

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

FARKLI SOSYOEKONOMİK ÇEVREDE EĞİTİM ALAN 60-72 AYLIK
OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ SOSYAL BECERİLERİNİN VE
AKRAN OYUNLARININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İpek AKBAŞ

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı
Okul Öncesi Eğitimi Programı

Şubat, 2020

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

FARKLI SOSYOEKONOMİK ÇEVREDE EĞİTİM ALAN 60-72 AYLIK
OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ SOSYAL BECERİLERİNİN VE
AKRAN OYUNLARININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İpek AKBAŞ

(Y1712.410023)

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı
Okul Öncesi Eğitimi Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Elif Yeşim ÜSTÜN

Şubat, 2020

ONAY FORMU

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı Y1712.410023 numaralı öğrencisi İpek AKBAŞ'ın "Farklı Sosyoekonomik Çevrede Eğitim Alan 60-72 Aylık Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Becerilerinin ve Akran Oyunlarının İncelenmesi" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 31.01.2020 tarihli ve 2020/02 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Tezli Yüksek Lisans tezi 18.02.2020 tarihinde kabul edilmiştir.

	<u>Unvan</u>	<u>Adı Soyadı</u>	<u>Üniversite</u>	<u>İmza</u>
ASIL ÜYELER				
Danışman	Prof. Dr.	Elif Yeşim ÜSTÜN	İstanbul Aydın Üniversitesi	
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Aylin SÖZER	İstanbul Aydın Üniversitesi	
2. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Erhan ALABAY	Sağlık Bilimleri Üniversitesi	
YEDEK ÜYELER				
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Mine AKKAYNAK	İstanbul Aydın Üniversitesi	
2. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Sevcan YAĞAN GÜDER	İstanbul Kültür Üniversitesi	

ONAY

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Farklı Sosyoekonomik Çevrede Eğitim Alan 60-72 Aylık Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Becerilerinin ve Akran Oyunlarının İncelenmesi” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve etik geleneklere aykırı düşecek bir davranışımın olmadığını, tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla beyan ederim.

İpek AKBAŞ

ÖNSÖZ

Bu çalışma, okul öncesi dönem çocuklarının farklı sosyoekonomik çevrede gördükleri eğitim ile çocuğun sosyal becerileri ve akran oyunları arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Bu çalışmanın tüm okul öncesi öğretmen adaylarına ve öğretmenlere ayrıca geleceğimizi şekillendirecek olan çocuklarımıza faydalı olacağı düşünülmektedir.

Tez çalışmamın başından beri kıymetli görüşleriyle çalışmama yön veren, tecrübelerini ve bilgi birikimini benimle paylaşan değerli hocam Prof. Dr. Elif Yeşim ÜSTÜN'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmayı gerçekleştirme fırsatı sunan okullara, anne ve babalara, öğretmen arkadaşlarıma ve çocuklara teşekkür ederim.

Her zaman motive eden, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen ve bu süreçte her an yanımda olan arkadaşım Bilal Ferhat BEŞGÜL'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tüm hayatım boyunca her konuda bana destek veren attığım her adımda yanımda olan kıymetli annem Hülya AKBAŞ, babam Hasan AKBAŞ ve kardeşim Hümeysra AKBAŞ'a minnettarım.

Şubat, 2020

İpek AKBAS

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xiii
ÖZET.....	xv
ABSTRACT	xvii
1. GİRİŞ	1
1.1 Problem Cümlesi	1
1.2 Araştırmanın Problemi	1
1.3 Araştırmanın Amacı	2
1.4 Alt Problemler	3
1.5 Araştırmanın Önemi	4
1.6 Varsayımlar;	5
1.7 Sınırlılıklar	5
1.8 Tanımlar	5
1.9 Kısaltmalar	6
2. İLGİLİ LİTERATÜR.....	7
2.1 Sosyal Becerilerle İlgili Tanımlar	7
2.2 Sosyal Becerilerin Sınıflandırılması.....	8
2.3 Sosyal Becerilerle İlgili Kavramlar	11
2.3.1 Sosyal gelişim	11
2.3.2 Sosyalleşme.....	12
2.3.3 Sosyal yeterlilik.....	13
2.3.4 Sosyal zekâ.....	14
2.3.5 Sosyal olgunluk.....	14
2.4 Sosyal Gelişim Kuramları	15
2.4.1 Psikoanalitik kuram.....	15
2.4.2 Psikososyal kuram.....	17
2.4.3 Sosyal bilişsel öğrenme kuramı	20
2.4.4 Ekolojik sistem kuramı	22
2.4.5 Sosyo-kültürel gelişim kuramı	24
2.4.5.1 Temel ve Yüksek Zihinsel İşlevler	24
2.4.5.2 Proksimal gelişim zonu	24
2.4.5.3 Kültürün rolü.....	25
2.4.5.4 Dilin rolü	26
2.4.6 Bağlanma kuramı	26
2.5 Okul Öncesi Dönemde Sosyal Gelişim	28
2.5.1 0-1 Yaşta sosyal gelişim	29
2.5.2 2 Yaşta sosyal gelişim.....	30
2.5.3 3 Yaşta sosyal gelişim.....	31
2.5.4 4 Yaşta sosyal gelişim.....	32

2.5.5 5 Yaşta sosyal gelişim	33
2.5.6 6 Yaşta sosyal gelişim	34
2.6 Sosyal Becerilerin Önemi	35
2.6.1 Okul öncesi dönemde sosyal becerilerin gelişimi	36
2.6.1.1 0-1 Yaşta sosyal becerilerin gelişimi	37
2.6.1.2 2 Yaşta sosyal becerilerin gelişimi	37
2.6.1.3 3 Yaşta sosyal becerilerin gelişimi	38
2.6.1.4 4 Yaşta sosyal becerilerin gelişimi	38
2.6.1.5 5 Yaşta sosyal becerilerin gelişimi	39
2.6.1.6 6 Yaşta sosyal becerilerin gelişimi	39
2.7 Oyun	40
2.7.1 Sosyal beceriler ve oyun	42
2.7.2 Sosyal beceriler ve akran oyunları	43
2.8 Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerilerin Gelişimini Etkileyen Faktörler	44
2.8.1 Aile	44
2.8.2 Akranlar	49
2.8.3 Sosyal konum	50
2.8.4 Oyun	50
2.8.5 Cinsiyet	51
2.8.6 Yaş	52
2.8.7 Çocuğun engel durumu	52
2.8.8 Okul öncesi eğitim kurumu	52
2.8.9 Kitle iletişim araçları	53
2.9 Konu İle İlgili Çalışmalar	54
2.9.1 Ulusal çalışmalar	54
2.9.2 Uluslararası çalışmalar	57
3. YÖNTEM	61
3.1 Araştırmanın Modeli	61
3.2 Evren ve Örneklem	61
3.3 Veri Toplama Araçları	63
3.4 Verilerin Toplanması	66
3.5 Verilerin Analizi	67
4. BULGULAR	69
4.1 Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	69
4.2 İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	72
4.3 Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	74
4.4 Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	75
4.5 Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	75
4.6 Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular	81
4.7 Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	85
4.8 Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	91
4.9 Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular	95
4.10 Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular	97
4.11 On Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	98
4.12 On İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	100
4.13 On Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	100
4.14 On Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	104
4.15 On Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	108
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	113
6. ÖNERİLER	131

KAYNAKLAR	133
EKLER.....	147
ÖZGEÇMİŞ.....	163

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 3.1: Örneklemin Demografik Yapısına İlişkin Frekans Yüzde Dağılım Tablosu.....	62
Çizelge 4.1: Çocukların Sosyal Becerilerinin Sosyoekonomik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları	69
Çizelge 4.2: Çocukların Akran Oyun Düzeylerinin Sosyoekonomik Duruma Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları	72
Çizelge 4.3: Çocukların Sosyal Beceri Düzeylerinin Anne-Babanın Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları	74
Çizelge 4.4: Çocukların Akran Oyun Düzeylerinin Anne-Babanın Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Withney U Testi Sonuçları	75
Çizelge 4.5: Çocukların Sosyal Becerilerinin Annenin Öğrenim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçlar	76
Çizelge 4.6: Çocukların Akran Oyunu Düzeylerinin Annenin Öğrenim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	82
Çizelge 4.7: Çocukların Sosyal Becerilerinin Babanın Öğrenim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları	86
Çizelge 4.8: Çocukların Akran Oyunu Düzeylerinin Babanın Öğrenim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	92
Çizelge 4.9: Çocukların Sosyal Beceri Düzeylerinin Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Withney U Testi Sonuçları	96
Çizelge 4.10: Çocukların Akran Oyun Düzeylerinin Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Withney U Testi Sonuçları	97
Çizelge 4.11: Çocukların Sosyal Beceri Düzeylerinin Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Withney U Testi Sonuçları	99
Çizelge 4.12: Çocukların Akran Oyun Düzeylerinin Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Withney U Testi Sonuçları	100

Çizelge 4.13: Çocukların Sosyal Becerilerinin Kardeş Sayısına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları	101
Çizelge 4.14: Çocukların Akran Oyunu Düzeylerinin Kardeş Sayısına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları	105
Çizelge 4.15: Sosyal Becerileri Değerlendirme ve Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeklerinden Alınan Puanlar Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Spearman Sıralama Korelâsyon Katsayısı Analizi Sonuçları	108

FARKLI SOSYOEKONOMİK ÇEVREDE EĞİTİM ALAN 60-72 AYLIK OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ SOSYAL BECERİLERİNİN VE AKRAN OYUNLARININ İNCELENMESİ

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı, 60-72 aylık okul öncesi dönem çocuklarının akran oyunları ve sosyal beceri düzeyleri ile bu çocukların ailelerinin sosyoekonomik düzeyleri arasındaki ilişkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda ailenin sosyoekonomik düzeyi ile çocuklarının sosyal becerileri ve akran oyunları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

Araştırmanın evrenini, 2018-2019 öğretim yılında İzmir ilinde bulunan 6 bağımsız anaokulunda eğitim gören 60-72 aylık öğrencilerden toplam 435 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise 2018-2019 eğitim öğretim yılında İzmir’de bulunan 6 ilçede (Aliğa, Menemen, Çiğli, Karşıyaka, Konak, Bayraklı) yer alan olasılıklı örnekleme yönteminden küme örnekleme yöntemi yoluyla seçilmiş, altı okul öncesi eğitim kurumundan öğrenim görmekte olan 60-72 ay grubu 435 çocuk oluşmuştur.

Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından hazırlanmış“Kişisel Bilgi Formu”, Fantuzzo, Mendez ve Tighe (1998) tarafından geliştirilip Ahmetoğlu, Aral ve Acar (2016) tarafından Türkçeye uyarlanmış olan “Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Ebeveyn Formu, Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Öğretmen Formu” ve Hasan Avcıoğlu (2007)’nin geliştirdiği Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği uygulanmıştır.

Araştırmanın sonucunda, farklı ekonomik çevrede eğitim alan 60-72 aylık okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerileri ve akran oyunları arasında anlamlı ilişki saptanmıştır. Bunun yanında anne ve babanın eğitim durumu, çocuğun yaşı, kardeş sayısı anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanırken çocukların sosyal becerileri ile akran oyunları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bunlardan farklı olarak ebeveynlerin birliktelik durumuna göre çocukların sosyal becerileri ve akran oyunlarının farklılaşmadığı görülmüştür. Cinsiyet değişkenine bakıldığında çocuğun sosyal becerilerinde anlamlı bir farklılaşma görülmezken Kendini Kontrol Etme Becerileri alt boyutunda kızların erkeklerden daha düşük puan aldıkları saptanmıştır. Aynı zamanda akran oyunlarında cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna göre Oyun Etkileşimi (Ebeveyn)alt boyutunda, kızların erkeklere oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: *Okul Öncesi Eğitim, Sosyal Gelişim, Sosyal Beceriler, Akran Oyunları, Oyun.*

RESEARCH OF 60-72 MONTHS PRESCHOOL CHILDREN WHICH STUDYING IN DIFFERENT SOCIOECONOMIC ENVIRONMENTS, SOCIAL SKILLS AND PEER PLAY

ABSTRACT

The main purpose of this research is to investigate the relationship between the socioeconomic levels and the peer plays and social skills of 60-72 months old preschool children. Also, the main of this research is to investigate the relationship between the socioeconomic level of the family and the social skills and peer games of the children. In the research, relational screening model was used.

The population of the study consists of 435 students from 60-72 months of age in 6 independent kindergartens in Izmir in the 2018-2019 academic year. The sampling of the study was selected from probability method to grouping method in 6 districts (Aliaga, Menemen, Cigli, Karsiyaka, Konak, Bayraklı) in Izmir in the 2018-2019 academic year. The 435 children, 60-72 months of age, from 6 preschool education institutions.

In the research, as a data collection tool, prepared by the researcher "Personal Information Form", "Penn Interactive Peer Play Scale Parent Form, developed by Fantuzzo, Mendez and Tighe (1998) and adapted into Turkish by Ahmetoğlu, Aral and Acar (2016), Penn Interactive Peer Play Scale Teacher Form and Social Skills Assessment Scale developed by Hasan Avcıoğlu (2007) were applied.

As a result of the study, a significant relationship was found between the social skills and peer games of 60-72 months old preschool children who were educated in different economic environments. in addition, it was found that the education level of the parents, the age of the child and the number of siblings differed significantly, while a significant relationship was found between the social skills of children and peer games. In addition to these, it was observed that children's social skills and peer play did not differ according to the parents' status. When the gender variable is examined, there is no significant difference in social skills of the child, in the sub-dimension of self-control skills, it was found that girls scored lower than boys. There was also a significant relationship between gender variable in peer games. Accordingly, in the game interaction (Parents) sub-dimension, it was seen that girls scored lower than boys.

Key Words: *Preschool Education, Social Development, Social Skills, Peer Play, Play.*

1. GİRİŞ

1.1 Problem Cümlesi

Farklı sosyoekonomik çevrede eğitim alan 60-72 aylık okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri ve akran oyunları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.2 Araştırmanın Problemi

İnsanlar, başka bireyler ile etkileşim halinde olarak hayatlarını devam ettirir. Bireyin içinde bulunduğu toplumun kabul gördüğü davranışları sergilemesi bireyin topluma uyumunu kolaylaştıran bir etkidir. Toplumsal hayatta insanların sosyal beceri düzeylerine göre sosyal ilişkileri şekillenir. Doğumdan itibaren gözlem yoluyla elde edinilen deneyimler kişinin hayatının ilerleyen yıllarındaki davranış biçimlerini etkileyeceği düşünülmektedir. Bu nedenden dolayı sosyal becerilerin erken yaşlarda kazanılması açısından okul öncesi dönem yaşları büyük önem taşımaktadır.

Hayatın ilk altı yılını içine alan okul öncesi dönem fiziksel, duygusal ve sosyal gelişimin hızlı olduğu ve bu dönemde çocuğun kişiliğinin şekillenmeye başladığı, temel alışkanlıkların çocuğa kazandırıldığı önemli bir dönem olarak bahsedilmektedir (Akt. Dinç ve Gültekin, 2003).

Bu dönem aynı zamanda çocuğun dış dünyayı tanımaya ve dış dünya ile uyum sağlamaya başladığı dönemdir. Bu süreç oyunla başlamakta ve gelişmektedir. Çocuğun hayatında oyunun yeri önemlidir ve oyun çocuğun vazgeçilmezidir (Cohen, 1993).

Çocuğu yetişkin hayatına hazırlayan en önemli yol oyundur. Bir çocuğun oyuncakları, çocuğun en önemli eğitim araçlarıdır. Oyun sayesinde çocuk insan ilişkilerini, yardımlaşmayı, deneyim kazanmayı, bilgi edinmeyi, duygusal ve sosyal gelişimi etkilediği gibi aynı zamanda çocuğun bilişsel ve dil gelişimini de etkilemektedir. Yetişkinler çocuğun oyun oynamasını, çocuğun eğlenmesi, oyalanması veya başlarından savmanın bir yolu olarak görmektedirler. Oysaki oyun,

çocuğun en önemli işidir. Çocuk oyun oynadıkça becerisi artar ve yetenekleri oyun sayesinde gelişir. Çevresini, bilmedikleri şeyleri tanır ve kendisi için anlaşılır duruma getirir (Sheridan, 2005).

Oyun, çocuğun sadece gelişimine katkıda bulunmaz, aynı zamanda eğitici bir değere sahiptir. Oyun çocuğa toplumsal beceriler kazandırır, duygusal doyum sağlar ve en değerlisi onu özgürleştirir. Böylelikle çocuk öğrenmeye hazır hale gelmiş olur. Çocuk çok yönlü ve farklı oyuncak veya malzemeler ile oyun oynadığı zaman rahatlar ve yaratıcı fikirler ile hayal gücünü zenginleştirir. Çocuk oyun oynarken duygularını, düşüncelerini ve isteklerini ifade eder. Çocuk oyun yolu ile etrafındaki kişileri, olayları ve durumları hakkında bilgi edinme, sebep-sonuç ilişkilerini anlamlandırma ayrıca farklı düzeydeki bilgileri edinme imkânı sağlar. Buradan oyunun çocuk için ilgi, merak ve öğrenme isteğinin en üst seviyeye ulaştığı bir öğrenme laboratuvarına dönüştüğü görülebilir (Aydın, 2008).

Gelişimlerini oyun yoluyla ilerleten normal çocukların oyuna katılmaları ve etrafındaki bireylerle uyumlu hareketler sergilemeleri gerekmektedir. Çocuk hakkında birçok yararlı bilgiye oyundaki davranışları gözlemlenerek ulaşılabilir. Ulaşılan bu bilgiler keskin çizgilerle ayrılmasa da çocuğun gelişim alanları hakkında geniş ipuçları verir (Sheridan, 2005).

Çocukların oyundaki davranışları hakkında sağlıklı yorumlar yapabilmek için onları en yakınları olan ebeveynleri ve öğretmenleri gözlemlemelidir. Yetişkin bir birey olmanın temelini atıldığı okul öncesi dönemdeki oyun davranışı, önceden bazı tespitlerin yapılabilmesi açısından dikkatle ele alınması gereken bir konudur (Rivkin, 1991).

1.3 Araştırmanın Amacı

Hiç kuşkusuz çocuğun kendini en rahat şekilde ifade edebildiği yer oyundur. Ayrıca oyun çocuğun gelişiminin en iyi gözlenebildiği bir süreçtir. Birçok araştırmacı, bilinçli bir eğitmen tarafından çocuğun serbest oyunu gözlemlendiğinde çocuk hakkında birçok bilgiye ulaşılabileceğini belirtmektedir. Okul öncesi dönemde akranlarla kurulan etkili ilişkiler çocuklar için lazım olan yeteneklerdendir. Kurulan bu başarılı ilişkiler çocuğun sosyal ve akademik başarısını etkilemektedir. Bu dönemde akranlarla kurulan başarılı ilişkiler çocuğun gelişimi için önem

taşımaktadır. Başarılı akran ilişkileri çocuğun sosyal, duygusal, bilişsel ve dil becerilerinin gelişimine olumlu katkılar sağlamaktadır. Bu amaçla çocuğun sosyal becerilerini incelerken akranlarıyla oyun sırasında kurduğu iletişime dikkat çekilmesi sağlanmıştır. Çocukların sosyal beceri düzeylerini anlamak ve onların sosyal becerilerine katkı sağlamak adına ebeveynler ve öğretmenler birbirleriyle iletişim halinde olmalıdır. Çocuğun ev ortamındaki gelişimini gözlemleyen ebeveynler ile çocuğun sınıf ortamındaki gelişimini gözlemleyen öğretmenler çocuk hakkında önemli bilgilere ulaşırlar. Bu önemli bilgiler kesin ve tutarlı bir davranış belirleme yöntemi olarak kullanılabilir.

Okul öncesi dönemde çocukların sosyal becerileri ve akran oyunlarının incelenmesi ayrıca akran oyunları ve sosyal becerilerin farklı sosyoekonomik çevrede eğitim alan çocuklara göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair bilimsel sonuçlar edinmek amacıyla bu tez çalışması yapılmıştır.

1.4 Alt Problemler

1. Farklı sosyoekonomik çevrede eğitim alan çocukların sosyal becerilerinde anlamlı bir farklılık var mıdır?
2. Farklı sosyoekonomik çevrede eğitim alan çocukların akran oyunları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Ailesi ile bir arada büyüyen çocukların sosyal becerilerinde anlamlı bir farklılık var mıdır?
4. Ailesi ile bir arada büyüyen çocukların akran oyunlarında anlamlı bir farklılık var mıdır?
5. Annenin öğrenim durumuna göre çocuğun sosyal becerileri farklılaşmakta mıdır?
6. Annenin öğrenim durumuna göre çocuğun akran oyunları farklılaşmakta mıdır?
7. Babanın öğrenim durumuna göre çocuğun sosyal becerileri farklılaşmakta mıdır?
8. Babanın öğrenim durumuna göre çocuğun akran oyunları farklılaşmakta mıdır?
9. Çocuğun yaş grubuna göre sosyal becerileri farklılaşmakta mıdır?
10. Çocuğun yaş grubuna göre akran oyunları farklılaşmakta mıdır?
11. Çocuğun cinsiyetine göre sosyal becerileri farklılaşmakta mıdır?

- 12.Çocuğun cinsiyetine göre akran oyunları farklılaşmakta mıdır?
- 13.Çocuğun kardeş sayısına göre sosyal becerilerinde anlamlı düzeyde farklılaşma var mıdır?
- 14.Çocuğun kardeş sayısına göre akran oyunlarında anlamlı düzeyde farklılaşma var mıdır?
- 15.Sosyal beceri ile çocukların akran oyunları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.5 Araştırmanın Önemi

Bireyler sosyal bir varlıktır ve bütün hayatını, çevresine uyum sağlama çabası içerisinde geçirir. Çocukların yaşama uyum sağlama aşamasında sosyal gelişimin katkısı büyüktür. Sosyal-duygusal gelişim; çocuğun duygularını kontrol altına alabilmesi, kendini ifade edebilmesi, kendisiyle ve çevresiyle barışık ve uyum içerisinde olabilmesidir (Diken, 2010:182).

Çocuğun yetiştiği ailenin yapısı, sosyoekonomik ve kültürel özellikleri sosyalleşmesini etkileyen etmenlerdendir (Yavuzer, 2001:129-130). Çocuğun kendi yaşlılarıyla birlikte olabilmesi temel ihtiyaçlarından ve akran ilişkileri, çocuğun sosyal beceri gelişimini olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedir (Oktay, 2004:130).

Sosyal beceriler çocuğun gözlem yoluyla oluşturduğu ve şekillendirdiği becerilerdir. Çocuklar sosyal becerilerini oyun yoluyla geliştirmektedir. Oyun davranışı, çocukta çok erken yaşta başladığı bir davranıştır. Doğal bir oyun ortamında çocuk kendi duygularını, düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilmektedir. Oyun, bencil, saldırgan, pasif çocukların birlikte uyumlu ve üretken davranışlar içine girebilmesi için işbirliği, hoşgörü, sırasını bekleme, takdir etme, paylaşma, yardımlaşma gibi toplumsal özellikler kazanmasını desteklemektedir (Sevinç, 2005:17). Okul öncesi dönemindeki çocuğun çevresi, ailesi, öğretmeni, arkadaşları ve yakın akrabaları ile sınırlıdır. Bu sınırlı alanda çocuğun kişiliği 7 yaşına kadar oturur. Çocuğun sosyal becerilerinin de temellerinin atıldığı bir dönemdir. Akranlarıyla beraber içinden geldiği gibi kendini en iyi ifade edebildiği yer olan oyun, çocuğun sosyal becerilerinin gözlemlenmesi için en iyi süreçtir.

Sosyal beceri yetersizlikleri, çocuğun hayatında birçok olumsuz sonuçlara yol açabilir. Bu sebeple okul öncesi dönemden başlayarak çocukların sosyal beceri düzeyleri belirlenerek, bu doğrultuda çalışmalar yapılması, onların ileride yaşayabilecekleri uyum sorunlarına çözümleri bulabilmesi önemli bir adımdır.

Ülkemizde okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerilerini farklı sosyoekonomik çevrede aldıkları eğitimle arasında bir ilişkinin olup olmadığı yönündeki araştırmalar oldukça azdır. Bu araştırmayla, sosyoekonomik düzeyi düşük olan çocukların akranlarıyla oyunlarındaki sergiledikleri sosyal beceri düzeyleri belirlenerek daha iyi bir eğitim programı oluşturulabilir.

Bu araştırmayla okul öncesi eğitim kurumuna devam eden sosyoekonomik düzeyi düşük 60-72 aylık çocukların serbest oyunları sırasındaki sosyal becerileri belirlenmeye çalışılmıştır.

1.6 Varsayımlar;

1. Örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.
2. Bu araştırmada kullanılan ölçeklere öğretmenlerin ve ebeveynlerin objektif cevaplar verdiği varsayılmaktadır.

1.7 Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. 2018-2019 eğitim ve öğretim yılı ile sınırlıdır.
2. İzmir Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı bağımsız anaokullarının 60-72 aylık çocukların ebeveynleri ve öğretmenleri ile sınırlıdır.
3. 60-72 aylık çocukların serbest oyun sırasında akranlarıyla oynarken gösterdikleri davranışlar ile sınırlıdır.

1.8 Tanımlar

Okul Öncesi Eğitim: Doğumdan itibaren başlayıp ilköğretime kadar süren tüm yaşantılarını içeren, 3 yaşına kadar bakımevi şeklinde kreş eğitimi verilirken 3-6 yaş aralığında çocukların bedensel, sosyal, duygusal ve dil yönlerinden gelişmesine

katkıda bulunmak ve iyi alışkanlıklar kazandırılıp çocuğu ilköğretime hazırlama sürecidir (Güven, 2005).

Oyun Davranışı: Oyun sırasında çocuğun, etrafındaki insanlara, akranlarına veya oyun ortamına kendiliğinden, yapmacıksız göstermiş olduğu tepkilerdir (Sekino, 2006).

Sosyal Beceri: Bireyin kendi ilgi, arzu, ihtiyaçlarını diğer kişilerle gönüllü olarak rol aldığı karşılıklı etkileşim sürecinde paylaşarak iletişimini artırmasıdır (Hargie, 1991; Hargie, Saunders, & Dickson, 1994).

1.9 Kısaltmalar

SBDÖ: Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği

PEAOÖ-E: Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Ebeveyn Formu

PEAOÖ-Ö: Penn Etkileşimli Akran Oyun Öğretmen Formu

KB: Kişiler Arası Beceriler

KDKEDYSB: Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değerşikliklere Uyum Sağlama Becerileri

ABBÇB: Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerileri

SAB: Sözel Açıklama Becerileri

KKEB: Kendini Kontrol Etme Becerileri

AOB: Amaç Oluşturma Becerileri

DB: Dinleme Becerileri

GTB: Görevleri Tamamlama Becerileri

SKEB: Sonuçları Kabul Etme Becerileri

2. İLGİLİ LİTERATÜR

2.1 Sosyal Becerilerle İlgili Tanımlar

Sosyal becerilerle ilgili tanımlara bakıldığında, tek bir tane tanımdan bahsedildiğini görmek mümkün değildir. Tanımların farklı ve çeşitli olmasında sosyal becerilerin yapısında çeşitli disiplinlerle bağlantılı (sosyal etkileşim, sosyal-bilişsel beceriler ve olumlu sosyal davranışlar gibi) farklı kavramların yer almasının etkisi büyüktür (Meadan, & Monda-Amaya, 2008). Sosyal becerilerle ilgili tanımlar şöyledir:

Bireyin kendi ilgi, arzu, ihtiyaçlarını diğer kişilerle gönüllü olarak rol aldığı karşılıklı etkileşim sürecinde paylaşarak iletişimini artırmasıdır (Hargie, Saunders, & Dickson, 1994).

Bireyler arasında ilişkilerin memnuniyet verici şekilde kurulması için kişilerdeki yeterlidir (Nezlek, 2001).

Kişilerin diğer insanlar ile karşılıklı ve sağlıklı ilişkiler kurmasına katkı da bulunan bir grup becerilerdir (Bacanlı, 1999).

Sosyal konumuna göre bireyin, davranış kurallarına uygun bir şekilde gösterme yeteneğidir (Atılğan, 2001).

Bireylerin duygularını, olumlu veya olumsuz uygun bir şekilde anlatabilmesi, kendi haklarını savunabilmesi, kendi fikirlerine uymayan istekleri geri çevirebilmesi ve gerektiğinde diğer insanlardan yardım isteyebilmesini sağlayan becerilerdir (Çiftçi, 2001).

Yapılan tanımlara bakıldığında, sosyal becerilerin karmaşık bir yapıya sahip olduğu ve topluma uyumu sağlayan önemli bir beceri olduğu görülmektedir.

Sosyal becerilerle ilgili tanımlara bakıldığında, her bir tanım farklı noktaları vurgulamıştır. Yapılan bu tanımlar sosyal becerilerin farklı bir yönünü vurgulamaktadır. Bu durum karşısında tanımların birbirini tamamlayıcı bir yönü göze çarpmaktadır. Sosyal becerilerin toplumsal ilişkileri yönlendirmesinin yanında kişisel olarak da bireylerin kendini en iyi şekilde ifade etme biçimlerinden biri

olduğu durumuna dikkat çekilmiştir. Sosyal becerilerle ilgili araştırmalar devam ettikçe yeni tanımların artmasına ve bu konu ile ilgili yapılan alan çalışmalarının zenginleşmesi devam edecektir.

2.2 Sosyal Becerilerin Sınıflandırılması

Sosyal beceriler, kişilerin çeşitli davranışlarını ifade etmektedir. Bu davranışlarınsayıca fazla olmasından ve sosyal ilişkilerin farklı yönlerini ele almasından dolayı sınıflandırmalarında da çeşitlilikler göze çarpmaktadır. Tanımlarda da görüldüğü gibi her bir sınıflandırma şekli, sosyal becerilerin farklı yönlerini vurgulamıştır.

Goldstein ve meslektaşları (1980) sosyal becerileri altı kategoriye sınıflandırmıştır.

1. Başlangıç Sosyal Beceriler: Karşısındakini dinleme, bir konuşmayı başlatma, konuşma, soru sorabilme, kendisiyle ilgili özellikleri tanıtabilme, bir başka kişiyi tanıtmaya, karşısındakine iltifat edebilme ve teşekkür etmeyi kapsamaktadır.

2. İleri Sosyal Beceriler: Bir başkasından yardım isteme, karşısındakine yönerge verme, aldığı yönergeye uyma, karşısındakinden özür dileme, başka insanları ikna etmeyi kapsamaktadır.

3. Duygularla Başa Çıkma Becerileri: Başkasının duygularını tanımlama, kendi duygularını ifade edebilme ve tanımlama, sevgisini ifade edebilme, korkularıyla başa çıkabilme, kendini ödüllendirmeyi kapsamaktadır.

4. Saldırganlığa Alternatif Beceriler: Karşısından izin isteme, başkalarıyla paylaşma, başkalarına yardım etme, uzlaşma, kendi haklarını savunma, kendisiyle alay edildiği durumlarda bununla baş edebilme, kavga etmekten uzak durmayı kapsamaktadır.

5. Stresle Başa Çıkma Becerileri: Rahatsız olduğu bir durumu şikayet etme, bir başkasını savunma, içinde olduğu grup baskısının üstesinden gelmeyi kapsamaktadır.

6. Planlama Becerileri: Karşılaştığı sorunun nedenini bulma, kendine bir hedef belirleme, bir konu hakkında karar verme ve bu kararı uygulama, kendi yeteneklerini bulabilmeyi kapsamaktadır (Palut, 2003).

Mc Guire ve Priestly (1981) sosyal becerileri 3 grupta sınıflandırmıştır.

1. *Öz Farkındalık Becerileri:* Kişinin kendisinin ve başkalarının sınırlarını fark etmesi ve bu farkındalığın bilincinde olarak problemlerini çözmesini sağlayacak becerileri ifade etmektedir.

2. *Etkileşim Becerileri:* Bireylerin hem kendi belirledikleri amaçlara ulaşmasını hem de diğer bireylerle etkili iletişim kurmalarını ifade etmektedir.

3. *Problem Çözme Becerileri:* Karşılaştığı problemin farkına varması, buna ilişkin çözüm yollarını düşünmesi, uygun çözüm yoluna karar verip seçmesi ve bunu uygulamasını ifade etmektedir.

Calderalla ve Merrell (Merrell, &Gimpell, 1988) çocuk ve ergenlerle yapmış olduğu 21 araştırmanın sonucunda çocuk ve ergen sosyal becerilerinde beş boyut saptamış ve bu boyutları şu şekilde sınıflandırmıştır;

1. *Akranlarla İlişkili Beceriler:* İhtiyaç olduğunda arkadaşlarından yardım isteme ya da arkadaşlarına yardım etme, arkadaşlarıyla konuşma ya da arkadaşlarıyla tartışmalara katılma, arkadaşlarının haklarını savunma, akranlarıyla yaptıkları bir çalışmada liderlik rolünü üstlenme, espri anlayışına sahip olmayı kapsamaktadır.

2. *Kendini Kontrol Etme Becerileri:* Bir olay karşısında kızgınlığını koruyabilme veya kontrol etme, içinde bulunduğu çevrenin kurallarına uyma, soğukkanlı olma, eleştirilmekten kaçmama ve olumlu eleştiriler almayı kapsamaktadır.

3. *Akademik Beceriler:* Bağımsız olarak bir çalışmayı yürütme, üstlendiği görevleri kendi başına başarma, öğretmenin yönergelerini dinleme ve verdiği yönergelere uygun davranma, ihtiyaç olduğunda uygun bir şekilde yardım istemeyi kapsamaktadır.

4. *Uyma Becerileri:* Oyuncaklarını ve kendisine ait olan diğer şeyleri başkalarıyla paylaşma, ödevini zamanında bitirme, aldığı sorumlulukları yerine getirme, kuralları takip etmeyi kapsamaktadır.

5. *Atılganlık Becerileri:* Başka insanlara kendini tanıtmaya, karşı cins ile olan iletişimde rahat olma, başkalarına duygularını ifade etme, çalışmalara ve gruba uygun şekilde katılmayı kapsamaktadır.

Riggio (1986), sosyal becerilerle ilgili altı boyut saptamış ve bu boyutları şu şekilde sınıflandırmıştır:

1. *Duyuşsal Anlatımcılık*: Sözel olmayan iletişim becerilerini ifade eder. Bireyin duyuşsal durumlarını anlatır.

2. *Duyuşsal Duyarlık*: Diğer bireylerin sözel olmayan ifadelerine karşı duyarlı olma, gelen bu iletileri doğru yorumlama, anlama ve empâti kurma becerilerine denir. Örnek: Acıklı dizilerde bazen ağlarım.

3. *Duyuşsal Kontrol*: Bireyinduygularla ilgili sözel olmayan tepkilerini bulunduğu ortama, zamana göre kontrol altına alabilme becerileridir. Örnek: Bir dakika öncesine kadar mutlu görünen bir insanın bir dakika sonra üzgün görünebilmesi. Bireyin gerçek duygularını karşı taraftan kolayca saklayabilmesi.

4. *Sosyal Anlatımcılık*: Bireyin sözel anlatım becerilerini ifade eder. Konuşmayı başlatma, sürdürme becerileri bu sınıflandırmanın içinde yer alır. Örnek: Karşı tarafa bir olayı anlatırken konunun anlaşılması için jest ve mimiklerimi kullanırım. Çoğunlukla konuşmaları başlatan taraf ben olurum.

5. *Sosyal Duyarlık*: Başka insanların sözel mesajlarına duyarlı olma, anlama ve bunu yorumlama buna uygun davranışları gerçekleştirme becerilerine denir. Örnek: Bazen başkalarının söylediklerini kişisel algılıyorum.

6. *Sosyal Kontrol*: Bireyin çevresindeki sosyal durumlara kolay bir şekilde uyum sağlama, sosyal ortamlara uygun şekilde hareket etme ve sosyal rol oynama becerileridir(Yüksel, 2004).

Sınıflandırılmalara bakıldığında sosyal beceriler farklı yaklaşımlara göre çeşitlilik görülmektedir. Bu sınıflandırmalarda varılan ortak nokta ise sosyal becerilerin bireysel ve toplumsal yönlerinin vurgulanmasıdır.

Sınıflandırmalarda dikkati çeken diğer nokta ise sadece sosyal gelişime değil bilişsel ve duyusal gelişiminde sosyal becerilerle doğrudan ilişkili olduğunun ortaya konulmasıdır.

Ortaya çıkan bu ortak noktalara bakarak sosyal beceriler, sosyal ilişkileri başlatan ve devamını sağlayan, sosyal ilişkilerde yaşanan sorunların çözüme kavuşmasında kolaylık sağlayan sözel ya da sözel olmayan davranışlardır.

2.3 Sosyal Becerilerle İlgili Kavramlar

Sosyal becerilerin tanımlarında ve sınıflandırılmasındaki çeşitlilik aynı şekilde sosyal beceriler ile ilgili yapılan kavramlarda da göze çarpmaktadır. Bu kavramların ortaya konulması, sosyal becerilerin ayrıntılı bir şekilde açıklanması açısından önemlidir. Sosyal becerilerin ilişkili olduğu kavramların başlıcaları; sosyal gelişim, sosyalleşme, sosyal yeterlilik, sosyal olgunluk, sosyal zekave sosyal yeterliliklerdir.

2.3.1 Sosyal gelişim

Çocuk dünyaya geldiği zaman kendisini bir aile kurumunun içinde bulur. Böylece çocuğun ilk sosyal çevresini ailesi oluşturur. Dolayısıyla çocuk öncelikle aile ortamında sosyalleşme sürecine girer (Kızılloluk, 1984).

Olumlu bir sosyal gelişimin yapıtaşlarını, anneyle bebeğin oluşturduğu yakınlığı ve bu yakınlığın uyuşması, sıcak ve sürekli bir ilişki içinde olması sayesinde gerçekleştirilmektedir. Anne sevgisinin büyük bir kısmını bebeğin kişisel bakımı sırasında, tutuşuyla, okşamasıyla, konuşmasıyla ve gülümsemesiyle gösterir. Bebek bunların karşısında yüzü aydınlanır ve anlaşılmaz sesler çıkararak karşılık verir (Yörükoğlu, 2010).

Hayatın başlangıcında göze çarpan ilk sosyal davranış, bebeklerin annelerine olan bağlılığı; anneye sarılması, anneyi sürekli şekilde gözlemlemesi, anneye yakın olması açıkça gözlemlenebilir. Fakat bebek büyüdükçe ilk zamanlarda görülen bağlılık bu şekilde kalmaz ve bebek çevresini araştırmak amacı ile anneden kopar (Yavuzer, 2016).

Kişi tüm hayatı boyunca, çevresine uyum sağlayabilme çabası içinde geçer. Bu uyum çabası, insanın doğumundan itibaren başlayarak gelişim göstermektedir. Bu uyum çabasında, bireyin içinde yer aldığı toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel etkisi büyüktür(Yavuzer, 2018).

Birey, gün içerisinde pek çok sayıda sosyal etkileşimin içinde bulunmakta ve sosyal gelişim de bu gerçekleşen pek çok etkileşimin bir sonucu olarak meydana gelmektedir. Sosyal gelişim sürecinde çocuk, içinde bulunduğu topluma uyum sağlamak, çevresindeki kişiler ile sağlıklı ilişkiler kurmak ve dolayısıyla hayatta kalabilmek için toplumsal değerleri, rolleri, kuralları öğrenmektedir (Ülgen, & Fidan, 1997).

Özetlemek gerekirse kişinin başarılı bir sosyal gelişimi için kendisiyle uyumlu olması gerekmektedir. Bu uyumun oluşmasında hayatın ilk yıllarında çocuğun ihtiyaçlarının karşılanması, saygı, sevgi ve kabul edilme ile şekillenmiş bir çevrede yetişmesinin önemi büyüktür. Kişinin içinde bulunduğu sosyal etkileşimler, sosyal gelişim ile sosyal beceriler arasındaki ortak noktayı oluşturmaktadır. Sosyal etkileşimlerle kazanılan sosyal beceriler, sosyal gelişiminde desteklenmesine katkıda bulunur. Sosyal gelişimini sağlıklı bir şekilde gerçekleştiren kişiler, farklı sosyal becerilere sahip olmanın yanı sıra bu becerileri de günlük yaşamlarında sıklıkla kullanacaklardır (Gülay, & Akman, 2009).

2.3.2 Sosyalleşme

Kişinin doğumdan itibaren içinde bulunduğu sosyal çevresiyle uyum içinde yaşamını sürdürebilmesi için sosyal gereksinimlerinin yeterince karşılanması gerekmektedir. Doğdukları andan itibaren bebekler ihtiyaçlarının karşılanması için anne baba veya kendilerine bakan kişiye muhtaçtır (Aslan, 2008).

Kişinin içinde bulunduğu toplumun yaşam biçimlerine ve toplumdaki rolünü öğrenerek toplumla bir bütün haline gelen sosyalleşme öğrenme yolu ile gerçekleşmektedir. Çocuklar gözlemleyerek ya da bir başkasını rol model olarak sosyalleşmektedirler (Çubukçu ve Gültekin, 2006).

Sosyalleşmiş bir birey, içinde yer aldığı toplumun beklentilerine uygun davranışlar gösterir. Kendi ihtiyaç ve istekleri ile içinde yer aldığı toplumun istek ve beklentileri arasında denge kurabilir (Çağdaş ve Seçer, 2002: 35-36).

Hayatın ilk yıllarında kazanılan davranışlar sosyalleşme açısından önem taşımaktadır. Çocukların yaşantılarındaki fırsatlar, çocuğun diğer insanlarla iletişiminin iyi olması, güdülenmeleri ve öğretmenin rehberliği sosyalleşme açısından önem taşımaktadır (Aral ve diğerleri, 2000: 65-66).

Bireyin sosyalleşmesi üç sosyolojik ilkeye dayanarak sınıflandırılmıştır:

- Birey, sosyal davranışı, içinde bulunduğu toplumun bireyleri ile etkileşimi sırasında öğrenir.
- Bireyin öğreneceği şeyi içinde bulunduğu toplumun kültürü belirler.
- Bireyin öğrenme süreci, sosyal bir organizasyona etkin bir şekilde katıldığına tamamlanır (Yukay, 2006).

Kişinin sosyalleşmesi için öğrenmesi gerekenler aşağıda sıralanmıştır:

- Olumsuz davranışlarını en az seviyeye indirmek.
- İçinde bulunduğu toplumun değer yargılarını göz önüne almak.
- İçinde bulunduğu toplumun kabul ettiği davranışları öğrenmek.
- Diğer insanlar ile iyi ilişkiler halinde olması.
- Kendine karşılı saygılı olmak (Aydın, 2000).

Sosyalleşme sürecinde vurgulanan nokta, bireyin kendine saygı duyması, gereksinimlerinin farkında olması gibi bireysel faktörlerden oluşmaktadır.

2.3.3 Sosyal yeterlilik

Sosyal yeterlilik kavramını sosyal beceriler kavramından ayırt etmek zordur. Bu iki kavramın aralarında ayırım gözetilmediği düşünülmektedir. Bireyin sosyal becerisi varsa aynı zamanda sosyal açıdan da yeterli olduğu düşünülmektedir (Bacanlı, 1999).

Sosyal yeterlilik kavramı sıklıkla sosyal beceri kavramıyla eş anlamlı olarak kullanılsa da, sosyal yeterlilik kavramı sosyal beceri kavramını kapsayan çok daha geniş bir kavramdır (Çiftçi, 2001).

Sosyal yeterlilik pek çok nedenden dolayı gelişimsel bir başarıdır. Sosyal yeterliliğin temelinde, kişinin sosyal bir canlı olarak, bulunduğu toplum içinde uyumlu, başarılı ilişkiler geliştirirken kendi kişisel amaçlarına da ulaşabilmesi yer almaktadır. Bu nedenden dolayı sosyal yeterlilik, bireysellik ve toplumsallık arasında bulunan dengeyi ifade etmektedir. Sosyal yeterlilik, çocuklarda 2-3 yaşlarından itibaren gelişmeye başlamaktadır. Bu davranışı şekillendiren etmenlerden biri, yaşamın ilk yıllarında anne ile olan etkileşim ve anneye olan bağlanma şeklindedir. Bu dönemde görülen sosyal yeterlilikle ilgili kazanımlar veya eksiklikler çocuğun ileriki yıllarını etkilemektedir. Sosyal yeterlilik kavramı, çocukların akran şiddetine, akranları tarafından dışlanmasına karşı koruyucu bir etmendir. Okul öncesi dönemdeki sosyal yeterlilik problemleri ilerleyen zamanda kaygı, depresyon, saldırganlık ve suç işleme ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte sosyal yeterliliği düşük seviyede olan çocukların, akranları tarafından kabul edilme düzeyleri, akademik başarıları düşük, sosyal uyumsuzluk, okulu bırakma ve ilerleyen zamanda akıl sağlığı sorunlarıyla karşılaşma olasılıkları yüksektir (Spegman, & Houck, 2005).

Sosyal yeterlilik kavramı genel bir durumu ifade ederken, sosyal beceriler kavramı belirli davranışları ifade etmektedir. Sosyal yeterliliğe sahip olan kişiler, pek çok sosyal beceriyi kolaylıkla uygulayabildiği gibi, sosyal yetersizlikler sosyal beceri yetersizliğini ifade etmektedir.

2.3.4 Sosyal zekâ

Sosyal zekâ ilk olarak Thorndike (1920) tarafından ifade edilmiştir. Thorndike'ın tanımına göre sosyal zekâ, insanları anlama, idare etme ve insan ilişkilerinde akıllıca davranma yeteneği olarak tanımlamıştır. Benzer olarak Moss ve Hunt (1927) ise sosyal zekâyı “*Başka insanlar ile iyi geçinme*” olarak ifade etmişlerdir. Vernon (1933) da yapılan bu tanımları “*Toplumsal yaşamda genellikle diğer insanlarla iyi anlaşma, sosyal problemlerden haberdar olma*” olarak genişletmiştir (Khilstrom, &Cantor, 2000).

Gardner kuramında sosyal zekâyı “dünyada olup biten anlama, kişisel ve sosyal anlamda etkili davranışlar ile tepkide bulunma” olarak ele almıştır ve sosyal zekanın insanın doğasındaki iki alana kattıklarıyla dikkat çeker. Bu alanlardan birincisi bir birey olarak içsel yönlerin gelişimidir. Bu gelişim kişinin duygusal yaşamını kabullenmesidir. Diğer alan ise diğer insanların bireyselliklerinin farkına varması ve kendi bireyselliği ile diğer insanlarınkini ayırt edebilmektedir (Gardner, 1983).

Bu zekâyı sahip insanlar, etkin dinleme becerilerine sahiptirler, empâti kurma, karşılaştığı sosyal problemleri çözme, duygularını doğru şekilde ifade etme, diğer insanların davranışlarını doğru yorumlama becerilerine sahiptirler; kolaylıkla arkadaşlık ilişkileri kurabilir ve diğer insanlar ile birlikte vakit geçirmekten hoşlanırlar ve grup içinde işbirliği içinde çalışırlar (Khilstrom, &Cantor, 2000).

2.3.5 Sosyal olgunluk

Kişinin sosyal açıdan yaşına uygun davranışları sergilemesine sosyal olgunluk denir (Meadow, 1980). Bu kavram diğer kişilerin isteklerini, düşüncelerini, duygularını, ihtiyaçlarını göz önüne almayı içerir. Sosyal olgunluk, bireyin, yer aldığı toplum içinde bireyselliğini korurken, üstlendiği sosyal sorumluluklarını da yerine getirebilmesini ifade etmektedir. Bu durumda sosyalleşme ve sosyal olgunluk arasında ortak noktanın, bireysel ve toplumsal ihtiyaçların, isteklerin bir arada dengeli bir biçimde yürütülmesi olduğu görülmektedir.

Sosyal olgunluk kavramını etkileyen çeşitli durumlar vardır: Engelli olmak, yaş, aile, süregelen hastalık gibi unsurlar sosyal olgunluğu etkilemektedir (Kretschmer, 2004).

Özetlemek gerekirse, sosyal beceriler kavramı pek çok kavram ile yakından etkileşim halindedir. Bu nedenden dolayı bazı noktalarda ayırt edilmeleri de zorlaşmaktadır. Sosyal gelişim; sosyalleşme, sosyal beceri, sosyal yeterlilik, sosyal zekâ ve sosyal olgunluğu da içine kapsayan geniş bir kavramdır. Bütün kavramlar birbirleriyle etkileşim halindedirler. Bütün kavramların kesişme noktası ise sosyal becerilerdir. İçerik olarak birbirlerinden farklılık göstermelerine rağmen tüm kavramlar, bireyin içinde bulunduğu topluma uyum sağlayan, kendini tanıyan, düşüncelerini ifade edebilen, diğer insanlarla sağlıklı ilişkiler kurabilen ve geliştiren bireyleri ortaya koymaktadır.

2.4 Sosyal Gelişim Kuramları

Sosyal becerilerin tam anlamıyla anlaşılması için sosyal gelişimi açıklayan kuramlardan da söz etmek gerekmektedir. Her kuram kendi çağının şartları içerisinde oluştuğu ve bilimsel yönden farklı çıkış noktalarına sahip olmasından dolayı aynı konuyla ilgili farklı noktalara vurgu yapılmıştır. Bu nedenden dolayı konuyla ilişkili kuramların incelenmesi, farklı görüşleri sunabilmek adına önem taşımaktadır (Atay ve Şahin, 2004).

Çocukların gelişim basamaklarıyla ilgili birçok farklı varsayımlara dayanan sosyal gelişim kuramları, bireyde meydana gelen sosyal davranışların nasıl ve ne zaman öğrenildiğiyle ilgili geniş bilgiler sunar (Kaymak, Çetin ve Bilbay, 2003).

2.4.1 Psikoanalitik kuram

Bu kuramın kurucusu Sigmund Freud'dur. Freud, ilk modern insan gelişim kuramını ortaya çıkarmıştır. Bu kurama göre kişiliğin yaşamın ilk beş yılında şekillendiğini savunmuştur. Kuramdaki erken çocukluk dönemindeki yaşantıların, yetişkinliği etkilediği düşüncesi okul öncesi dönemin önemini gözler önüne sermek açısından dikkat çekicidir.

Freud'a göre, psikoseksüel gelişim bazı evrelerle gerçekleşir. Her bir evrede erojen adı verilen bireyde haz uyandıran bir bölge ön plana çıkmaktadır. Bu durum ise

cinsel gelişimin tüm gelişimi etkileyebilecek bir etmen olduğunu ortaya çıkarmaktadır (Işık, 2007).

Aşağıda bu evreler ve belli başlı özellikleri verilmiştir:

1.Oral Evre: Bebeğin doğumundan itibaren iki yaşına kadar sürdüğü evredir. Bu evrede haz bölgesi bebeğin ağız, dudakları ve boğazıdır. Bebeğin en çok hoşuna gittiği şey emme davranışıdır. Dişler çıktığında bu emme davranışına ek olarak çiğneme ve ısırma da eklenecektir. Bu evrede görülen temel duygu, bebek ile yakından ilgilenen, ona bakan kişiye bağlılıktır. Bebek, kendisine bakan kişinin korumasına ve ilgisine muhtaçtır. Bebeğin sağlıklı gelişimi, beslenme ihtiyacı ve bu ihtiyacın zamanında, sevgi ve ilgi dolu bir yaklaşımla sağlanmasıyla oluşur (Atlı, 2006).

2.Anal Dönem: Oral dönemden sonra gelen bu dönem çocuğun üç yaşına kadar devam eder. Bu evrede haz bölgesi anal bölgedir. Dışkı kontrolünün öğrenilmesiyle anal bölge haz kaynağı haline gelir. Bu dönemde tuvalet eğitiminde nasıl bir yol izleneceği oldukça önemlidir. Örnek olarak, tuvalet eğitimi verirken aşırı katı bir tutum sergilenirse çocuk tepki olarak uygunsuz zamanlarda ve yerlerde dışkısını yapabilir veya isyankâr olabilir, dışkısını yapmayı reddedebilir. Bu durum ilerde çocukta kabızlık gibi sağlık sorunları yaşamasına neden olabilir. Freud bu reddeden tutumun inatçılığın temelini oluşturabileceğini belirtmiştir (Yalçın, 2010).

3.Fallik Dönem: 3-6 yaş aralığını kapsamaktadır. Bu dönemde görülen haz kaynağı cinsel organdır. Bu dönemde çocuk, sosyalleşmeye başlar. Cinsiyetler arasındaki farklılıkları merak ederler. Bu dönem içerisinde Oedipus ve Elektra kompleksleri görülmektedir. Kızlarda görülen Elektra ve erkeklerde görülen Oedipuskomplekslerinde çocuklar hemcinslerindeki ebeveynlere karşı olumsuz duygular beslemektedir; ancak karşı cinsteki ebeveyne hayranlık duyarlar. Bu durum, bu dönemin içerisinde gelişmeye başlayan süper egonun gelişimi ile ve çocuğun sosyalleşmesi ile söner (Kibar, 2008).

4.Latens Dönem: Bu dönem 6-12 yaş aralığını kapsamaktadır. Bu dönemdeki çocuklar kendi hemcinslerinden oluşan arkadaş ortamlarında bulunmaktan hoşlanırlar. Akran gruplarına katılmak bu dönem çocukları için önemlidir. Bu dönemdeki çocukların sosyal ve bilişsel becerileri gelişmiştir. Seksüel enerji kısıtlanmıştır.

Enerjilerini çevresindeki insanlarla birlikte olma, eğitim faaliyetlerine yoğunlaşma gibi alanlarda ortaya çıkmaktadır (Başaran, 1996).

*5.Genital Dönem:*15-21 yaş aralığını kapsamaktadır. Bu dönemde ergende her alanda hızlı bir büyüme ve gelişme görülmektedir. Bu dönemde karşı cinse ilgi duyulma başlar. Sosyal ilişkileri oldukça gelişmiştir. Meslek seçimi ve seçilen mesleği edinmeyle ilgili girişimler bu dönemde yoğunluk kazanmaktadır. Bağımsızlığa düşkün olan genç için birçok kural anlamsız gelmektedir. Bu da ebeveyn ile çatışmaya sebep olmaktadır. Ailenin izleyeceği doğru tutum ile genç bu dönemi sağlıklı bir kişilik yapısını oluşturarak tamamlayacaktır (Hall, &Lindzey, 1985).

Freud'un kuramında psikoseksüel evrelerin yanında kişiliği oluşturduğu belirtilen üç sistem vardır: id, ego ve süper ego. Id, haz prensibiyle kontrol edilerek acıyı ve memnuniyetsizliği ortadan kaldırır. İnsanların kalımsal ve fiziksel, duygusal gereksinimlerinden ortaya çıkan dürtü ve arzularını içerir. Kişinin istekleri karşısında sabırsız olmasının nedeni hazdır. Ego, id dışında gelişir ancak id baskı altında tutmaya çalışır. Ego, idin isteklerini yerine getirmeye çalışırken mantık ve gerçekçilik çerçevesinde ilerler. İd ve ego bireysel ihtiyaçlar sonucunda ortaya çıkmaktadır. Son sistem olan süper ego ise toplumun ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıkmaktadır. Süper ego, bireyi idin isteklerine karşı korumaktadır (Cüceloğlu, 1996).

Freud'un kuramı, sosyal gelişime de vurgular yapmaktadır. Kurama göre psikoseksüel dönemlerde yaşanan problemler, çocuğun kendi bedeninden memnun olmamasını ve sosyal açıdan da içinde bulunduğu topluma uyum sağlamamasını beraberinde getirecektir. Bu nedenden dolayı dönemler birbirini etkilemektedir. Bir dönemde görülen sorun diğer döneme geçişte sıkıntılar yaşanmasına neden olacak dönemin sağlıklı bir şekilde tamamlanmasına neden olacaktır (Freud, 2015).

2.4.2 Psikososyal kuram

Kuramın kurucusu Eric Erikson'dur. Erikson, Freud'un öğrencilerindedir. Freud'dan farklı olarak Erikson, kuramını yaşlarla sınırlandırmayıp yaşamın tamamına yaymıştır. Ayrıca Erikson bireyin gelişiminde ilk yıllarındaki deneyimlerin öneminden bahsetmiş ve gelişimde çevrenin de büyük etkilerinin olabileceğini ifade etmiştir. Erikson'un kuramında 8 evre bulunmaktadır. Her bir evrede kriz durumu yer almaktadır. Kriz durumunu sağlıklı bir şekilde tamamlayan bireyler bulunduğu

evreyi sorunsuz bir şekilde atlatırken, krizi atlatamayan bireyin sıkıntıları veya sorunları diğer evrelerde de çözümlene kadar devam edecektir (Arslan, & Arı, 2008).

Erikson'un kuramında yer alan evreler ve özellikleri şu şekildedir:

1. Temel Güven- Güvensizlik: Bu evre yaşamın ilk yıllarında görülmektedir. Bu dönemde bebeğe en yakın olan kişiyle oluşturacağı güven dolu ilişki onun ileride hayatın geneline güven duymasına ve bu güvenle de olumlu bir açıdan geliştirmesini sağlayacaktır. Bebeğin hayatındaki ilk toplumsal başarısını, bağlı olduğu kişiye aşırı şekilde kaygı ya da öfkeye yer vermeksizin gözünün önünden ayırabilmesidir. Bu başarıda çocuğun bağlandığı kişiyle kurulacak ve temelinde güven olan bir ilişki ile mümkündür. Temel güvenin sağlanmaması durumunda yaşamın ileriki zamanlarında içe kapanıklık, sürekli depresif durumlara girme gibi olumsuz şekillerde etkisini gösterecektir. Bu dönemin sağlıklı atlatılması durumunda elde edilecek güç, umuttur (Erikson, 1984).

2. Özerklik – Utanç – Kuşku: Bu evre 1-3 yaş aralığında görülmektedir. Bu dönem çocukları kendi davranışlarının farkına varır ve kendi bağımsızlığını değerlendirmeye başlar. Bu değerlendirme aşamasında çocuk davranışlarının sınırlarını zorlamaya çalışacaktır. Çocuk sınırlarını zorlarken anne babasıyla ve diğer yetişkinlerle yaşayacağı iletişimin niteliği çok önemlidir; çünkü sert, katı ve cezalandırıcı tutumlar çocuğun utanç ve dış evreye yönelik kuşkunun oluşmasına neden olur. Bu gelişen durum karşısında çocuk ilerleyen zamanlarda kendi özdenetimini yitirmesi ya da yitirdiğini hissetmesi, diğer insanlara ve içinde bulunduğu topluma karşı güvenini kaybedecektir. Bu evre sağlıklı şekilde atlatıldığında yani çocuk özerkliğini kazandığı zaman elde edilecek güç, istemdir (Santrock, 2004).

3. Girişim – Suçluluk: Bu evre 3-6 yaş arasını kapsamaktadır. Çocuk geliştirdiği sosyal ilişkileri, kendi bedenini, davranışlarını tanımada kaydettiği gelişimler sonucunda, çevreyle ilgili sorumluluk almaya, bir şeyler tasarlamaya, işbirliği yapmaya son derece açıktır. Bu evrede çocuk oldukça girişimcidir. Çocukta bu girişimcilik engellendiği zaman yerini suçluluğa dolayısıyla kendine güveninin azalmasına neden olur. Girişimciliğin hayat bulduğu durumlardaysa çocukta sorumluluk aldıkça başarı duygusunu tadacak, kendine olan güveni artacak,

toplumda etkin bir birey olma yolunda önemli bir temel atacaktır. Bu dönemi başarı ile atlatan çocuklarda elde edilecek güç, amaçtır (Erikson, 2014).

4.Çalışkanlık – Aşağılık Duygusu: Bu evre 6-11 yaş arası kapsamaktadır. Bu dönemde, formal eğitime başlayan çocuğun içinde bulunduğu toplum ile etkileşimi değişime uğramıştır. Çocuk içinde bulunduğu toplumun kuralları ve beklentileriyle daha çok karşılaşacak ve toplumdaki kurallardan yani çevreden daha çok etkilenenecektir. Toplum ile yaşanacak bu yoğun etkileşimler eğer olumlu yönde olursa çocuk etkin bir bireye dönüşebilir. Toplumla olan etkileşimle sırasında eğer olumsuzluklar yaşanmışsa çocuk da aşağılık yetersizlik duyguları oluşur. Bu olumsuz yaşantılar çocukta öğrenme isteğini de köreltebilir. Bireyi arkadaş ortamından hatta eğitim ortamından bile uzaklaştırabilir (Trawick, 2013).

5.Kimlik – Rol Kargaşası: Bu evre 12-18 yaş aralığını kapsamaktadır. Ergenlik dönemini içine alan bu dönemde bireyin kimliği ile ilgili pek çok yönü çözüme bağlanır. Bu noktada bireyin içinde bulunduğu toplum ile etkileşimi bireyin gelişimini etkilemektedir. Toplum ve ebeveynlerin gençlere olan bakış açısı ve yaklaşımı sonucunda genç, kişiliğini sağlam temellere oturtabilir ya da rol karmaşasının içine girerek rolünden hiçbir zaman emin olamayabilir. Bu emin olamama durumu yansımanın başarısız sosyal ilişkilerde, istikrarsız iş yaşamında kendini belli edecektir. Genç kimliği ile ilgili sağlam temeller oluşturmasında yalnızca içinde bulunduğu toplumla ilgili değil kendisinden daha önceki evreleri nasıl atlattığı da önemlidir. Bu dönemi sağlıklı bir şekilde atlatan bireylerin elde edeceği güç olarak sadakat çıkar (Onur, 1997).

6.Yakınlık – Yalıtılmışlık: Bu evre 35 yaşına kadar sürebilmektedir. Artık kimliğini oluşturmuş birey, kendi kimliğini başka insanlar ile paylaşmaya istekli ve gönüllüdür. Bu evrenin sağlıklı bir şekilde atlatması bireyin kimlik sorununu ne derecede çözdüğüyle alakalıdır. Kendi kimliğiyle ilgili soru işaretleri bulunan kişi, insanlarla yakınlıktan kaçınacak ve onlarla sürekli olarak yüzeysel ilişkilere girecektir. Bu evreye ait olumlu özelliğin kazanılması sonunda oluşacak temel güç, aşktır (Vaizoğlu, 2008).

7.Üretkenlik – Durgunluk: Bu evre 35-55 yaş arası kapsamaktadır. Kişinin tüm üretkenliğini kapsayan ve genç yetişkinlikten yaşlılığa kadar uzanan bir dönemdir. Bu evrede yaşanan olumsuzluklar durgunluk, sıkılma, yoksullaşma duygularının

ortaya çıkmasına ve yoğun olarak yaşanmasına neden olur. Bu evreyi sağlıklı bir şekilde atlatan bireyin kazandığı temel güç bakımdır.

8.Bütünleşme – Umutsuzluk: Bu dönem son evredir. Yaşamın sonuna kadar devam eder. Bu dönemdeki bireyler, geçmişlerini ve yaptıklarını değerlendirirler. Birey evreleri sorunsuz bir şekilde atlatmışsa eğer geçmiş olumlu değerlendirilecektir. Birey eğer bu evreleri sorunlu bir şekilde atlattıysa, geçmiş onun için anlamını kaybedecek ve bireyin yaşamının boşa geçtiğini, başka şekilde yaşaması gerektiğini düşünecektir. Son evreye ait kazanılan temel güç akıldır (Mavi Dervişoğlu, 2007).

Erikson'un kuramındaki evreler hayatın tamamını etkilediğini belirtmekle birlikte okul öncesi dönemin etkisi de vurgulanmıştır. Hayatın ilk yıllarında anne ile kurulan iletişimin temel güven duygusunu oluşturduğunu ve böylelikle çocuğun sonraki yıllarındaki insan ilişkilerini etkileyebileceğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra Erikson 3-6 yaş dönemini oyun dönemi olarak isimlendirmiş ve bu dönemdeki çocukların dış dünyayı tanıyarak başarı duygusunu yaşadıklarını ve oyunlar yoluyla öğrenmenin kalıcı hale geldiğini belirterek yaparak ve yaşayarak öğrenmeye dikkat çekmiştir.

2.4.3 Sosyal bilişsel öğrenme kuramı

Kuramın kurucusu Albert Bandura'dır. Sosyal bilişsel öğrenme kuramı, davranışların gelişiminde çevrenin ve zihinsel faktörlerin önemli bir rol aldığını savunmaktadır. Bu kuramı geliştiren Bandura'nın bu kuramına göre çocuklar, çevresindeki insanların verdikleri duygusal tepkilerini, davranışlarını gözlem yoluyla öğrenmektedirler. Gözlem çocukların gelişimlerinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Gözlem ilişkili olarak da erken çocukluk döneminde anne ve baba modelleri çocuğun yaşamında uzun süreli ve güçlü etkilere sahiptir. Bununla beraber sosyal öğrenme, bilişsel süreçlerle gerçekleşmektedir(Konak, 2010).

Gözlem yolu ile öğrenme dört aşamada gerçekleşir:

1.Dikkat Etme: Bireyin gözlemleyeceği şeye odaklanmasını ifade eder. Birey modele odaklanarak onun performansını dikkatli bir şekilde gözlemler. Gözlem sırasında model alınan kişi ya da davranışın yanı sıra gözlemleyen kişinin bilişsel süreçleri de önem taşımaktadır. Dikkat etme süreçleri; çevreyi inceleme, model alınan davranıştan gelen uyarıcıları anlamlandırarak yapılandırmayı içermektedir (Gardner, 1978).

2.Akılda Tutma: Bu süreçte gözlemci bilişsel işlemler ile model alınan davranışın önemli noktalarını akılda tutar. Bilişsel işlemlerin içinde gözlemlere ilişkin bilgileri inceleme ve yeniden yapılandırma mevcuttur (Barnett, & Zucker, 1990).

3.Davranışı Tekrarlama: Dikkatli bir şekilde gözlem yapıp gözlemledikleriyle ilgili önemli noktaları aklında tutan birey bu seferde model aldığı davranışın aynısını yapar. Fiziksel yeterlikler, daha önceki öğrenilen bilgiler, deneyimler ve gözlemdaki titizlik bu sürecin başarı ile tamamlanmasında etkilidir.

4.Motivasyon: Bireyin kendi kendini desteklemesi veya çevre tarafından desteklenmesi durumuna denir. Destek, bazen davranışın sonucuna göre çevreden gelebildiği gibi bazen de bireyin kendi kendini motive etmesi sonucunda gerçekleşebilmektedir. Motivasyon süreci dört aşamadan oluşur: 1) Yaptığı davranışın gelecekteki sonucunu tahmin etme, 2) Hedef belirleme ve bu hedefi değerlendirme, 3) Zihinsel beceriler ve problem çözme becerisi, 4) Kendini ayarlama (Gardner, 1988).

Gözlem yoluyla öğrenmede yer alan bu süreçleri birbirinden bağımsız düşünmemek gerekir. Bu süreçler birlikte işbirliği ile çalışmaktadır. Bu dört süreçten oluşan model olarak öğrenme olgusunu daha büyük bir çerçeve içinde daha çok sosyalleşme sürecinde değerlendirir. Model almada, çocuk kendisi için uygun modeli seçer ve sonra da seçtiği modelin davranışlarını tekrar eder. Çocuğun çevreden aldığı pekiştireçler doğrultusunda gözlem yoluyla model olarak öğrendiği davranış kalıcı hale gelir. Birey kendi davranış kalıplarını oluştururken gözlemlendiği modelleri esas alır (Schunf, 2011).

Bandura'ya göre davranış, kişisel faktörler ve bireyin etkileşim halinde olduğu çevre arasında karşılıklı ilişki vardır. Karşılıklı gerekircilik olarak adlandırdığı bu ilişkiler ağında, (çevre, kişisel faktörler ve davranıştan oluşmak üzere) üç faktör birbirini etkilemektedir (Barnett, & Zucker, 1990).

Bandura, bireyin davranışı algılamasında, değerlendirmesinde ve bu davranışları düzenlenmesinde zihinsel süreçler doğrultusunda öz sistemin etkili olduğunu ifade etmiştir. Bireyin öz sisteminin oluşmasında, psikososyal gelişim süreçleri, kişiler arası ilişkilerin gelişim süreçleri niteliği ve sosyal sistemin etkili olduğunu belirtmiştir (Gardner, 1988).

Kuramda geçen bir diğer kavram ise öz düzenlemedir. Öz düzenleme ile birey kendine ait isteklerini, gereksinimlerini, tutumlarını istekli ve bilinçli olarak kontrol edebilmektedir (Barnett, & Zucker, 1990).

Öz yeterlilik, bireyin karşılaştığı durumlarla ilgili kapasitesi hakkındaki algısını ifade eder. Öz yeterliliğin gelişmesini sağlayan dört temel unsur vardır:

a. Yaşantı: Kişinin kendi yaptığı ve bu yaptıklarının sonucunda olumlu veya olumsuz elde ettiği bilgidir.

b. Dolaylı Yaşantılar: Başka insanların olumlu veya olumsuz yaşantılarıdır. Başka insanların yaşantıları sonucunda birey kendi yaşantısına ilişkin yargısını güçlendirir.

c. Sözel İkna: Teşvik, öğüt, nasihat vb. öz yeterlilik yargısını etkiler.

d. Psikolojik Durum: Öz yeterlilik algısını ifade etmektedir (Grusec, & Lytton,1988).

Bandura kuramında sosyal öğrenmenin bilişsel boyutundan bahsederek bu konuya dikkat çekmiştir. Zihinsel süreçler sosyal öğrenmenin amacını değil aracı işlevini görmektedir. Model alınarak yapılan öğrenmenin ayrıca sosyal ilişkilerin kişinin sosyalleşmesinde büyük önemi olduğunu bahsetmiştir. Çocuk anne ve babasından başlayarak, zamanla çevresindeki diğer insanları hatta televizyonda gördüğü modelleri örnek alarak öğrenmesini gerçekleştirmektedir. Davranışların, çevrenin ve bireysel faktörlerin birbirleriyle olan etkileşimi kuramın sosyal gelişimi farklı boyutlarla ele aldığını göstermektedir. Sosyal gelişimde bireysel özelliklerde belirleyici etkidir. Bununla beraber öz düzenleme, öz yeterlilik gibi bireysel özellikler sosyal çevre ile etkileşimlerle şekillenmektedir.

2.4.4 Ekolojik sistem kuramı

Kuramın kurucusu Urie Bronfenbrenner'dır. Bronfenbrenner, çocuk ve çevre arasındaki etkileşimler ile sosyal çevrenin insan davranışını ne şekilde etkilediğini incelerken yaptığı araştırmalarının sonucunda Ekolojik Sistem Kuramı'nı ortaya koymuştur (Berk, 1994).

Bronfenbrener kuramında, çocuğun içinde yer aldığı çevrenin önemini vurgulamıştır. Gelişime sosyokültürel bir bakış açısı ile yaklaşan Bronfenbrenner, kuramında beş ekolojik sistem bulunmaktadır: Küçük sistem (microsystem), orta sistem (mesosystem), dış sistem (exosystem), büyük sistem (macrosystem) ve tarihsel sistem (chronosystem). Bu sistemler birbirleri ile etkileşim halindedir. Aynı zamanda

sistemde yer alan her öge, insan davranışını üzerinde doğrudan ve dolaylı etkilere sahiptir (Gülay & Akman, 2009).

Kuramda yer alan küçük sistem, kişisel yaşamı temsil etmektedir. Bireyin ailesini, akranlarını, okulunu, komşularını ve bu öğelerle yüz yüze etkileşimlerini içerir. Sistemdeki bireysellik, ortamı yapılandırılan pasif değil aktif bir roldedir. Araştırmalarının büyük bir bölümünde Bronfenbrenner, sosyokültürel etkilerin küçük bir sistemde odaklandığını belirtmiştir (Santrock, 2004).

Kuramda yer alan orta sistem, küçük sistem ile dış sistem arasında geçen ilişkileri kapsar. Bu ilişkiler, aile deneyimleri ile okul deneyimleri arasındaki, okul deneyimi ile iş deneyimi ve aile deneyimleri ile de akran deneyimleri arasındaki ilişkiler olabilir. Bir örnekle somutlaştırmak gerekirse, ailesi tarafından reddedilmiş bir çocuk öğretmeniyle olumlu ilişkiler geliştirmekte güçlük çekebilir (Yıldırım, 2015).

Kuramda yer alan dış sistem, bireyselliğin aktif rol oynamadığı sosyal ortamlardaki deneyimlerin bireyi ne şekilde etkilediğini açıklar. Örneğin iş yaşamında yaşanan deneyimler veya koşullar kişinin ailesinin diğer üyelerini de dolaylı yoldan etkileyebilmektedir (Berk, 1994).

Kuramda yer alan dış sistem ise kültür içinde yer alan bireysel davranışları ve tutumları içerir. Kültür ve kuşaklar boyu taşınan davranış örneklerini içine alır. Kuramdaki tarihsel sistem, çevresel olayların ve sosyo-tarihsel koşulların yaşam boyunca geçirdiği dönüşümleri içermektedir. Örneğin, sosyo-kültürel şartlar içerisinde kız çocuklarının 20-30 yıl öncesini kıyasladığımızda eğitime devam etme, meslek sahibi olma konularında daha çok desteklenmeleridir. Tarihsel sürecin çocuğun hayatını etkileyebileceği görüşünü desteklemektedir (Ergin ve Yıldız, 2013).

Ekolojik sistem kuramında, sistemler toplumu oluşturan parçalara göre şekillenmiştir. Her sistem birbirinin içinde yer alır ve hepsi birlikte büyük sistemi oluşturmaktadır. Toplumda yer alan bütün sistemler karşılıklı etkileşim halindedir. Ayrıca bütün sistemler insanlar üzerinde farklı şekilde etkilere sahiptir. Bronfenbrenner kuramında, sosyal yeterliliğin doğrudan küçük sistemde gelişmekte olduğunu ve diğer sistemlerden de dolaylı olarak etkilendiğini ifade etmiştir.

2.4.5 Sosyo-kültürel gelişim kuramı

Bu kuramın kurucusu Lev Vygotsky'dır. Vygotsky'ın sosyo-kültürel gelişim kuramı, çocuğun içinde yer aldığı sosyal dünyası onun bilişsel gelişimine bir etkisi olduğunu savunur. Çocuğun içinde geliştiği kültüre ve bir dili öğrenmenin çocuğun bilişsel gelişim üzerindeki etkisini önemsemektedir. Vygotsky'ın kuramı Piaget'in bilişsel gelişim kuramına oldukça zıt bir kuramdır. Piaget ve pek çok batı kökenli gelişim kuramcıları, bireyi temel araştırma konusu olarak ele alırken Vygotsky bunun tam tersine bilişsel gelişimin sosyal yönü üzerinde yoğunlaşır ve sosyalleşmenin çocuğun gelişimini kolaylaştırmasındaki kritik yönünü vurgulamaktadır. Bu kuramdaki odak nokta bireylerden çok topluluklardır. Çocuğun sosyal çevresindeki kişilerce sağlanan yardımlar aracılığıyla çocuk yavaş yavaş bilişsel işlevlerini yerine getirmeyi öğrenmektedir. Vygotsky bütün çocukların dikkat, algılama ve bellek gibi doğuştan var olan yetenekleri olduğunu savunur. Çocuğun çevresindeki ondan daha yetenekli akranları ve yetişkinler ile etkileşimi sonucunda doğuştan getirdiği temel yetenekleri daha üst ve karmaşık düzey bilişsel işlevlere dönüşmektedir (Akman, 1995).

Vygotsky insanların zihinsel süreçlerini analiz etmek için “genetik yöntem”in kullanılması gerektiğini savunur. Buna göre bir organizmayı anlamlandırabilmek için o organizmanın gelişimini incelemek gerekir. Gelişimin uç noktası olan sonuca değil bu gelişim sırasında ortaya çıkan süreçler üzerinde durulması gereklidir. Piaget'e benzer bir şekilde ve Bilgi İşleme Kuramı'nın (Miller) tam tersine Vygotsky gelişimi tanımlarken, düzenli ve nicel artışlar yerine “devrimci” ya da “ani sıçramalar” olarak adlandırmıştır. Bu tanımlamaya göre gelişim nitel olarak değişmektedir (Hetherington, & Parke, 1993).

2.4.5.1 Temel ve Yüksek Zihinsel İşlevler

Temel zihinsel işlevler, çocuğun doğuştan getirdikleridir. Bunlar bellek, dikkat ve algılama gibi. Bu temel zihinsel işlevler çocuğun içinde yer aldığı kültür tarafından yüksek zihinsel işlevlere dönüştürülür. Örneğin, temel zihinsel işlev olan belleğin yüksek zihinsel işlev biçimine göre sembollerin kullanımı örnek verilebilir (Vygotsky, 1986).

2.4.5.2 Proksimal gelişim zonu

Vygotsky, insan gelişimini incelerken, genetik bir yaklaşımın üzerinde durduğu için çocukların belirli bir andaki zihinsel yeteneklerinden ziyade daha çok zihinsel

gelişim için gereken ve sahip olduğu gizil güçleri ile ilgilenmiştir. Bu hedefle proksimal gelişim zonu (yakınsal gelişim alanı) adında bir kavram önermiştir. Bu alan bir çocuğun bağımsız problem çözmesi sonucunda ortaya çıkmış gerçek gelişim düzeyiyle, bir yetişkinin gözetimi altında ya da kendinden daha yetenekli akranlarıyla beraber problem çözmesi sonucu tespit edilen potansiyel gelişim arasındaki farktır. Böylece çocuğun potansiyel gelişim düzeyini bulmak için etkileşim halinde oldukları yetişkinlerin veya daha yetenekli çocukların eğitmenliği altında gösterdikleri başarı düzeyi incelenmelidir (Guy, 1969).

Bu alan kavramı potansiyel (gizil) gelişim düzeyi ve gerçek gelişim düzeyi olmak üzere iki yöne sahiptir. Potansiyel (gizil) gelişim düzeyi çocuğun kendisinden daha becerikli takım arkadaşı ile işbirliği yaparak problem çözmeyle belirlenmektedir. Gerçek gelişim düzeyi ise bağımsız olarak problem çözme yoluyla belirlenmektedir (Gür, 1995).

Buna göre çocuğun potansiyel bilişsel gücünü en sosyal koşullar dâhilinde ortaya çıkarmaktadır. Bu kavram, çocukların bilişsel gelişiminin ne şekilde olduğunu açıklamada yardımcı olmaktadır (Atay, 2005).

Bu yaklaşım sayesinde çocuklardaki öğrenme becerileri üzerindeki etkisini araştırdıklarında çocukların planlama, problem çözme becerileri ve belleklerinin daha yetenekli kişilerin gözetimi altında ilerlediğini gösterecek bulgular ortaya çıkmıştır.

Bu düşüncenin ilham kaynağı olan Vygotsky, son yıllarda önem kazanan bir eğitim şekli olan yapılandırılmış öğretimde (scaffolding) öğretmen, çocuğa verilen desteğin miktarını ve türünü, çocuğun gelişim düzeyine en uygun şekilde ayarlamaktadır. Çocuk daha becerikli hale geldikçe, verilen destek yavaş yavaş azaltılarak yetişkinin yardımı olmaksızın verilen görevi bağımsız bir şekilde gerçekleştirmesi sağlanır (Meece, 1997).

2.4.5.3 Kültürün rolü

Vygotsky'nin yaklaşımının başka önemli özelliği ise gelişimde kültürün önemini tanımış olmasıdır. Kuramında kültür ile ilgili iki önemli temeli vardır: Birincisi, kültürler çocukların bilişsel gelişimini kolaylaştırmak amacıyla sağladıkları kurum ve ortamlar ile birbirlerinden farklıdır (Leong ve Bodrova, 2010).

Vygotsky'nin kuramında geçen kültür ile ilgili bir diğer nokta, çocukların bilişsel gelişimlerinin değerlendirilmesinde kültürel etkenlerin göz önüne alınması gerektiğini savunmuştur. Eğer çocukların öğrenmesinde kültürün etkilediği kısım unutulur veya dikkate alınmaz ise çocuğun gelişim düzeyi hakkında ciddi yanlışların yapılabileceğini ifade etmiştir (Riley ve Smith, 2016).

2.4.5.4 Dilin rolü

Vygotsky'nin kuramında dil özel bir yere sahiptir. Çocuğun dili kazanmasında ve kullanmasında zihinsel yeteneklerinin gelişmesi için temel bir rol oynadığını savunmuştur. Vygotsky, çocukların dili kullanmada sosyal, egosantrik ve içsel konuşma olmak üzere üç evreden geçtiğini savunmuştur (Vygotsky, 1986).

Düşünce dilinin ilk evresi sosyal konuşmadır ve bu dönemde dil, esas olarak iletişim amacıyla kullanılmaktadır. Bu evrede çocuğun düşünce süreçleri ile bir alakası yoktur.

İkinci evre olan egosantrik konuşmada, çocuk artık dili düşüncelerini oluşturmak ve zihinsel işlevlerini düzenlemek amacıyla kullanmaya başlamaktadır. Ancak gelişimin bu noktasındaki çocuklar, düşünce ve davranışlarını yöneltmede dili kullanırken kendi kendileriyle konuşma ihtiyacı hissederler (Aydın, 2004).

Çocuk egosantrik konuşmayı üçüncü evrede içsel konuşma haline getirmektedir. Çocuk dili içsel olarak kullanmaktadır. Ayrıca dilin düzenleyici işlevi de hala devam etmektedir.

Özetle Vygotsky'nin oluşturduğu kuram, bilişsel süreçlerin sosyal yönlerini dikkate almak amacıyla bilişsel gelişime yeni bir yön getirmiştir (Akman, & Gülay, 2004).

2.4.6 Bağlanma kuramı

Bu kuramın kurucusu John Bowlby'dir. Bowlby'nin Bağlanma Kuramı'nda (Bowlby, 2013b), hayatın ilk yıllarında bebek ve bakıcısı arasında bulunan ilişkinin hayati bir öneme sahip olduğunu belirtir. Kuramda bakıcı olarak bahsedilen figür başka ifadeler ile bağlanma nesnesi, bağlanma figürü gibi farklı şekillerde adlandırılabilir. Bu kişi bebeğin doğduğu andan itibaren bebek ile doğrudan ilgilenen kişidir. Bu noktada bu kişiye anne denir. Annenin olmadığı durumlarda bebeği büyüten kişi ise bağlanma figürü olarak adlandırılır.

Bowlby, anne yoksunluğu yaşayan çocuklar ile yaptığı çalışmalar sonucunda Bağlanma Kuramı'nı geliştirmiştir. Bowlby, hayatın ilk yıllarında bağlanılan kişi ile kurulan yakın, sıcak ve doğrudan etkileşime dayanan iletişimin çocuğun öncelikli olarak annesine ilerleyen yıllarda ise çevresindeki diğer insanlara güven duymasına fırsat tanıdığını belirtir. Anne ile bebek arasında gerçekleşen temel güven ileride dış dünyaya karşı geliştirilecek genel algıyı da şekillendirir. Kuramda bu belirtilen algı için içsel işleyen modeller olarak isimlendirilir (Bowlby, 2014b).

Bu modeller bağlanmanın bilişsel tarafını oluşturur. Anneyle etkileşimin sonucunda bebeğin kendine ve çevresine yönelik algısını da şekillendirmektedir (Bowlby, 2014a).

Ainsworth'un ilerleyen yıllarda bağlanma ile ilgili yaptığı çalışmalarda biçimini ortaya güvenli, gerilimli-kaçınmacı ve gerilimli-karşı koyucu bağlanma olmak üzere 3 adet bağlanma biçimini ortaya koymuştur (Bowlby, 2013b).

Annesine güvenli bağlanan bebeklerde bulunduğu ortamda rahat ve girişken tavırlar sergiler. Üzgün oldukları zamanda annelerinin yaklaşımı bebeği kısa zaman içerisinde rahatlatır. Gerilimli-kaçınmacı şekilde bağlanan bebeklerin annelerinden uzak durdukları görülmüştür. Bu şekilde bağlanan bebekler anneleri yerine çevresindeki diğer nesnelere veya oyuncaklarla ilgilenirler. Gerilimli-karşı koyucu şekilde bağlanan bebekler ise rahat değildir. Annelerinin olmadığı durumlarda aşırı duygusal tepkiler verdikleri gözlemlenmiştir (Bowlby, 2014b).

Bu kuram bebeğin ilk sosyal ilişkilerinin, sosyal, bilişsel ve duygusal olarak vurgulanması açısından dikkat çekicidir. Bağlanma kuramına şekil veren unsurlar, anneye güven duyma, anneye yakın ilişkiler geliştirme, anneden uzaklaşıldığında kaygı duyma ve anne tarafından korunmadır. Annenin bebeğinin ihtiyaçlarını tam bir şekilde ve zamanında karşılaması, onu koruması, ona karşı ilgisini ve sevgisini göstermesi sonucunda güven temelli bir ilişkiyi oluşturacaktır. Bu şekilde çocuk annesinden ayrıldığı zaman ayrılık kaygısı ile başa çıkabilecektir (Bowlby, 2013a).

Bağlanma kuramına göre bağlanmanın temelleri doğumdan itibaren ilk dokuz ay içerisinde gerçekleşmektedir. Bu 2-3 yaşın sonuna kadar sürmektedir. Bağlanma şekli, hayatın ilk yılları ile beraber sonraki yıllarda çocuğun sosyal ilişkilerine de yansıyan önemli bir belirleyicidir. Güvenli bağlanan çocuklar, çevresindeki herkes ile yakınlığa dayalı ilişkiler geliştirirler. Kendilerine ve etrafındaki diğer insanlara

karşı olumlu algılara sahiptirler. Güçlü aynı zamanda etkili akran ilişkileri kurarlar. Güvensiz bağlanan çocuklarda ise çevresindeki insanlara karşı kaygılı ve güvensiz hissederler. Bu şekilde bağlanan çocuklar akranları tarafından dışlanırlar. Sosyal problemleri çözme konusunda yetersizdirler (Türköz 2007).

Kuramlara bakıldığında, bazı ortak noktaların olduğu görülmektedir. Şöyle ki, Freud ve Erikson kuramlarını evrelere ayırmıştır. Onların kuramları birtakım evrelerden, kronolojik olarak aşama aşama gelişim gerçekleşmektedir. Bandura ve Vygotsky ise bir şeyi öğrenirken gözlem yaparak öğrenildiğini vurgulamışlardır. Bronfenbrenner da tıpkı Bandura gibi çevre ve birey arasında karşılıklı bir ilişkinin varlığından bahsetmişlerdir. Vygotsky ve Bronfenbrenner kuramlarında sosyal gelişimde kültürün etkisinin olduğunu vurgulamışlardır (Oktay, 1998).

Erikson, çevrenin gelişim üzerine etkisinden bahsederken; Vygotsky, sosyal gelişimin bilişsel gelişime olan etkisinden bahsetmiştir. Bandura ise bilişsel gelişimin sosyal öğrenmeyle olan ilişkisini incelemiştir. Bronfenbrenner gelişimi diğerlerinden daha geniş bir açıyla toplumun bütün öğelerini ele alarak açıklamaya çalışmıştır. Bowlby, anne ve bebek ilişkisini sosyal ilişkiler için gerekli becerilerin temeli olduğuna dikkat çekmiş, sonraki yıllardaki ilişkileri bağlanma doğrultusunda açıklamıştır (Oktay, 2002).

Kuramlar sosyal gelişim üzerinde önemle durdukları konular paralellik göstermektedir. Gelişimin sürekliliği, çevredeki diğer insanlarla birlikte etkileşimle gerçekleşmesi, bilişsel becerilerin sosyal gelişimi ve becerileri şekillendirebileceği, hayatın ilk yıllarının gelişim açısından kritik öneme sahip olduğu bu kuramları şekillendiren temel unsurlar arasında yer almaktadır (Senemoğlu, 2000).

2.5 Okul Öncesi Dönemde Sosyal Gelişim

Sosyal gelişim, hayatın ilk yıllarına bakıldığında, bebeğin kendi bedeni ile başlayıp, etrafındaki insanların farkına varması sonucunda devam eden ve sürekli değişen halkalar bütünü oluşturduğunu görülmektedir. Bu süreç hayat boyu devam etmektedir. Bebek bedeninin nerede başladığını farkına varırken, tekrarlanan deneyimler ve fiziksel olgunlaşma sonucunda, bireyselliğini fark eder. Zaman içerisinde bu farkındalık bireyin ilişkilerine de yansiyacaktır. İnsanlar ile yaşadığı etkileşimler onun sosyal dünyaya katılımını sağlar. Bu etkileşimler yardımı ile birey

önce anne ve babasını tanır, ardından da sosyal gruplar ve kurallar ile tanışır. Çocuk artık yalnızca ailenin değil birçok sosyal grubun da üyesi olduğunun bilincinde olur (Hess & Craft, 1975).

Hayatın ilk yıllarında sosyal gelişimde iki unsur vardır: Sosyalleşme ve bireyselleşme. Sosyalleşme, bireyin diğer insanlarla başarılı ilişkiler kurabilme sürecidir. Bireyselleşme ise kişinin bireysel kimliğini oturtmasıdır. Kişinin bireyselleşmesinde ilk yıllarındaki bağlanma süreci önem taşımaktadır. Bağlanma ile birlikte anneye dolayısı ile çevreye karşı güven ve kendilik algısı bireyselleşmenin diğer unsurlarındandır. Kendilik algısı, bireyin kendisini diğer bireylerden farklı kılan özelliklerinin, davranışlarının, alışkanlıklarının yeterliliklerinin farkında olmasıdır. Bu süreç 18. aydan itibaren başlar (Kostelnik vd., 2005).

İlk sosyal etkileşim anne ile bebek arasında gerçekleşmektedir. Bebeğin ihtiyaçlarının zamanında, eksiksiz bir biçimde karşılanması bebeğin sosyal, duygusal gelişimini olumlu yönde etkilemektedir.

2.5.1 0-1 yaşta sosyal gelişim

Sosyal gelişim, bebeğin etrafındaki insanlarla gerçekleştireceği ilk etkileşimlerle başlar. Bebeğin gerçekleştireceği bu ilk etkileşim annesiyle arasında yaşanmaktadır. Bebeğin temel ihtiyaçlarının annesi ile tarafından zamanında, ilgili ve duyarlı bir şekilde karşılanması anne-bebek ilişkisinin ve bebeğin sosyal gelişiminin temellerini şekillendirmektedir. Temel güven duygusunun sağlıklı bir şekilde oluşması ve gelişmesi demek bebeğin duygusal hayatında da olumlu etkiler sağlamaktadır.

İkinci aydan itibaren, bebek ve anne arasında yaşanan yüz yüze iletişim sonucunda bebek artık diğer yüzlere de dikkat etmeye başlar (Woodhead, Carr & Light, 1991).

Üçüncü aydan itibaren bebekler duydukları insan sesine başını çevirir, gülümsemeye gülümseme ile karşılık verir. Çevresindeki insanlara gülümseme, tekmeleme ya da el hareketleriyle olumlu duygularını belirtir. Bebeğin sosyal gülümsemesi, çenesine ya da dudaklarına dokunulduğunda gösterdiği refleks gülümsemeden farklıdır. Bu ikinci gülümseme, sosyal becerinin başlangıcı olarak kabul edilebilir (Yavuzer, 2002).

Beşinci aydan itibaren küçük kas becerilerinin gelişiminin yanı sıra dikkatini insanların yüzüne özellikle burun ve saca yönelir. Eğer saçta tokalar ya da takı, gözlük gibi şeyler takılıysa insanda bebek dikkatini bunlara yöneltir. Altıncı aya

doğru kendisine bakan kişiye y6nelik tepkilerinde artma g6r6l6r. Sekizinci aydan itibaren ihtiya7ları ile ilgili ebeveynleri ile iletişime ge7meye başlar. Oyun, uyku, yemek zamanlarında ihtiya7larını ifade etmeye 7alışacaklardır. Bununla birlikte kendisine baktığı kişi ile ilişkileri s6rekliplik g6stermeye başlar (Senemoğlu,2000).

Dokuz ve on 6ç6nc6 aydan itibaren, etrafında bunan insanların ses ve davranışlarını taklit etmeye başlaması ve oyuncaklar ile birlikte oynaması bebeğin sosyal davranış belirtileri sayılabilir. Oyuncağının bir başkası tarafından alınması sonucunda sinirlenmesi, ağlaması gibi davranışlar tipik sosyal tepkiler arasındadır (Oktay, 2002).

Birinci yaşın sonunda, bebeğin kendisine bakan kişi ile etkileşiminde işbirlik7i ve uyumlu davranışlar davranışlarda bulunabileceği g6r6lmektedir.

G6r6ld6đ6 6zere hayatın ilk yıllarında anne ve bebek arasındaki ilişkinin kalitesi 6nem taşımaktadır. Aynı zamanda bebeğin 7evreye y6nelmeye başlamasıyla birlikte sosyal farkındalığının da gelişmesine fırsat sağlayacaktır. Bebek ilk defa g6rd6đ6, duyduğu, dokunduğu, karşılaştırdığı, bir arada bulunduğu nesnelere, kişileri tanıma ve anlamlandırma 7abası i7ine girerek dış d6nyaya dair ilk deneyimlerini oluşurmaya başlar. Dolayısıyla bebekle doğumdan itibaren sevgiye, ilgiye ve duyarlılığa dayalı bir iletişim halinde olunması ve farklı uyarıcılarla bir araya getirilmesi 6nem taşımaktadır.

2.5.2 2 yaşta sosyal gelişim

Hayatın 2. yılındaki hızlı gelişim, 7ocuğun pek 7ok y6nden bağımsız hale geldiği d6nemdir. 7ocuğun bağımsızlık kazanmasında motor yeteneklerin yanı sıra dil gelişimini kazanmasının 6nemi b6y6kt6r. Bu d6nemde her ge7en g6n 7ocuk bağımsızlığından haberdar olmaya başlar. Bu d6nemde 7ocuk kendini kanıtlamaya başlar. Bu d6nemde anne ve babanın ya da 7ocuğa bakan kişinin en 6nemli g6revi 7ocuğa yeni Şeyler 6đreterek, 7ocuğun davranışlarına yerleştirmesine uygun zemin hazırlamaktır (Oktay, 1998).

Akran ilişkileri ve oyun y6n6nden incelendiğinde 7ocuk i7in en 6nemli oyun arkadaşı ebeveynleridir. İkinci yılında 7ocuk vaktinin b6y6k bir kısmını ebeveynleri ile birlikte ge7irmektedir. Bu yaş d6neminde yan yana oynayan iki 7ocuk birbirleri ile 7ok az iletişim kurarlar. Bunun yanı sıra 7evresindeki diğer 7ocuklarında oyunlarını izlemeye başlarlar. Bu yaşın sonlarına doğru 7ocuklar akranları ile birlikte

dans etmekten ve şarkı söylemekten hoşlanabilirler. Yalnız başına oynamayı severler. Basit dramatik oyunlar oynarlar. Bu oyunlarda nesnelere, oyuncakları kullanarak günlük hayata dair bir takım hareketleri canlandırırlar. 18. ayda birbirinden ayrı hareketleri canlandırırken 24. aydan itibaren birbirini takip eden hareketleri canlandırmaya başlarlar. Kendisinden küçük olan kardeşini öpmek, ona sarılmak, hasta olan yetişkine örtü getirmek vb. yollar ile duygularını ifade ve empati becerilerinde ilerlemeler görülmeye başlanır (Flavell, 1999).

Bu yaşta karşılaşılabilecek en önemli durum, olumsuz tutumdur. Çocuk sıklıkla kendi isteğinin olmayacağını, karar vermeyi, seçim yapmayı, verdiği kararların veya yaptığı seçimlerin sorumluluğunu almayı öğrenme ihtiyacı duyar (Ryder, 1995). Çocuk artan özgürlüğü ile sınırlarını zorlamaya başlar ve bunun sonucunda çok inatçı, tutucu, her şeye itiraz eden, olmadık isteklerde bulunan bir çocuk ortaya çıkar. Olumsuz tutum, doğal ve geçici bir süreçtir. Ebeveynlerin akılcı ve soğukkanlı tutumları ile zamanla atlatılacaktır.

Bu dönemde ilk yıl ile ortak olarak, keşfetmek için çevreye yönelme tavrı devam etmektedir. Ancak bu yaş grubunda keşfetmenin yanı sıra öğrendiklerini uygulamaya başlama, çevre üzerinde hâkimiyet kurma, bağımsızlığını ortaya koyma davranışları gözlemlenmektedir. Bu dönemdeki çocuk artık daha aktif ve girişimci bir birey haline gelmiştir (Onur,1997).

2.5.3 3 yaşta sosyal gelişim

İki buçuk yaşın olumsuz tutumu atlatan çocuk artık daha sakin ve işbirlikçidir. Anne-babanın isteklerine uzlaşmacı olan 3 yaş çocuğu anne-babasına bazı işlerde yardım etmekten mutluluk duyar; bu yardım sonucunda takdir görülmekten hoşlanırlar. Bu dönem çocuğu artık diğer insanların duygularının farkına vardığı için herkesin kendisini sevmesini, onaylamasını ve takdir etmesini bekler. Tavsiyeleri dinler ve kabullenir. Basit yönergeleri uygular. Bu yaş dönemi çocuğu öfkesini gösterirken daha olgundur. Öfkesini fiziksel boyutta değil sözel boyutta ifade eder.

Bu yaş döneminde akran ilişkilerine bakıldığı zaman kolaylıkla arkadaşlıklar edinebildiği gözlemlenmektedir. Hatta arkadaşlık edinmede istekli ve girişkendirler. Bununla birlikte bir arkadaşını başka bir arkadaşının yerine tercih ettikleri sıklıkla gözlenmektedir (Ülgen & Fidan, 1997).

Bu dönemde paralel oyun gözlenmektedir. Dışarıdan bakıldığında iki çocuk yan yana oyun oynuyormuş gibi gözükse de aslında o iki çocuk birbirinden bağımsız oyun oynarlar, paralel oyun döneminde. Paralel oyunun yanı sıra sembolik oyun da bu dönemin içinde görülmektedir. Çocuğun hayal gücünün ürünü olan kişiler ve nesnelere dolu sembolik oyunlar oldukça canlı ve inandırıcıdır (Yavuzer, 2016).

Bu dönemdeki çocuklar arkadaşlarıyla kısa bir süre oynamaktan hoşlanırlar. İş birliği ve paylaşma becerileri bu dönem çocuklarında henüz gelişmemiştir.

Bu dönemde oyun becerilerinin gelişmeye başlaması sosyal gelişimi destekleyecek unsurlardan biridir. Çocuğun çevresi ile etkileşiminde takdir görmek, beğenilmek istemesi, öfkelerini sözel olarak ifade etmeye başlaması gibi gelişimsel özellikler toplumsal yaşamın çok boyutlu yapısına katılmaya başladığını göstermektedir. İkinci yıldan farklı olarak bu dönem çocuğu sadece hâkimiyet kurma değil çevredeki diğer insanların farkına vararak etkileşimini bir üst boyuta taşımaktadır (Yavuzer, 2002).

2.5.4 4 yaşta sosyal gelişim

Bu yaş dönemindeki çocuk, 3 yaş dönemindeki gibi uyum içinde ve sakin değildir. Zaman zaman duygularına hâkim olmakta başarılı olamayabilirler. Sabırsız, bencil ve savunmacı bir yapıdadırlar. Genelde çok daha bağımsız ve inatçıdırlar. Kendi isteklerine göre hareket etmektedirler. İsteklerine karşı gelindiğinde yetişkinlerle kaba bir üslupla konuşabilmektedirler. Hep başarılı olmak isteyen çocuk her zaman her şeyi bildiğini ve her şeyi yapabileceğini düşünmeyi sever. Yaptığı hatalarla ilgili sorumluluk almak istemezler ve bu konuda başkalarını suçlayabilirler. Hususi eşyalarını ve oyuncaklarını paylaştığı özel bir arkadaşı olabilirler. Duygusal dalgalanmalar nedeniyle akranlarıyla tartışma haline girebilir veya kavga edebilirler. Bu nedenlerden dolayı sürekli arkadaş değiştirebilirler. Henüz tanıştığı bir arkadaşını kıskanıp oyuna katılmasına engel olabilirler (Ryder, 1995).

Dramatik oyunlarda hayali bir arkadaşı olabilir. Grup oyunlarının bir parçası olmak isterler. Liderlik becerileri gelişme başlar. Rol oynama, paylaşma, sıra bekleme, kurallara uyma becerileri gelişmeye başlayan 4 yaş çocuğu, akranları ile sözlü iletişimin arttığı işbirlikçi oyunlar oynamayı severler. İşbirlikçi oyunlar bir kişinin liderliği üstlendiği oyunlardır. Oyunlarda kaybetmeyi sevmeyi için bazen sert çıkabilir ve oyunbozan durumuna gelebilir. Bu dönem çocuklarının empâti becerilerinin de gelişmeye başladığı dönemdir (Hess & Craft, 1975).

Dört yaşta, oyun becerisi gelişmektedir. Oyun becerileri çocuğun kendini ifade etmesine fırsat sağlarken aynı zamanda diğer çocuklara karşı farkındalığını da geliştirecektir.

2.5.5 5 yaşta sosyal gelişim

5 yaş çocuğu işbirlikçi, cömert, sabırlı, uzlaşmacı, uyumlu, pratik ve çalışkandır. Daha gerçekçi ve pratik olan beş yaş çocuğu bu özellikleri ile 3 yaş andırırken bu yaş dönemi dört yaştan da oldukça farklıdır. Doğru ve yanlışa ait temel bir anlayış gelişmeye başlar. Kendi başına karar vermektten hoşlanırlar. Yeni şeyler denemektten, keşfetmektten ve risk almaktan hoşlandıkları bir dönemdir. İnsanlar arasındaki akrabalık ilişkilerini kendi ailesi ile benzerlik kurarak anlamaya başladıkları bir dönemdir. Espiri yapmayı ve yetişkinlerle gülmeyi sever. Bu yaş dönemindeki çocuklar yetişkinlerin desteğine ve onayına ihtiyaç duyarlar. Bir işe başlamadan önce izin isterler. Daha küçük kardeşlerine ya da çocuklara karşı korumacı olup zamanlarının büyük bir kısmını onlarla geçirme konusunda isteklidirler (Wortham, 1998).

İster oyun da ister kendisine verilen bir işte olsun kendisine verilen işi bitirmeyi sever. Kas hâkimiyeti gelişmiştir. Kişisel ve sosyal ilişkileri artmıştır. Kritik durumlarda soğukkanlı olmayı başarır (Akman & Gülay, 2004).

Beş yaş çocuğu, diğer yaş gruplarına nazaran sosyal ve konuşkandır. Arkadaşlarını hemcinsinden seçmeyi tercih ederler. Güçlü arkadaşlıklar kurabilir. Yaştlarına karşı saygılıdır.

Genelde daha akli başında ve bağımsızdırlar. Kendi başlarına veya arkadaşları ile oynadığı evcilik oyunları ve dramatik oyunlar her geçen gün biraz daha gelişmektedir. Grup oyunlarını daha çok tercih etmektedirler. 2-3 arkadaşı ile beraber oyun oynarlar. Kendisinden daha küçük çocukları korurlar. Oyun sırasında konulan kurallara uyulması gerektiğini ve dürüst olunması gerektiğini anlar. Kendisinden daha küçük çocuklara veya hayvanlara karşı daha sevecen ve koruyucu bir yaklaşım içine girerler (Bacanlı, 1999).

Bu dönemde çocuğun çevreyle etkileşimleri karmaşık bir yapıya dönüşmeye başlamıştır. Kendisinden küçüklere özenli yaklaşmaya, akranları ile oyunlarının gelişmesi, sorumluluk almaya yönelik istek, bu dönem çocukluğunun sosyal

gelişiminin çok boyutluluk kazandığını, sosyal olgunluğa bağlı olarak sosyal yeterliliğinin geliştiğini göstermektedir.

2.5.6 6 yaşta sosyal gelişim

Çocuk 6 yaşına ulaştığında 2,5 yaşında görülen olumsuz evrenin belirtilerini göstermeye başlar. Dengesiz ve kurallara karşı isyankâr hale gelir. Tembel ve kararsız bir görünümündedir. Bununla birlikte dışa dönüktür. Fikir ve önerilerini rahatlıkla dile getirir. Aile içerisindeki kuralları gözlemler ve dikkatle inceler. Yapacağı işlerde zaman zaman sabırsız ve aceleci olabilmektedirler (Aydın, 2004).

Arkadaş edinme ve bu arkadaşlığı sürdürmede daha bilinçlidirler. Arkadaşları ile iyi geçinmek oldukça önemlidir. Arkadaşlık ilişkileri karşılıklı ve dinamik bir yapıdadır. Kolayca arkadaş bulabileceği gibi kolaylıkla da arkadaşlıklarını kaybedebilirler. Hemcinsinden çocuklar ile daha fazla zaman geçirirler. Kız ve erkek çocukların oyunlarında ve ilgi alanlarında farklılıklar görülebilmektedir. Her iki tarafta sürekli yeni şeyler denemek isterler. Yeni oyunlar üretir ve uygularlar. Pek çok hayali rollere bürünürler. Grupla oynanan oyunlarından çok hoşlanırlar. Grup kurallarına uyarlar. Bazı sorumlulukları üstlenirler. Söylenenleri dikkatle dinler. Dikkat süresi uzamıştır. Bu yaş çocuğunun sosyal gelişiminde akranların, öğretmenin, kültürün, kitle iletişim araçlarının etkisi ailenin etkisi kadar belirgin hale gelmiştir (McGinnis ve Pearson, 2016).

Her yaş aralığına bakıldığında uyum içinde ve sakin olma yönünden bir yıl tutarsızlık vardır. İlk yıl çocuk uyum içerisindeyken, ikinci yıl ilk olumsuz tutum dönemini yaşamaktadır. Üçüncü yıla bakıldığında tekrar uyumlu ve sakin yapısına kavuşmuşken, dördüncü yıl çocuk yeni bir olumsuz tutum içerisine girmektedir. Beşinci yılda çocuk diğer yıllara oranla daha olgun davranışlarda bulunurken, altı yaşta yine olumsuz tutum davranışları görülmektedir. Bu şekilde ele alındığında gelişimin kendi içerisinde bir dengesinin olduğu görülmektedir (Oktay, 1998).

Bununla birlikte okul öncesi dönemde sosyal gelişimde bir hiyerarşinin olduğu da görülmektedir. Çocuğun annesi ile başlayan iletişimi sırayla ailenin diğer üyeleri ve akranlar, öğretmenler, yakın çevredeki kişilerle karmaşık bir ağa dönüşür.

Aynı zamanda oyun becerileri sosyal gelişimi şekillendiren diğer bir unsurdur. Kendini ve yakın çevreyi tanımaya çalışan çocuk zamanla diğer insanlara, sosyal

yapıya karşı farkındalık geliştirmeye başlar. Hayatın ilk yıllarında çocuk sosyal yeterlilikte acemilikten olgunluğa bir geçiş yaşamaktadır (Oktay, 2002).

2.6 Sosyal Becerilerin Önemi

Yaşamdaki başarının anahtarı sosyal becerilerdir. Sosyal becerileri gelişmiş çocuklar, popülerdirler, akranları arasında sevilirler ve arkadaş edinmede zorluk çekmezler. Çevresindeki insanlar ile iyi anlaşılır, girişken olmaları nedeniyle pek çok sosyal etkinlikte yer alırlar ve çevresine uyum sağlamada güçlük çekmezler. Saldırgan davranışlar göstermezler. İşbirliği halindedirler. İletişim becerileri iyi olduğu için konuşan kişiye müdahale etmeden etkin bir biçimde dinleyebilirler. Güçlü insan ilişkilerine sahip bireylerdir. Karşılaştıkları sosyal problemleri etkin bir şekilde çözerler (Herzog, 2007).

Okul öncesi dönemde çocukların tüm gelişim alanları desteklendiği gibi sosyal becerilerin gelişimi de desteklenmektedir ve bu becerilerin kazanılmasında okul öncesi dönemin önemi büyüktür. Birçok uzman ve eğitimci erken çocukluk döneminde, çocuğun akranlarıyla olumlu sosyal ilişkilerde bulunması onun sosyal gelişiminin önemli bir kısmını oluşturduğunu ifade etmişlerdir (Akman & Gülay, 2004).

Olumlu iletişim becerileri arasında paylaşma, oyuna davet etme ve sırasını bekleme gibi sosyal beceriler görülür. Bu sosyal beceriler okul öncesi dönemden itibaren akranları arasında beğenilen ve istenilen davranış örnekleridir (Bierman, 2005).

Okul öncesi dönemde çocuklar pek çok sayıda sosyal becerileri öğrenirler. Bu öğrenilen becerilerin gerektiğinde, sıklıkla kullanılmasının kısa ve uzun vadede olumlu sonuçları görülmektedir. Okul öncesi dönemde bu becerilerde yeterliliğe ulaşamayan çocuklar okul hayatının ilk yıllarında davranışsal, duygusal, akademik problemler ve çevresindeki insanlarla problemler yaşayabilmektedir. Akranları tarafından kabul edilmemelerinin nedeni genellikle bu çocukların saldırgan ve baskıcı davranışlarından kaynaklanmaktadır (White, Keonig & Scahill 2007).

Okul öncesi dönemde kazanılan sosyal beceriler çocuğun ileriki yıllarda duygusal uyum, ruh sağlığı, akademik başarısını şekillendirir. Yapılan araştırmalarda okul öncesi dönemde görülen sosyal becerilerde eksikliği olan çocuklar, çocukluk ve ergenlik dönemindeki akranları tarafından reddedilmeyle ilişkili bulunmuştur

(Gençdoğan, 2008). Akranları tarafından reddedilen bu çocuklar pek çok sosyal beceriyi öğrenme imkânından da yararlanamamaktadır. Ayrıca bu çocuklar kendilerini yalnız hissetmekte ve bunun neticesinde okuldan uzaklaşabilmektedirler. Bu çocuklar yetişkinlikte depresyon, kaygı ve suç işleme gibi problemler yaşama ihtimalinin yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir (Çetin, Bilbay & Kaymak 2002).

Ömür boyu devam eden sosyal gelişim içerisinde yer alan sosyal becerilerin öğrenilmesinin kısa ve uzun süredeki sonuçları okul öncesi dönemde sosyal becerilerin kazanılmasının önemini ortaya koymaktadır. Hayatın ilk yıllarında sosyal becerileri öğrenebilen ve uygulayan çocukların sadece sosyal ilişkileri değil aynı zamanda bilişsel becerilerine de katkı sağlayacaktır. Bu dönemde sağlıklı ilişkiler kurabilen çocuklar ilerleyen yıllarda da bu sağlıklı ilişkileri devam ettirebilecek ve topluma uyum sağlayan, kendini rahatlıkla ifade edebilen mutlu bireyler olacaktır.

2.6.1 Okul öncesi dönemde sosyal becerilerin gelişimi

Sosyal becerilerin gelişimi bloklardan bir kule inşa etmeye benzer. Genellikle sözel olmayan beceriler en erken öğrenilen becerilerdir. Bebeğin ilk sosyal becerileri annesinden öğrendiği göz teması kurma, gülerken cevap verme, dikkatlice bakmadır. Konuşmanın başlaması ve diğer insanlarla ilişkilerin artması sonucu sözel olan sosyal beceriler öğrenilir. Okul öncesi dönem, uygun sosyal becerilerin öğrenildiği en uygun ve önemli zamandır. Sosyal becerilerin gelişiminde son derece gerekli ve önemli olan akran ilişkilerinin okul öncesi dönemde başarısız biçimde gelişmesiyle ortaya çıkabilen davranış problemleri ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde de varlığını sürdürebilmektedir. Bununla birlikte yaşamın ilk üç yılı sosyal becerilerin gelişimi açısından kritik öneme sahiptir. Sosyal Öğrenme Teorisi'ne göre (Bandura, 1977) okul öncesi dönemde sosyal beceriler diğer kişileri taklit ederek ve model alarak öğrenilmektedir. Uygun olmayan sosyal becerilerin ortaya çıkışı ise becerinin kazanılmaması ya da beceriye ilişkin performans yetersizliği ile açıklanmıştır.

Bu noktada sosyal becerilerin kazanılmasında bilişsel ve sosyal gelişimin önemi büyüktür. 2-6 yaş aralığındaki çocuklar, insanlarla kurulan sosyal ilişkilerin nasıl şekillendiğini, ev dışındaki kişilerle özellikle akranlarıyla nasıl vakit geçirileceğini öğrenmeye başlarlar. Bu dönemde çocukların uyum ve işbirliği gelişmektedir. Çocuğun çevresindeki insanlarla karmaşıklaşan ilişkileri sosyal gelişimi destekler niteliktedir. Sosyalleşmenin bir parçası olarak çocuklar sadece oyuncaklarını değil

yetişkinin ilgisini ve karşılıklı konuşmayı da öğrenirler. Ayrıca akranlarıyla çatışmaları ve ilişkilerde yaşanan sorunları çözümlmeyi öğrenirken; kendini nasıl ve ne şekilde koruyacağını, arkadaşlarının hakkına saygı göstermeyi de öğrenirler. Bunlar çocuğun yetişkinlikte ortaya çıkan bütün sorunları çözmesine yardımcı olacak problem çözme becerilerinin artmasını sağlamaktadır (Ogeman, 2018).

2.6.1.1 0-1 yaşta sosyal becerilerin gelişimi

Çocuğun bebeklik döneminde görülen sosyal ilişkisi anne ve çocuk arasındaki iletişime ve çocuğun annesine bağlanmasıyla birlikte şekillenmektedir. Bu dönemde bebekler vaktinin büyük bir çoğunluğunu annesiyle birlikte geçirmektedir. Çocuğun ilerleyen dönemdeki sosyal becerilerini ve akran ilişkilerini bebeğin anneye bağlanma şekli oluşturmaktadır.

Bebekler, birinci yılda ağlayan bebeklere karşı ağlayarak tepki verirler. Bebeğin bu davranışı empâtinin ilk örneği olarak kabul edilmektedir. Sosyal gülümseme ve sesli ifadelerin gelişmesi beşinci veya altıncı haftayı bulabilir. Bebekler 3. aydan itibaren beslenirken gözlerini hiç yummadan anlamlı bir bakışla annesinin yüzüne bakarak bu durumdan memnun olduğunu belirtir (Yavuzer, 2016).

Bebek anne tarafından beslendiği sırada sırasını bekleme davranışının temelleri atılmaktadır. Bu gelişim sosyal becerilerin gelişimi adına önem taşımaktadır.

Altı aylıkken diğer bebeklere ilgi göstermeye başlar. Aynı yerde olan iki bebek birbirine bakacak, gülümseyecek, dokunacak hatta birbirlerinin saçlarını çekme şeklinde iletişime bile geçeceklerdir. 12 aylıkken sohbetlerden zevk almakta ve dinlemekten hoşlanmakta hatta söz aralarında sesler çıkarmaktadırlar. Anlamlı bir ya da iki sözcük söyleyebilmekte dolaylı olarak teşekkür edebilmektedir. “Hayır” denildiğinde yapacaklarından vazgeçebilmektedir (Einson, 2000).

2.6.1.2 2 yaşta sosyal becerilerin gelişimi

Bu yaşta sosyal gelişime ait ilerlemeler çocuğun sosyal becerilerinin temelini oluşturmaya devam etmektedir. Bu dönemdeki çocuk akranları ile iletişime girmekten uzaktır. Tek başına veya ann ve babalarıyla oynamayı tercih ederler. Tek başına oynadığı oyunlarda ebeveynlerini taklit etmekten zevk alırlar. Benmerkezci yapılarından dolayı paylaşma, işbirliği içinde olma, ebeveynin ilgisini ve sevgisini paylaşma gibi beceriler henüz gelişmemiştir (Yavuzer, 1999).

Bir Şeye kızdığında ya da sinirlendiğinde oyuncaklarını yere fırlatabilir. Fırlatırken belli bir noktayı hedeflemezler. Kızgınlığını ya da isteklerini anlatmaya çalıştığı zamanlarda öfke nöbetleri geçirebilir ancak dikkati kolaylıkla farklı bir yöne çevrilebilir (Yukay, 2006).

Bu dönemdeki olumsuz tutum sosyal becerilerde de görülmektedir. Paylaşma becerisinin ilk örnekleri bu yaşta görülürken genel anlamda aile ortamının niteliği çocuğun becerileri kazanmasına zemin hazırlaması açısından belirleyicidir (Yüksel, 2004).

2.6.1.3 3 yaşta sosyal becerilerin gelişimi

Bir nceki yıla oranla benmerkezci yapısından biraz daha sıyrılan bu dönemdeki ocuk daha ılımlı ve uyumludur. Akranlarının oluşturduğu kk gruplarda kısa süreli oynar. Henüz kendiliğinden olmasa bile bir yetişkin desteği ile oyuncaklarını paylaşabilir. Karmaşık olamayan sosyal becerileri gerçekleştirebilir. Örneğin, sırasını bekleme gibi. İlk zamanlarda anne ve babasını taklit eden ocuk bu dönemde akranlarını da taklit etmeye başlar. Ev içerisinde konan kuralları anlamaya ve isteklerinin yerine gelmesi için sabırlı olmaya ihtiyaı vardır (Sevinç, 2004).

Akranlarıyla etkileşimi arttığı çocukların sosyal becerileri de artmaktadır. İki-üç yaştan itibaren başkalarına yönelik olumlu davranışların ilk örnekleri görülmeye başlanır. Ayrıca sosyal beceriler açısından hayatın ilk üç yılı kritik dönemdir.

Bu yaştan itibaren başkalarına yönelik olumlu davranışların ilk örnekleri görülmeye başlanır. Ayrıca hayatın ilk üç yılı sosyal beceriler açısından kritik dönem olduğu belirtilmektedir.

2.6.1.4 4 yaşta sosyal becerilerin gelişimi

Bu yaş dönemindeki ocuk artık diğer çocuklarla beraber vakit geçirmekten zevk almaya başlar. Yaşıtları ile beraber oyun oynama becerileri gelişmiştir. Buna rağmen akran grupları henüz gevşektir. Akranları arasından “en iyi” arkadaşını seçebilir. Akranları kendi davranışlarını etkilemeye başlayacaktır. Eğer sevdiği arkadaşı televizyon izlemek istiyorsa o da televizyon izlemek isteyecektir. Oyunları bir önceki yıla göre artık daha uzundur. Genellikle oyuncaklarını paylaşır ve sırasını bekler. Oyun içindeki kuralları anlamaya başlar ve bu kurallara uyar. Paylaşma becerisi süreklilik gösterdiği bu yılda ocuk eğer çevresinden “Teşekkür ederim”, “Lütfen” gibi nezaket sözcüklerini de kullanmaya başlayacaktır. Kendisi gibi başkalarının da

isteklerinin olduğunu ve bu isteklerini erteleyebileceğini ya da vazgeçmesi gerektiğini öğrenir. Bu yaş dönemindeki çocuğun sosyal becerileri artık akran ilişkilerini de şekillendirmektedir (Yavuzer, 2016).

2.6.1.5 5 yaşta sosyal becerilerin gelişimi

Bu yaş grubundaki çocuklar, duygularını kontrol edebilmeye başlar. Evin içindeki veya dışındaki işlere ilgi duyan çocuk ebeveynlerine istekle yardımcı olur. Akranları ile küçük gruplar oluşturarak oyunlar oynar. Diğer çocuklarının varlığının oyunu daha eğlenceli hale getirdiğini bilir ve bu nedenden dolayı gruptakilerin isteklerine uyma konusunda büyük bir çaba gösterir. İşbirliği ve paylaşma becerilerinde ilerlemeler görülür. Arkadaşlarını kendi seçer. Oldukça belirgin bir mizah anlayışına sahiptir. Kendisinden daha küçük çocuklara ve hayvanlara sevecence yaklaşır ve koruyucu bir yaklaşım sergiler. Almak istediği şeyler için izin ister. Bu davranışlar çocuğun toplumdaki bazı görgü kurallarını öğrenmeye başladığını belirtir. Bu yaş döneminde bir işe başlama ve başladığı işi bitirme veya sonuna kadar götürebilme, sorumluluk alabilme becerileri adına ilk deneyimlerini kazanmaya başlar. Bu yaş dönemindeki çocuk yetişkinlerin yaptığı işleri gözlemlene ve gözlemlerini oyunlarına aktardığı dönemdir. Bu yaş dönemindeki çocuklar oyun kurallarını beraber koyarlar. Kurallara uymak beş yaş çocuğu için çok önemlidir. Etrafındaki kişilerin duygularını ve düşüncelerini anlamaya başladığı dönemdir. Daha etkili bir iletişim kurarlar. Duygusal açıdan bakıldığında dengelidir ve duygularını sözel olarak rahatlıkla ifade edebilirler (Palut, 2003).

Sosyal gelişim ile ilgili deneyimlerin artması ve sosyal olgunluk, sosyal becerilerde de kendini göstermektedir. Çocuk bu yaşta sosyal beceriler ile ilgili önemli ilerlemeler sağlamıştır.

2.6.1.6 6 yaşta sosyal becerilerin gelişimi

Bu yaş dönemindeki çocuk hala ailesine bağımlı olmakla birlikte, çocuk için öğretmeni ve arkadaşlarının önemi de gitgide artar. Tek başına oynamaktan hoşlanmaz. Oyun oynadığı gruplar genişlemiştir. Oyundaki kurallar diğer yaş döneminde olduğu gibi çocuklar tarafından belirlenir (Oktay, 2002).

Bu yaş dönemindeki çocuk birçok sosyal beceriye sahiptir. Bu yaş grubundaki çocuk işbirlikçi oyunu öğrenmiştir. Grup oyunlarından çok hoşlanır. Oyunun kurallarının

bilincindedir ve bu kurallara uyar. Oyun kurallarını başkalarına anlatabilir (Işık, 2007).

Başkaları gibi düşünmeye başlar. Örneğin, başkalarının haklarına saygı duyar, olayı üçüncü bir kişi gibi değerlendirir. Başkalarının duygularını paylaşır.

Okul öncesi dönemde sosyal becerilerin gelişiminde sosyal gelişimle ilgili tutarlılıklar dikkat çekmektedir. Çocukların olumsuz tutum yaşadıkları dönemlere göre uyumlu ve sakin oldukları dönemlerde sosyal beceri kazanımında daha büyük ilerlemeler sağlanmaktadır. Sosyal gelişimde olduğu gibi sosyal becerilerin gelişimi anne-bebek arasındaki etkileşimle başlamakta ve zamanla ailenin diğer üyelerine ardından akranlarını da içine alarak genişleyen bir sosyal ağ içerisinde öğrenilmektedir (Çubukçu & Gültekin, 2006).

Sosyal gelişimde görüldüğü gibi becerilerde aşama aşama öğrenilmektedir. Sosyal çevrenin genişlemesiyle daha çok sosyal beceri kısa sürede öğrenilmektedir. Bu bağlamda okul öncesi dönemde sosyal becerilerin öğrenilmesinde anne-çocuk, aile-çocuk, çocuk-çocuk ilişkileri, oyun becerileri ve okul öncesi eğitim kurumları özel bir öneme sahiptir.

2.7 Oyun

İnsan hayatının ilk yılları eğitimciler tarafından oldukça önemlidir. Eğitimciler hayatın ilk yıllarına kritik veya sihirli yıllar olarak adlandırmaktadır. Çocuk bu dönemde dış dünyayı tanımaya ve uyum sağlamaya başlama sürecindedir. Bu süreç oyunla başlamakta ve gelişmektedir. Oyun, çocuğun gelişiminde önemli bir yeri vardır ve oyun çocuk için vazgeçilmezdir (Cohen, 1993: 16).

Çocuğu yetişkin hayatına hazırlayan en etkili yol oyundur. Oyuncaklar ise çocuğun eğitim aracıdır. Oyunla çocuk insan ilişkileri, bilgi edinme, konuşma yardımlaşma, deneyim kazanma, psikomotor gelişimi, duygusal ve sosyal gelişimi etkilediği gibi zihin ve dil gelişimini de etkilemektedir. Yetişkinlere göre oyun, çocuğun zaman geçirmesi, eğlenmesi ve başlarından savmak için bir uğraş olarak görürler. Halbuki oyun, çocuk için ciddi bir iştir. Çocuk oyun oynadıkça becerileri artar ve yetenekleri gelişir. İçinde yer aldığı çevreyi, bilinmeyenleri tanır, kendisi için anlaşılır duruma getirir (Sheridan, 2005:47).

Oyun, çocuğun gelişimine katkı sağlarken, öte yandan eğitici bir değere de sahiptir. Oyun çocuğun toplumsal becerileri kazanmasına destek olur, duygusal doyum sağlar ve en önemlisi çocuğu özgürleştirir. Böylelikle çocuk öğrenmeye hazır hale gelir. Çocuk çok yönlü ve farklı oyuncak veya malzemelerle oynarken rahatlar ve farklı, yaratıcı fikirlerle hayal gücünü geliştirir. Oyun anında fikirlerini, duygularını ve isteklerini ifade etme yollarını dener. Çocuk oyun yoluyla etrafındaki kişiler, durumlar ve olaylar hakkında bilgi edinme, sebep-sonuç ilişkilerini anlama ve çeşitli düzeylerde bilgi edinme imkânına ulaşır. Bu bağlamda, oyun çocuk için merak, ilgi ve öğrenme isteğinin en üst seviyeye ulaştığı bir öğrenme laboratuvarına dönüştüğü söylenebilir (Güven, 2005:502, Aydın, 2008: 13).

Oyun sırasında çocuklar olumlu ve olumsuz farklı görüşleri değerlendirebilecek davranışlar göstermektedir. Çocukların oyunda arkadaşlarına katılıp katılmadığını veya arkadaşlarıyla uyumlu tepkiler verip vermediklerini onların en yakınları olan anne-babaları ve öğretmenleri gözlemlemektedir. Yetişkinliğin temellerinin atıldığı okul öncesi dönemdeki oyun davranışı, önceden bazı tespitlerin yapılabilmesi için ele alınması gereken bir konudur (Rivkin, 1991:213).

Erken çocukluk oyunları, sosyal deneyimlerin kazanıldığı çevrenin anahtarıdır. Bilim adamları ve araştırmacılar, oyunun sosyal-duygusal, bilişsel, dil ve akademik becerilerin gelişiminde çok önemli yeri olduğunu vurgulamaktadır (Sekino, 2006: 11).

Oktay'a (2002) göre, çocuk çevresini ve diğer insanları tanır ve anlar. Kendini tanıtır, sınırlarının farkına varır ve deneme fırsatı bulur. Bu süre içerisinde deneyim kazanır. Sosyalleşir. Arkadaşlarıyla paylaşmayı, onların isteklerini kabul etmeyi veya kendi isteklerini nasıl kabul ettirebileceğini yaşadığı çatışmalar yoluyla öğrenir.

Farklı fikirleri geliştirmeyi, bu fikirleri uygun bir şekilde ifade edebilmeyi öğrenir. Duygu ve düşüncelerini ifade edebilir. Düşüncelerini geliştirdiği gibi, iç dengelerini de geliştirir. Kaygılarını kontrol etmeyi öğrenir. Zamanla içine düştüğü çaresizlik duygularından ve korkularından kurtulur. Deneyimlerini geliştirerek öğrendiklerini pekiştirir. Yaşlılarıyla beraber olmanın zevkini yaşarken diğer yandan başka çocuklarla oyun oynamak istiyorsa onlarla geçinmenin yollarını keşfetmesi gerektiğini öğrenir (Oktay, 2002:255).

2.7.1 Sosyal beceriler ve oyun

Sosyal beceri, içinde yer aldığı topluma uygun davranış gösterebilme yeteneğini kazanmadır. Çocuk pek çok potansiyelle beraber dünyaya gelir, fakat sosyalleşerek öğrenir. Öğrendiklerini yine sosyal ortamlarda sergileyebilir (Pervez, 1992: 21).

Çocuk geleceği için ihtiyacı olan davranış, bilgi ve beceri gibi şeyleri oyun yoluyla kendiliğinden öğrenir. Konuşma, bilgi edinme, yardımlaşma gibi becerileri oyun içinde kavrar, benimser ve pekiştirir. Çocuğun kişiliği oyun içinde belirgin çizgilerle ortaya çıkar ve gelişir (Tezel, 2001: 266).

Çocukların en doğal anlaşma ortamı, oyundur. Bir araya gelen iki çocuk henüz birbirlerinin adını öğrenmeden oynamaya başlar. Çünkü oyun çocukların ortak dilidir. Oyunun çekiciliği üç yaşından itibaren çocukları işbirliğine iter. Böylelikle oyun, çocuğun toplumsal bir varlık olarak gelişmesinde en doğal ortam olmaktadır (Aral vd., 2000: 35, Göde ve Susar, 1997:44).

Piaget'in bilişsel gelişim teorisi, Vygotsky'nin sosyokültürel teorisi ve Erickson'un psiko-sosyal gelişim teorisi oyunla sosyal gelişim ve beceri arasındaki ilişkiyi anlamamıza katkıda bulunmuştur.

Piaget, oyunun çocuğun gelişiminde temel rolü olduğunu savunmuştur. Buna rağmen, küçük de olsa oyun üzerinde sosyal çevrenin çocuğun tepkileri için bir unsur olduğuna da yer vermiştir. Bununla beraber, sosyal-bilişsel gelişimin oyun içerisindeki akran etkileşiminde rolü olduğunu görmüştür. Piaget'e göre oyun, çocuğun sosyal yeteneklerini geliştirmesi için bir fırsattır.

Erickson, hayali oyunla geniş sosyal çevre arasında bir ilişki olduğunu savunmuştur. Hayali oyunlar, çocukların dünyayı anlamalarına ve yeni sosyal beceriler denemelerine fırsat vermektedir. Oyun, çocukların kültürel rolleri anlamalarına ve kişilikleriyle bütünleşmelerine yardımcı olmaktadır. Piaget gibi Erickson da, oyunun çocuğu sosyal anlamda ehliyet kazanması için desteklediğini savunmaktadır.

Vygotsky'nin sosyokültürel teorisi, okul öncesi dönemde görülen hayali oyunun sosyal ve bilişsel yeterliliğin kazanılmasında hayati bir öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır. Hayali oyunlar çocukların ihtiyacıdır. Çocuk hayali bir durum ortaya koyarak kurallar oluşturup bunlara uymak ve gerçeğin ötesinde özgürce canlandırır. Bu tür oyunlar çocuklara oyun sürecini belirlemeleri için olanak sağlar. Vygotsky, çocukların tasarladıkları bu hayali oyunlarda sosyal kuralların

bulduğunu vurgulamaktadır. Hayali oyunlar, çocukların sosyal beklentileri deneme fırsatı yakalarken sosyal normları anlamaları da kolaylaştırmaktadır (Shim vd. 2001:149-150, Ashiabi, 2007:201-202, Pervez, 1992:22-26).

Oyunların hemen hepsinde sosyal bir yapı vardır. Çocuk yaşadığı çevrede devamlı başkalarıyla ilişki halindedir. Oyun sayesinde çocuk cinsel kimlik kazanır. Aile bireylerinin rollerini üstlenerek sorumluluklarını ve o bireylerin kişiliklerini öğrenir. Meslek gruplarını ve onların rollerini kavrar. Kısacası çocuk oyun yoluyla toplumsallaşmayı, başkalarının hakve özgürlüklerine saygı duymayı, kendi hak ve özgürlüklerini tanımayıve korumayı, yardımlaşmayı, paylaşmayı, lider olmayı, kazanmayı ve kaybetmeyi öğrenir (Akandere, 2003: 13, Erşan, 2006: 32, Gazezoğlu, 2007: 35).

Okul öncesi dönemde çocuklar kendilerini sosyal dünyanın parçası olarak ve kişilik olarak hızla anlamaya başlarlar. Daha özerk olmaya başlarlar. Bilişsel yetenekleri onların nasıl ailelerine, arkadaş gruplarına dâhil olduklarını anlamalarına izin verir.

2.7.2 Sosyal beceriler ve akran oyunları

Yapılan farklı araştırmalar sonucunda akranların, hayatın farklı dönemlerinde çeşitli etkilere neden olduklarını göstermektedir. Okul öncesi dönem, gelişimin diğer dönemlere göre hızlı olması ve kişinin yaşamında izler oluşturması nedeniyle önem taşımaktadır. Bu dönemde akran ilişkilerinin ilk örnekleri ortaya çıkmaktadır. Akran ilişkileri, aynı yaşa veya gelişim ve olgunluğa sahip olan; benzer geçmiş, yaşantı veya sosyal bağlamı paylaşan kişiler arasında karşılıklı ve devamlılığı olan etkileşimlerin tümüdür (Gülay, 2009b). Benzer çalışmalarda, akran ilişkileriyle arkadaşlık kavramları birbirlerinin yerine sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Lakin arkadaşlık ile akran ilişkileri aynı kavramlar değildir. Arkadaşlık, akran ilişkilerini etkileyen bir unsurdur. Çocuğun birkaç akranı veya akranı olmayan diğer çocuklarla kurduğu duygusal bağıdır. Akran ilişkileri ise çocuğun akran grubundaki farklı ilişki türlerini içerir. Bu ilişki türünde düzenli yapılan etkinlikler söz konusudur. Arkadaşlıkta oyun arkadaşı seçilen bir çocukla akran etkinliklerinin dışında da vakit geçirilebilir (Doll, Murphy, & Song, 2003; Kostelnik vd., 2005; Lindsey, 2002; Parker, & Asher, 1993).

Okul öncesi dönemde yer alan akran ilişkileri, çocuğun bu dönemdeki sosyal ilişkilerini ve deneyimlerini biçimlendirmekle beraber, hayatın ilerleyen yıllarında da

sosyal-duygusal uyumu, sosyal kabulü ve sosyal yeterliliği etkileyebilmektedir (Walker, 2004). Okul öncesi dönemde gerçekleşen olgunlaşma çocuğun sosyal davranışlarında değişime sebep olmaktadır. Bu değişiklik akran ilişkilerinin niteliğini de geliştirmektedir (Çetin, Bilbay ve Kaymak, 2002). Bebeklik döneminden başlayıp okul çağına kadar devam eden dönemde çocukların akran ilişkileri oyun ile başlamaktadır. Çocuklar akran gruplarına öncelikle yalnız veya bir yetişkin rehberliğinde oyun oynarlar. Bu oyun davranışı zamanla yerini işbirlikli sosyal sembolik oyuna bırakmaktadır. Zaman içerisinde bu oyunlar karmaşık bir yapıya yani sosyal sembolik oyunlara dönüşmektedir (Howes, & Tonyan, 1999). Okul öncesi dönemde yaşın ilerlemesiyle birlikte grup faaliyetlerine geçilmektedir. Gruplar önce iki veya üç kişilik olmakla beraber zaman içerisinde çocuk sayısında artış görülmektedir (Smith, Cowie, & Blades, 2005). Bunun yanı sıra bu dönemde çocuklar aynı cinsiyetten akranlarından oluşan oyun grupları da oluşturmaya başlarlar (Fabes, Hanish, & Martin, 2003).

Bu dönemde ilk akran ilişkilerinin yaşanması ilk akran problemlerinin de yaşanması anlamına gelmektedir (Wood, Cowan, & Baker, 2002). Çocukların bu dönemde yaşadıkları akran ilişkilerindeki problemler veya başarısızlıklar bu çocukların ilerleyen yaşamında davranış ve sosyal uyumsuzluklara neden olabileceği için risk altındadırlar. Olumlu akran ilişkileri, çocuğun gelişimine katkıda bulunmakla birlikte akran ilişkilerinde yaşanan problemler ileriki yıllardaki sosyal yeterlilik problemlerinin belirleyicisi olabilmektedir (Brown, Odom, & Conray, 2001).

2.8 Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerilerin Gelişimini Etkileyen Faktörler

Sosyal becerilerin öğrenilmesine etki eden pek çok faktör vardır. Bunların başlıcaları, aile, akranlar, oyun, cinsiyet, sosyal konum, yaş, okul öncesi eğitim kurumları ve kitle iletişim araçlarıdır.

2.8.1 Aile

Sosyalleşmeyi etkileyen birçok faktör arasından ailenin özel ve önemli bir yeri vardır. Aile, çocuğun ilk eğitimcileri olmanın yanı sıra beraber sevgi, güven ve kabul etmeye dayalı etkileşimlere de sağlıklı gelişim için ihtiyaç vardır (Şanlı, 2007).

Anne ve babanın dışında evin içindeki diğer bireylerin çocukla olan etkileşimi çocuğun aile içindeki yerini belirlemektedir. Çocuğun ilk sosyal deneyimleri elde

ettiği yerdir, aile. Bazı bilimsel araştırma sonuçlarına göre, bebeklik dönemindeki anne – baba ve çocuk ilişkilerinin kalitesi sosyal yeterliliğin kökenlerine dayanmaktadır. İlgisiz, duyarsız olan anne – babaların bebekleri, ilgili, duyarlı anne - babaların bebekleri karşılaştırıldığında daha az kaygılı, rahatsız ve gergin oldukları sonucuna varılmıştır. Bunun yanı sıra ileride bu bebekler, anne ve babalarını model olarak sosyal olmayan davranışlarını genellemek suretiyle akranları tarafından da dışlanabilirler. Anne-baba ve çocuk ilişkileri ile kardeş ilişkileri çocuklar üzerinde farklı etkiler oluşturabilmektedir (Yavuzer, 2002).

Anne-Baba ile İlişkiler

Hayatın ilk yıllarında çevresel desteğin önemi büyüktür. Çevresel destek içerisinde sert veya etkin olmayan disiplin yöntemleri ileride davranış sorunlarını meydana getirebilmektedir. Anne ve babalar, çocukları için çevresel desteği sağlamalıdır. Bununla birlikte davranış sorunlarını fark edip çözüm yolları göstermek, sosyal yaşamla ilgili kuramları çocuğa öğretmek gibi sorumlulukları vardır (Zembat & Unutkan, 2001).

Anne babaların, çocukların sosyal becerileri üzerinde doğrudan ve dolaylı yoldan etkileri vardır. Anne ve baba tutumları, çocuk yetiştirme disiplinleri, bağlanma biçimleri ve model olma gibi pek çok faktör çocukların sosyal becerilerini doğrudan etkilemektedir (Şentürk, 1999).

Doğrudan etkilere bakıldığında, çocuklarıyla karşılıklı iletişim halinde olan ebeveynlerin çocuklarında öz düzenleme, işbirliği, uzlaşma gibi becerilerin olumlu yönde etkilendiği görülmektedir. Hayatın ilk yıllarında çocukla oynanan oyunlar, oluşturulan sıcak ve yakın ilişkiler çocuğun sosyal yeterliliğini olumlu yönde desteklemektedir. Bağlama biçimlerindeyse, çocuğun bağlandığı kişinin sorumluluk bilinci, ilgi, sevgi doğrultusunda çocuğun ihtiyaçlarını zamanında ve eksiksiz olarak karşılaması çocuk ve yetişkin arasındaki ilişkiyi güçlendirmektedir. Bağlanma biçimleri çocuğun ilerleyen yıllarda sosyal yeterliliğini ve sosyal ilişkilerini de etkilemektedir. Anne ve babasına karşı güven duygusu geliştirmemiş çocuk, çevresindeki kişilere de aynı güvensizlikte yaklaşır (Oktay, 2002).

Yapılan bilimsel araştırmalara göre, güvenli bağlanan bebeklerin ilköğretim yılları boyunca sosyal açıdan daha yeterli olduğu sonucuna varılmıştır. Hayatın ilk yıllarında “model olarak öğrenme” çocuğun hayatında önemli bir yere sahiptir. Bu

dönemdeki çocuğun çevresindeki kişilerin davranışlarını model alabileceği en etkin kişilerin anne ve babaları olacağı kuşkusuzdur. Yapılan araştırma bulgularına göre, çocuklarıyla yakından ilgilenen anne ve babaların davranışları çocukların davranışlarını etkilemektedir.

Patterson (1975), Parke (1975), Aronfreed (1968) yaptıkları araştırmalar sonucunda cezalandırıcı, saldırgan tutuma sahip ailede yetişen çocukların, işbirliği becerilerinden yoksun, sürekli savunmacı, inatçı ve anne - babalarına karşı da zorlamacı bir yaklaşım içinde bulunurken, demokratik ailelerde yetişen çocukların sorumluluk sahibi, bağımsız çalışma becerisine, sosyal yeterliğe sahip olduklarını ortaya koymuşlardır.

Cezaya dayalı çocuk yetiştiren bu anne ve babaların çocukları, akranlarının şiddetine maruz kalmayı arttırmaktadır. Aile arasındaki sorunları uzlaşmacı yollar ile çözen anne ve babaların çocukları akran ilişkilerinde de uzlaşmacı oldukları belirlenmiştir. Aile içerisindeki ilişkiler çocuğun sosyal becerilerine ve akranlarla olan ilişkilerine doğrudan yansıdığı belirlenmiştir (Yavuzer, 2017).

Çocuk yetiştirme tarzları oldukça çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitliliğin ortak yönü, çocuğun sosyal gelişimine olumlu ya da olumsuz sonuçlara yol açabilmesidir. Diana Baumrind 1967'de geliştirdiği aile tutumları kuramında aile tutumlarını üç bölüme ayırmıştır. Bunlar: aşırı hoş görülü, aşırı otoriter ve demokratik ebeveynler (Zembar & Unutkan, 2001).

Aşırı hoşgörülü ebeveynler, çocuğun istediklerini ve davranışlarını sorgulamadan onaylayan bir yaklaşım içindedirler. Çocuk etrafına zarar verse bile bu davranışların tekrarlanmasına göz yumulur. Çocuğun kurallara uyum sağlaması için ikna edilememektedir. Çocuğa verilen sorumluluk yetersizdir. Çocuğa yüksek düzeyde özgürlük verilirken düşük düzeyde disiplin verilmiştir. Bu tutumu sergileyen anne-babalar çocuk üzerindeki otoritesini arttıramaz. Bu tutumla yetişen çocuklar, şımarık ve bencil olabilmektedirler. Bu çocuklar etrafındakilerin duygu ve düşüncelerine önem vermeyebilirler. Bu nedenle sosyal becerileri kazanması ve başarılı sosyal ilişkiler kurması güçleşecektir.

Aşırı otoriter ebeveynler, bir dizi katı kurallar, sınırlamalar doğrultusunda çocuğun davranışlarını kontrol altına almaktadırlar. Bu tutumda olan anne-babalar için önemli olan verilen bütün kurallara sorgusuz uyulması ve anne-babanın doğru olduğuna

inandığı durumlarda çocuğun davranışının engellenmesidir. Çocuğu cesaretlendirecek davranışlar bu tutumda çok az yer almaktadır. Anne-babalar çocuğun davranışlarına sıkça karışabilmektedir. İstenmeyen bir davranış karşısında sözel ya da fiziksel cezalara yer verilmektedir. İstenen davranışı sergileyen çocukları ödüllendirmek yerine çocukla ilişkilerinde istenmeyen davranışın ortadan kaldırılmasının üzerinde daha fazla durulmaktadır. Bu tutumla yetişen çocuk, duygusal anlamda kaygılı, mutsuz ve huzursuzdur. Bu çocuklar öfkelenildiği zaman fiziksel güce başvurabilmektedir. Sorumluluk duygusu gelişmemiştir. Yaptığı bir yanlış sebebiyle ceza almamak için yalan söyleyebilirler. Çünkü neden yanlış yaptıklarını bilmezler ve doğru davranışın ne olduğunu öğrenemezler. Pasif, çekingen, başkalarının etkisinde kolay kalabilen ve içine kapanık bir yapıya sahiptir. Bu çocuklarda aşağılık duygusu gelişebilir. Kendisine güvenemeyen bu çocuk, diğer insanlara da güvenemeyecektir. İletişim becerileri ve özgüvenleri yetersizdir.

Demokratik anne babalar, çocuklarını sözel ve fiziksel ifadelerle desteklerler. Bu tutumdaki anne ve babalar çocuklarıyla daha yakın ve sıcak ilişkiler kurarlar. Çocuğun kapasitesinden fazla veya az beklentiye girmezler. Çocuğun duygu ve düşüncelerine saygı duyarlar. Konulan kurallar açık, net, tartışmaya açık, istek ve ihtiyaçlar doğrultusunda değiştirilmeye ve yeniden düzenlenmeye yatkındır. Bu tutumla yetişen çocuklar, sosyal açıdan yeterli, kendine güvenen, sorumluluk alabilen ve sosyal becerileri gelişmiş bireylerdir.

Son zamanlarda yapılan araştırmalarda, yeni anne-baba tutumları da ortaya çıkmıştır. Bu tutumlar: ilgisiz-kayıtsız, aşırı korumacı, mükemmeliyetçi, reddeden-dışlayan, tutarsız-kararsız tutumlardır (Gülay & Akman, 2009).

İlgisiz-kayıtsız anne babalar, çocuğu görmezden gelen tutumdur. Bu tutum aile ve çocuk arasında iletişim kopukluğuna neden olur. Anne ve baba için önemli olan kendi sosyal yaşantılarıdır. Bu tutumla yetişen çocukların çevrelerindeki kişilerle yakın ilişkiler kurmakta zorlanmakta ve saldırgan olabilmektedirler.

Aşırı korumacı anne babalar, çocuğu gerektiğinden fazla kontrol altına alırlar ve özen gösterirler. Anne ve baba çocuğunu adeta düşman bir çevreye karşı korumaktadır. Her zaman çocuklarına yaşından küçük bir çocukmuş gibi davranırlar. Bu korumanın altındaki neden annenin duygusal yalnızlığı olabilmektedir. Bu çocuklar kendi başına yapabildiği halde annesi tarafından beslenmekte ve

giydirilmektedir. Bu tutumla yetişen çocuklar kendi başına karar veremeyen, girişimci olmayan, kendine güveni olmayan bir kişi haline gelebilirler. Bu nedenle sosyal ilişkileri başlatma ve sosyal problemleri çözmeye de ciddi sorunlar yaşarlar.

Mükemmeliyetçi anne babaların, beklentileri çocuğun yapabileceğinden fazladır. Bu tutuma sahip anne babalar çocuğun elde ettiği başarıları beğenmezler ayrıca daha iyisi olabilirdi düşüncesiyle önemsemezler. Kendi gerçekleştiremediği yaşantıları çocuğunun gerçekleştirmesini isterler. Bu tutumla yetişen çocuklar aşırı kaygılıdır ve yaşadıkları stres sonucu ülser, baş ağrıları gibi rahatsızlıklara yatkındırlar. Sosyal becerileri öğrenme ve uygulaada sorunlar yaşayabilmektedirler.

Reddeden-dışlayan anne babalar, çocuğun ihtiyaçlarını karşılamayı aksatmaktadır. Anne-babalar çocuk üzerindeki sorumluluklarını kabul etmezler. Bu çocuklar yardım duygusundan uzak, sinirli ve duygusal kırıklıkları olan birey haline gelebilirler. Sosyal yönden yetersiz, bağımsızlıklarını olumlu şekilde kullanmayan bireyler haline gelirler.

Tutarsız-kararsız anne babalar, bir günü bir başka güne, bir sözü ötekine uymamaktadır. Anne-babalar arasında yaşanan kararsızlıklar ve dengesizlikler çocukta bazı iç çatışmaların yaşanmasına ve çocuğunda tutarsız bir yapıya sahip olmasına neden olabilmektedir. Doğru ve yanlış ayırt edemeyen çocuk, olumlu ve doğru becerileri öğrenemeyecek ve bu nedenle sosyal ilişkilerinde sıklıkla bocalamalar yaşayacaktır.

Anne-babaların çocuğun sosyal yeterliğini geliştirmek adına yapabilecekleri davranışlar: çocukla etkili ve arkadaşça etkileşim içinde olmak, çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarını, önemsemek, çocuğun bakış açısına saygı göstermek, gerekli durumlarda desteğini esirgememektir.

Kardeş(ler)

Hayat boyu devam eden ilişkilerdir. Anne ve baba ile olan ilişkiler veya akranlarla olan ilişkilerden oldukça farklıdır. Bu farklılığın sebeplerinden biri, kardeş ilişkilerinin sosyal rolleri öğrenme ve bunlarla karşı karşıya kalma konusunda yetişkinlerle veya akranlarla kazanılamayacak kadar eşsiz deneyimlere sahip olmasıdır. Bu ilişki türünde çocuk, yardımseverliğin korunmanın, sadakatin, rekabetin örneklerini yaşayabilmektedir. Kardeşi olan çocukların daha çabuk, rahat ve olumlu akran ilişkileri kurabildikleri görülmektedir.

Beş yaşta devam eden yakın, etkili kardeş ilişkilerinin sonucunda sosyal kuralları ve rolleri anlamaya yönelik becerilerin elde edildiği ortaya çıkartılmıştır. Çocukların kardeş ilişkileri sonucunda öğrenecekleri sosyal beceriler kardeşler arasındaki yaş, cinsiyet farkına, kardeş sayısına göre farklılık göstermekle birlikte temel olarak kazanabilecek beceriler şöyledir: Paylaşma, empâti kurma, sırasını bekleme, saygılı olma, iltifat etme, farkındalıkları kabul etme, yardımlaşma kardeş ilişkilerinin yapısında iki faktör önemlidir. Bunlar annenin tutumu ve çocuğun sosyal yeri ve özellikleri.

Eğer anne sevgisini çocuklarına eşit dağıtıyorsa kardeşler arasında rekabet olmaması gerekir. Sıklıkla çocuk böyle bir dağıtımda eksik bırakıldığı duygusuna kapılır. Çocuğun doğum sırası açısından da ilk doğan kardeşler genellikle kardeş ilişkilerinde baskındırlar. Sonradan doğanlar ise, çoğunlukla örnek alan, itaatkâr bir role sahiptirler. Daha ileriki yıllardaki kardeş ilişkilerinde büyük erkek kardeşler bütün otoritenin simgesi olarak algılanmakta ve bu kardeş küçüklerinin yararına gücünü kullanıyorsa bu imajı olumlu karşılanmaktadır. Kız çocukları ise küçüklerin daha çok bakımında sorumluluk almakta ve ileriki yıllarda çeşitli yardımlarda ve tavsiyelerde bulunma ile şekillenen bir rol üstlenmektedirler (Şentürk, 1999).

Ebeveynin yanı sıra kardeşlerin ve sosyal becerilerin gelişimine önemli etkileri olmaktadır. Cinsiyet, yaş farkı, sayı gibi değişkenler kardeşlerin sosyal beceriler açısından etkisini değiştirmemektedir.

2.8.2 Akranlar

Akranların sosyal becerilerinin gelişimine en önemli etkisi, olumlu akran modellerinin çocuğun sosyal davranışları öğrenmesinde birçok fırsatlar oluşturmasıdır. Eşit konum ve güç akran ilişkilerine samimiyet, rahatlık getirmektedir.

Çocuk akran ilişkileriyle sözel becerileri uygulama fırsatı bulabilmektedir. Paylaşma, yardımlaşma, yardım isteme, bilgi isteme, soru sorma, başkalarının hakkına saygı gösterme, davranışlarının sonuçlarını kabullenme başta olmak üzere pek çok sosyal beceriyi öğrenmektedir. Akranlar ile oyun arasında karşılıklı etkileşim vardır. Şöyleki, oyun etkinlikleri arttıkça akran ilişkileri de artacak, akran ilişkilerinin artışı ile de oyun faaliyetleri gelişecektir (Asher, 1978).

Akran ilişkileri çocukları seçim yapma konusunda önemli deneyimler sunmaktadır. Yapılan bu seçimler kişiliğin ve sosyal yeterliliğin gelişimlerini tamamlamalarından büyük katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte akranlar bilişsel, motor, zihinsel becerilerin öğrenilmesinde çok büyük role sahiptirler. Çocuklar arkadaşlarını gözlemleyerek birçok davranışı öğrenebilmektedirler. Beş yaşından itibaren grup oyunlarına aktif olarak katılırlar. Daha az bencil, saldırgan, buna karşılık daha fazla grup bilincine sahip yardımseverdirler (Lamb & Baumrind, 1978).

2.8.3 Sosyal konum

Çocukların akran grubundaki diğer çocuklar tarafından ne kadar sevildiğini, sevilmediğini ifade eder. Çocuğun akranları tarafından sevilmesi ve sevilmemesi onun ileriki yıllarda suç işleme veya uyum problemleri ile karşılaşma olasılıkları farklılaşmaktadır.

Akran grubu içindeki sosyal konuma göre beş tür çocuk ortaya çıkmaktadır. Bunlar:

“Popüler çocuklar, reddedilen çocuklar, dışlanan çocuklar, ortalama çocuklar ve tartışmalı çocuklardır.” Akranlarının büyük bir kısmı tarafından sevilen çocuklar, popüler çocuklar; akranları tarafından dışlanan çocuklar ise reddedilen çocuklardır. Akranları tarafından daha az sevilen ve hiç arkadaşı olmayan, olsa bile az olan çocuklar, dışlanan çocuklardır. Arkadaşları tarafından sevilip sevilme konusunda ortalama puan alan çocuklar ise ortalama çocuklardır. Arkadaşlarına karşı saldırgan olan ve daha az sevilen çocuklar ise tartışmalı çocuklardır. Bu beş türdeki çocukların sosyal beceriler bakımından farklı özellikleri bulunmaktadır. Popüler çocuklar daha çok dikkate alınırken sorunlara karşı daha etkili çözüm bulurlar. Başkalarının fikirlerine saygı duyarlar. Reddedilen çocuklar ise saldırgan davranışlar sergilerken sosyal yeterlilikleri düşük düzeydedir. Arkadaşlarıyla uzlaşma, işbirliği içinde olma gibi becerilerden yoksundurlar. Dışlanan çocukların sosyal becerileri zayıftır. Ortalama çocuklarsa yeterli sosyal becerilere sahip olmasalarda işbirlikçi olarak algılanırlar (Gülay, 2008).

2.8.4 Oyun

Çocuğun birçok sosyal beceri ile tanışması, becerileri uygulaması ve öğrenmesi için çok sayıda fırsat sunar. Yapılan araştırmalar sonucunda dramatik oyunlarla sosyal ve bilişsel yeterlik arasında bir ilişki olduğunu ortaya çıkarmıştır. Dramatik oyun

aracılığı ile çocuklar akran baskısı ile baş etmeyi, kızgınlıklarını uygun yollarla ifade etmeyi öğrenirler. Çocuk oyun oynayarak paylaşmayı, diğer kişilerle iyi anlaşmayı, dinlemeyi, plan yapmayı, problem çözme becerilerini, yenilgiyi kabullenmeyi, işbirliği yapmayı, sosyal kuralları, bu kurallara uymayı, öfkesini kontrol etmeyi, empati kurmayı, sosyal ortamlara uygun olarak davranışlarını düzenlemeyi, duygularını uygun ve rahat bir biçimde ifade etmeyi, soru sormayı, sözel yönergelere uymayı, bilgi istemeyi, diğer kişilere rehberlik etmeyi, bir gruba katılmayı öğrenir. Ayrıca sıra bekleme, liderlik becerilerinin yanı sıra sosyal becerilerinin gerçekleşmesinde özel bir yeri olan dil gelişimi ile ilgili de birçok fırsatla karşılaşır. Çocuklar için öğrenme ve aynı zamanda oynama aynı zamanda gerçekleşmektedir. Oyun, olumlu sosyal etkileşimlerin desteklendiği faaliyetlerdir. Okul öncesi dönem gelişiminde kilit noktalardan biri olan oyun sosyal becerilerinin geliştirilmesi, uygulanması açısından önem taşımaktadır. Oyun fırsatlarının fazla olması çocukların sosyal gelişimlerini, akran ilişkilerini destekleyerek, sosyal becerilerin gelişimine katkı sağlayacaktır (Wortham, 1998).

2.8.5 Cinsiyet

Okul öncesi dönem çocuklarının problemleri çözme stratejilerinin cinsiyet farklılıklarına göre incelendiği bir araştırmanın sonuçlarına göre de kız çocukları daha işbirlikçi yollarla problemlerin çözümüne giderken erkek çocukları daha saldırgan, misillemeye yönelik tepkiler geliştirmektedirler (Avcıoğlu, 2007).

Kız çocuklarından erkeklere göre daha çok olumlu sosyal davranışlar sergilemeleri, duyarlı olmaları beklenmektedir. Bazı sosyal davranışlarla ilgili de cinsiyetler arasında farklılıklar belirlenmiştir. Kız çocuklarının diğer kişilere karşı daha empatik, duyarlı bir yaklaşım içinde bulunduğu bazı durumlarda da erkek çocuklarına göre de daha korkulu ve kaygılı olduğu ifade edilmektedir.

Bu yaygın inancın oluşmasında ve devam etmesinde kültürel yapının anne baba tutumlarının kitle iletişim araçlarının etkisi oldukça fazladır. Cinsiyetler arasında sosyal becerilerde görülebilecek farklılıklar fizyolojik farklılıklardan öte, toplumların ailelerin cinsiyetlere yükledikleri anlam ve rollerden kaynaklanmaktadır (Tüy, 1999).

2.8.6 Yaş

Çocukların yaşları ilerledikçe sadece bilişsel, ahlaki ve dil gelişimleri değil sosyal davranışları da gelişmektedir. Çocukların yaşları ilerledikçe diğer insanlarla etkileşim halinde olmaktadır. Bu durum sosyal gelişim için kaçınılmaz bir döngüdür. Çocukların yaşları büyüdükçe sosyal becerileri artarken uyum sorunları da azalmaktadır. Merrell (1994) araştırmasına göre, çocukların yaşları arttıkça sosyal etkileşimlerinin arttığı, problem davranışlarının ise azaldığını gözlemlemiştir. Merrell (1994) yaptığı araştırmasının sonucu bu durumu desteklemektedir. Yaşın ilerlemesiyle birlikte sosyalçevreyi ve toplumu daha fazla tanıma imkânına sahip oldukları için diğer insanları daha iyi tanıyacak ve onların duygularına, fikirlerine daha duyarlı olacaklardır. Toplumsal kurallarla ilgili bilgileri ve farkındalıkları artacaktır.

2.8.7 Çocuğun engel durumu

Erken çocuklukta normal gelişim gösteren çocuğun sosyal gelişimi, anne baba ve yakın çevredeki yetişkinler ile ilişkilerine bağlıdır. Çocuk gözlemleri sayesinde başka insanlara nasıl davranacağını öğrenir.

Araştırmalar, engelli çocukların normal gelişim gösteren çocuklara göre daha az sosyal ilişkide bulduklarını göstermektedir. Normal gelişim gösteren akranlarına göre daha uyumsuz, saldırgan olabilmeleri, bazı durumlarda daha çekingen davranmaları, işbirliği gibi sosyal becerileri daha seyrek geliştirdikleri görülmüştür (Avcıoğlu, 2007).

Özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların sosyal becerilere sahip olması akranları arasında kabul düzeyini de arttırmaktadır. Engelli çocuklar sosyal becerileri öğrenmede ciddi sorunlar yaşamaktadırlar. Dolayısıyla bu çocuklara yönelik sosyal beceri eğitim programları oluşturmak, çocukların topluma uyum sağlamalarını kolaylaştıracaktır (Tüy, 1999).

2.8.8 Okul öncesi eğitim kurumu

Sosyalleşmede bireyi yönlendiren bir diğer unsur okuldur. Okul ortamında çocuk yetişin ve benzer yaştaki arkadaşlarının oluşturduğu bir ortamda bulunur.

Çocuk, okulda sosyal kuralları öğrenme, sorumluluk alma, görevini yerine getirme gibi birtakım becerilerin de kazandırılması hedeflenmektedir (Öztürk, 2008).

Okul öncesi eğitim kurumları, aileden sonra çocuğun sosyal becerileri kazanacağı ve uygulayacağı ilk yerdir. Yapılan araştırmalar, okul öncesi eğitim almanın ve bu eğitimin süresinin çocukların ileriki yıllardaki sosyal becerilerini etkileyebildiğini belirtmektedir.

Okul öncesi eğitim kurumları sadece fiziksel donanımı ile değil içindeki her yapıyı üst düzeye çıkarmakla görevlidirler. Bunun içerisinde, eğitim programları, öğretmenleri, personeli yer alır. Bu noktada sosyal becerilerin geliştirilmesi ve desteklenmesi için kurumun içinde yer alan her bireyin olumlu model olmaları gerekmektedir. Sadece çocuğu değil aileyi de çalışmalarına katması gerekir (Işık, 2007).

2.8.9 Kitle iletişim araçları

Kitle iletişim araçları yaşantınızın önemli bir parçası haline gelmiştir. Kitle iletişim araçlarının en yaygını ve bu açıdan insan üzerinde en çok etkiye sahip olanı televizyondur. Okul öncesi dönem çocukları televizyondan en çok etkilenen gruptur. Bunun nedenlerinden en önemlisi, televizyonun, okuma bilmeyen bu çocuk grubuna anlaşılabilir, net davranış örnekleri sunması ve hem göze hem de kulağa hitap etmesidir. Televizyon izlemek çocukların uyku dışında en çok vakit harcadıkları etkinlik olabilmektedir (Şentürk, 1999).

Çocukların televizyonlarından etkilenmelerindeki en önemli nokta, insanların birçok davranışını gözlemleyip model alarak öğrenmeleridir. Burada önemli olan, modelin olumlu olup olmadığıdır. Televizyon programlarında özellikle çizgi filmlerde saldırgan davranışların, şiddetin yaygın olarak yer aldığı görülmektedir (Berk, 1994).

Televizyonu sosyalleşme açısından olumsuz etkilerin yanı sıra olumlu etkileri de vardır. Olumlu davranış örneklerinin sergilendiği, çocukların seviyesine uygun olarak özenle hazırlanmış eğlenceli televizyon programları çocuklarda olumlu sosyal davranışları ve dil becerilerini desteklemektedir. Bununla birlikte birden fazla duyuya hitap ettiği için öğrenmeyi de olumlu yönde etkilemektedir.

Televizyon ile ilgili dikkat edilmesi gereken noktalardan biri çocukların uzun süre izlememeleridir. Ayrıca yaşlarına uygun programları yetişkinlerin denetiminde ve rehberliğinde izlemeleri gerekmektedir. Anne babalar, televizyon izlerken çocuklarıyla etkileşim halinde olmalıdırlar. İzledikleri programla ilgili soru sormaları, çocukları soru sormaya teşvik etmelidirler (Oktay, 2002).

Televizyon dışında günümüzde yaygın olan diğer bir kitle iletişim aracı ise bilgisayardır. Bilgisayarın sosyal açıdan faydaları incelendiğinde küçük gruplarla bilgisayar başında yapılan çalışmalar sonucunda yardımlaşma, sırasını bekleme, birbirine saygı gösterme, iş birliği becerilerinde artış gösterilmiştir. Bilgisayar başında uzun süre kalmak, fiziksel gelişim başta olmak üzere sosyal gelişimde olumsuz etkilere yol açmaktadır (Lamb & Baumrind, 1978).

Bu noktada çocuklar kitle iletişim araçları ile çok fazla vakit geçirmemelidirler. Bununla birlikte kitle iletişim araçlarının kullanıldığı zamanlarda da yetişkinler çocuklarla birlikte olmalıdırlar (Öğretir, 2009).

Öğretmenler, kitle iletişim araçlarını bilinçli kullanmalı, aileleri bu konuda bilgilendirmeli, onlara rehberlik yapmalıdırlar. Teknolojik araçlardan gerek okulda, gerek evde çocuklara yeni bilgilerin verilmesi becerilerin öğretmesi için kısa süreli kullanımlarla yararlanılmalıdır (Serhatlıoğlu, 2006).

2.9 Konu İle İlgili Çalışmalar

2.9.1 Ulusal çalışmalar

Tutkun (2012) yaptığı araştırmada çocukların sosyal becerilerinin çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Bu araştırmaya göre anne ve öğretmenlerin çocukların sosyal becerilerine yönelik değerlendirmeleri arasında zayıf bir ilişki saptanmıştır. Bu değerlendirme sonuçlarına göre 60-72 aylık çocukların ölçeklerden aldıkları puanlar cinsiyete, okul öncesi eğitim alma sürelerine, annenin öğrenim durumuna ve sosyoekonomik duruma göre farklılaşmakta olduğu görülmüştür. Bu çalışmada kız çocuklarının erkek çocuklara oranla sosyal becerileri yüksek bulunurken problem davranışlarının düşük bulunmuştur. Uzun süredir okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların kısa süreli okul öncesi eğitim kurumuna devam etmeyen çocuklara oranla sosyal beceri puanları daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca annelerin öğrenim düzeyleri arttıkça çocukların sosyal beceri puanlarının arttığı ve problem davranış puanlarının azaldığı belirlenmiştir. Sosyoekonomik düzeyi yüksek olan annenin çocuklarının sosyal beceri puanlarının yükseldiği görülürken problem davranış puanlarının ise düştüğü görülmüştür.

Tunçeli (2012) anaokuluna devam etmekte olan 6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin okul olgunluklarına etkisini incelemiştir. Araştırma sonucuna göre

sosyal beceri düzeyi yüksek çıkan çocukların okul olgunluklarının da yüksek olduğu; sosyal beceri düzeyi düşük çıkan çocukların okul olgunluklarının da düşük olduğu saptanmıştır. Ailenin iş, yaş, eğitim durumu gibi değişkenlerin çocukların sosyal becerileri ve okul olgunlukları üzerinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Öztürk Samur ve Deniz (2014) 6 yaş çocuklarının değerler eğitimi programının sosyal ve duygusal gelişimlerine etkini incelemiştir. Elde edilen sonuçlara göre deney ve kontrol gruplarının duyguları düzenleme, sosyal güven ve toplam sosyal duygusal gelişim son test puanları arasında kontrol grubu aleyhine anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır.

Sapasağlam (2015) çalışmasında anasınıfına devam etmekte olan çocuklara uygulanan sosyal değerler eğitimi programının sosyal beceri kazanımına etkisini incelemiştir. Bu çalışmada anasınıfına devam etmekte olan çocuklar için sosyal değerler eğitimi programı geliştirilmesi ve sosyal değerler eğitimi programının anasınıfına devam eden çocukların sosyal beceri kazanımlarına etkisinin incelenmesi olmak üzere iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Araştırma da, “Ön Test- Son Test – Kontrol Gruplu Seçkisiz Desen” kullanılmıştır. Tokat il merkezinde yer alan ve aynı mahallede bulunan iki ilkokulun anasınıflarına devam eden 40 çocuk araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda; beş alt boyut ve 49 maddeden oluşan “Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği”nin anasınıfına devam eden çocukların sahip oldukları sosyal becerileri ölçmede geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu ve sosyal değerlerin sosyal becerileri etkilediği tespit edilmiştir. Çalışma bu araştırma ile karşılaştırıldığında süreçte ‘okul öncesinde sosyal değerler ile sosyal becerilerin’ birbiriyle ilişkili olduğu açısından yüksek derecede benzerlik göstermektedir.

Uysal ve Balkan (2015) sosyal beceri ve benlik kavramını inceledikleri araştırmalarında sosyal beceri eğitimi alan ve almayan çocukları karşılaştırmışlardır. Sosyal beceri eğitimi alan çocukların ailelerinin sosyoekonomik seviyeleri açısından sosyal beceri düzeyleri ve benlik kavramı üzerindeki etkisi ele alınmıştır. Sosyal beceri eğitimi alan çocukların anneleri de sosyal beceriler ve çocuk gelişimi üzerine eğitim almışlardır. Araştırma sonucuna göre, eğitim alan anne ve çocuklar “kişiler arası beceriler” ve “sonuçları kabul etme becerileri” puanlarında artış görülmüştür. Sosyal beceri eğitimine tek başına katılan çocuklarda ise eğitimin sonunda sosyal beceri toplam puanları ve benlik kavram puanlarında da artış görülmüştür. Eğitim

almayan kontrol grubundaki çocuklarda ise bu gelişmelere rastlanmamıştır. Ayrıca eğitim bittikten üç ay sonraki izleme çalışmalarında hem anne hem de tek başına sosyal beceri eğitimi alan her iki gruptaki çocukların kazanılan sosyal beceri ve benlik kavramı düzeylerini korudukları görülmüştür.

Bolat ve Kahveci (2016) yaptıkları çalışmada 4-6 yaş grubundaki çocukların bazı değişkenlere göre sosyal becerilerini karşılaştırmıştır. Araştırma sonucuna göre cinsiyet ve yaş değişkenine göre çocukların sosyalbeceri düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmazken, çocukların yerleşim yeri değişkenine göre sosyal beceri puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna göre ilçede öğrenim gören çocuklar köyde öğrenim gören çocuklara oranla sosyal beceri puanları daha yüksek çıkmıştır.

Pekdoğan (2016) araştırmasında 5-6 yaş çocukların sosyal becerilerini bazı değişkenler açısından incelemiştir. Araştırma sonucuna göre okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal beceri düzeylerinde artış saptanmıştır.

Akburak (2017) 60 çocuk (48-60 aylık) ve 8 öğretmenle yürüttüğü çalışmada, çocukların öğretmen ve arkadaşlarıyla etkileşimlerinin, bağlanma biçimlerinin belirlenmesi ve bu özellikler arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlamıştır. Bulgulara göre çocukların öğretmenleri ve akranları ile kurdukları etkileşimlerde olumlu özelliklerin baskın olduğu belirlenmiştir. Çocukların öğretmeni ile etkileşimi çocuğun cinsiyetine göre farklılık göstermezken, akranları ile olan etkileşimlerinde akranlarına karşı asosyal davranışlar göstermek alt boyutunda kızlar daha yüksek puanlar almıştır. Çocuğun öğretmenleri ile etkileşiminin çocuğun bağlanma stiline göre farklılık göstermediği belirlenirken akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranışlar göstermek ve akranları tarafından dışlanma alt boyutunda anlamlı bir farklılık gözlenmiştir. Öğretmen-çocuk etkileşiminde yaşanan çatışma, yakınlık ve bağımlılık alt boyutlarının çocukların akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış göstermeleri ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Çocuğun öğretmeni ile etkileşiminin niteliği ve etkileşimde yaşanan çatışma ve bağımlılığın akranlarına karşı korkulu-kaygılı olma ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Çocuğun öğretmeni ile etkileşiminde yaşadığı çatışma durumunun akranları ile etkileşimindeki aşırı hareketlilik durumu ile ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Yılmaz (2018) 5-6 yaş grubundaki 141 çocuk ile yaptığı araştırmasında, okul öncesi dönem çocuklarında bağlanma biçimlerinin sosyal beceri ve problem davranışlarına olan etkisi ve bu değişkenlerin demografik değişkenlerle ilişkisini değerlendirmiştir. Çocukların bağlanma biçimleri ile sosyal beceri ve problemleri davranışlar arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Güvensiz bağlanma biçimine sahip çocukların problemleri davranış ortalamaları güvenli bağlanma biçimine sahip olan çocukların ortalamalarından anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur. Çocukların cinsiyetine, annelerin eğitim durumuna, annelerin çalışma durumuna ve 0-1 yaş döneminde onları yetiştirenlere göre güvenli-güvensiz bağlanma biçimlerinin dağılımları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

2.9.2 Uluslararası çalışmalar

Tulviste ve Koor (2005) yaptıkları çalışmada aynı yaş grubu ve cinsiyetteki 4 ve 5 yaşındaki 40 çocuğun oyun etkileşimi sırasındaki ahlaki ve geleneksel kuralları ölçmeyi amaçlamıştır. Aynı cinsiyetteki çocuklar ikili olarak farklı cinsiyet özellikli oyuncakların bulunduğu sınıflarda gözlemlenip davranışları kayıt altına alınmıştır. Kayıtlar analiz edilirken çocukların kullandıkları oyun kurallarını ortaya çıkarılmıştır. Çıkan sonuçlar Anova testiyle analiz edilmiştir. Sonuç olarak, baskın sosyal çevreyle burada kabul edilen baskın kurallar arasında anlamlı cinsel farklılıklar görülmüştür. Kızlara göre erkekler daha çok ahlaki kurallara başvurmuşlardır. Ahlaki kurallar içerisinde erkeklerin daha adaletli ve haklara saygılı oldukları gözlemlenmiştir. Geleneksel kurallara içerisinde kızların çeşitli geleneklere odaklandığı gözlemlenmiştir. Erkekler ise hâkimiyetlerinin zedelenmesi üzerinde odaklanmıştır. Ahlaki kurallara ise anlaşmazlık durumunda daha çok başvurulduğu görülmüştür. Cinsiyete rağmen adalet kurallarıyla ilgili bir anlaşmazlık çıktığında ahlaki kurallarla aynı benzerlikte başvurulduğu gözlemlenmiştir.

Ashiabi (2007) yapmış olduğu çalışmada, erken çocukluk sınıflarında oyunun, sosyal ve duygusal gelişimi açısından değeri, eğitimcilerin oyunu eğitimsel ve gelişimsel oyun haline getirilip getirilemeyeceğini incelemiştir. Araştırmasına öncelikle bu konuda yapılan çalışmalara odaklanarak bazı sonuçlar ortaya koymuştur. Elde ettiği bazı sonuçlar; “Oyun çocukların akranlarıyla tartışabildiği, düşüncelerini paylaşabildiği ve problem çözme yeteneklerinin çok geliştiği bir davranıştır. Aynı zamanda karşısındaki kişilerin amaçlarını da okuyabilme yeteneğini

çocuk oyunla kazanır. Eğitimciler ise oyunun çocukların gelişimleri açısından önemini daha iyi kavrayarak sosyo-dramatik oyunu desteklemeleri gerekir” şeklinde özetlenmiştir.

Maxwell, Mitchell ve Evans (2008) yaptıkları araştırmada çocukların inşa ve dramatik oyunlarında gerekli olan oyun araçları hakkında bir değerlendirme yapmayı amaçlamışlardır. 10 ay boyunca çocukları bir laboratuvar okul öncesi kurumunun geniş oyun bahçesinde çocuklara gerekli olan oyun araçlarının düzenini belirlemek gayesiyle 38-64 ay aralığındaki çocukları gözlemlemişlerdir. Araştırma sonucunda erkeklerin işlevsel oyun ile birleştiği gözlemlenirken kızların hayali oyunla birleştiği gözlemlenmiştir. Bu gözlemden sonra alana dağınık parçalar yerleştirilmiş ve çocukların kurma işlemi davranışlarının öncesini, kurma anlarını ve sonrasını gözlemlemişlerdir. Dağınık olarak bırakılan araçların olduğu alanda kurma davranışının arttığı görülmüştür. İkinci çalışmada çocukların dar alanda hayali oyun oynamayı daha çok sevdiğini görülmüştür. Çocuklar kendi alanlarını oluştururken sadece dramatik oyunu kullanmamışlardır, iletişim ve müzakere becerilerini de kullanmışlardır.

DiPrete ve Jennings (2009) yaptıkları araştırmada 5 ile 11 yaş aralığındaki çocukların cinsiyet farklılıklarına göre sosyal davranışsal ve akademik becerileri arasındaki ilişkiyi ele almışlardır. Çocukların öğretmenleri ve ailelerine eğitim dönemi süresince erken çocukluk eğitimi çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, çocukların sosyal ve davranışsal becerileri evde anne ve babanın davranışından okuldaysa öğretmenin davranışından etkilendiği görülmüştür. Ayrıca kız çocuklarının sosyal ve davranışsal becerileri ve akademik becerilerinin erkek çocuklara göre daha yüksek çıktığı saptanmıştır.

Martinsen vd, (2010) yaptığı çalışmada 11-61 ay arası toplam 64 çocuktan oluşan bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmada çocukların serbest oyun sırasında video kayıtları alınmıştır. Araştırmanın bulgularına göre iki yaş ve altındaki çocukların daha büyük sosyal gruplar içinde gözlemlenirken aslında bu gruplarda çocuklar pasiftir. İki yaştan daha büyük çocuklar ise daha küçük gruplar halinde ve daha aktif oldukları ayrıca daha çok etkileşimde buldukları gözlemlenmiştir.

Wright (2010) yaptığı çalışmada oyun davranışlarının saldırganlık davranışlarıyla olan ilişkisini incelemiştir. Araştırmada gözlem yöntemi kullanılmıştır. Araştırma

bulgularına göre fonksiyon oyun ile fiziksel saldırganlık davranışıyla pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Sembolik oyunda ise fiziksel saldırganlık davranışıyla negatif yönde bir ilişki saptanmıştır. Araştırmaya göre oyun davranışlarındaki karmaşıklık düzeyi ile saldırganlık davranışlarının düzeyinin artması ile ilişkili olduğu ileri sürülmüştür. Daha karmaşık oyun davranışlarında daha az saldırganlık davranışlarının ortaya çıktığı gözlemlenmiştir.

Newton ve Jenvey (2011) yaptıkları araştırmada küçük çocuklardaki zihin kuramıyla sosyal yetkinlik ve sosyal akran oyunları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma yaş grubu üç ile beş arasında değişen seksen beş Avustralyalı okul öncesi çocukları oluşturmaktadır. Bu çocukların, zihin kuramı performans puanlarını gözlemlenen sosyal ve yalnız serbest oyun davranışlarını ve ebeveynler tarafından değerlendirilen sosyal yetkinlik ve sözel becerilerini karşılaştırmıştır. Araştırma sonucuna göre yaş grubu daha büyük olan çocukların zihin kuramı puan ortalamalarının ve sosyal oyun frekanslarının yaşı daha küçük olanlara göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Erkeklerin ebeveynler tarafından değerlendirilen sosyal beceri ortalamasının kızlardan daha düşük olduğu belirlenirken kızların problem davranış ortalamasının erkeklerden daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Ahnert ve diğerleri (2012), birinci sınıfa giden çocuklarda, çocuk öğretmen ilişkisi ve sınıf ortamının, çocukların stres düzenlemeleri ile ilişkisini inceledikleri araştırmada, 105 Alman çocukla çalışmıştır. Çocukların çocuk-öğretmen ilişkilerini, sınıf ve bireysel etkileşim seviyelerini incelemişlerdir. Öğretmenler çocuklarla aralarındaki ilişkiyi bağımlılık, yakınlık ve çatışma boyutlarında değerlendirmiştir. Elde edilen bulgulara göre, öğretmeniyle çatışmaya dayalı ilişkiye sahip çocukların stresle baş etmekte zorlandıkları ve yakınlığa dayalı ilişki kuran çocukların stresle baş etmede daha başarılı oldukları bulunmuştur.

O'Conner, Collins ve Supplee (2012), erken dönemde kurulan anne çocuk ilişkisi ile çocuk-öğretmen ilişkilerinin ileriki çocuk davranışlarında içselleştirme ve dışa vurum üzerindeki rolünü inceledikleri çalışmada, çocuğun anneye olan bağlanmasını 9-11 yaşlarındaki içe ve dışa dönük davranışların etkilediği belirlenmiştir. Çocuğun öğretmeni ile kurduğu yakınlıktan uzak, çatışmaya dayalı ilişkinin ise, 9-11 yaşlarında dışa dönük davranışlarını etkilediği bulunmuştur.

Fallon (2013) öğrenme güçlüğü çeken çocukların serbest oyun davranışlarını gözlediği çalışmasında Yenilenmiş Knox Okul Öncesi Oyun Ölçeği'ni kullanmıştır. Çalışma kapsamında yaşları 3 ile 5 arasında değişen 5 çocukla çalışılmış ve serbest oyun zamanlarında sergiledikleri davranışlar video kaydı ile kaydedilmiş ardından her çocuk 6 uzman tarafından gözlenip ölçek ile puanlanmıştır. Çalışmanın sonucunda çocukların oyun yaşları ile kronolojik yaşları arasında fark çıktığı, çalışma grubundaki çocukların gelişimlerinin kronolojik yaşlarından beklenen düzeye göre düşük düzeyde olduğu bulunmuştur.

Bulotsky-Shearer, Lopez ve Mendez (2016) yaptıkları araştırmada okul öncesi dönemdeki düşük gelire sahip ailelerin ve Latin kökenli düşük gelirli ailelerin çocuklarının etkileşimli akran oyun yeterliliklerini incelemiştir. Oyunun bozulmasıyla öğrenme boyutlarına ilişkin bütün yaklaşımlar Woodcock-Johnson harf ve sözcük tanıma alt testi ve Woodcock-Munoz harf sözcük tanıma, uygulamalı problem alt testleri arasında negatif yönde bir ilişki saptanmıştır. Oyundan Kopma alt boyutu ile öğrenme boyutuna ait bütün yaklaşımlar ve Woodcock-Munoz resimli sözcük hazinesi ve harf sözcük tanıma alt testleri hariç geri kalan bütün akademik becerilerde negatif yönde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Paulus (2016) araştırmasında çocuğa mental olarak verilen müdahale ve davranışların, çocuğun sosyal becerilerinde uyumlu davranışlar oluşturabileceği sonucuna ulaşmıştır.

3. YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, farklı sosyoekonomik çevrede eğitim gören 60-72 aylık okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerileri ve oyunları incelenmiştir. Dolayısıyla sosyoekonomik düzey ile sosyal becerinin arasındaki ilişki ve sosyoekonomik düzey ile akran oyunları arasındaki ilişki incelendiğinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte olan veya günümüzde hala var olan olayı veya durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaç edinen bir araştırma türüdür (Karasar, 2017: 109). İlişkisel tarama modelleri, iki veya daha fazla değişken arasında birlikte değişimin varlığını veya derecesini belirlemeyi hedefleyen araştırma modelleridir (Karasar, 2017: 14).

3.2 Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın ulaşılabilir evrenini, 2018-2019 öğretim yılında İzmir ilinde bulunan okul öncesi devletkurumlarında eğitim görmekte olan 60-72 aylık çocuklar, bu çocukların ebeveynleri ve öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırma da olasılıklı örnekleme yöntemlerinden küme örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Küme örnekleme yönteminde tek tek bireyler veya objeler yerine; birey veya objelerin oluşturduğu grupların seçilmesi esastır (Arseven, 2001).

Bu çalışmada tek tek çocuk ve öğretmenlerin seçilmesi yerine okulların oluşturduğu kümelerden rastgele yöntemle, İzmir il merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı toplam 6 bağımsız anaokulu seçilmiştir.

Araştırmanın örneklemini, bu okullara devam eden çocuklar arasından rastgele belirlenen 60-72 aylık çocuklardan toplam 435 çocuk oluşturmaktadır.

Örneklemin özelliklerine ilişkin bilgiler tablolar halinde aşağıda verilmiştir.

Çizelge 3.1: Örneklem Demografik Yapısına İlişkin Frekans Yüzde Dağılım Tablosu

		n	%
Annenin Yaşı	18-24	132	30,3
	25-30	154	35,4
	31-35	94	21,6
	36-40	37	8,5
	41 ve üstü	18	4,1
Babanın Yaşı	18-24	66	15,2
	25-30	167	38,4
	31-35	113	26,0
	36-40	70	16,1
	41 ve üstü	19	4,4
Anne ve Baba birlikte mi yoksa ayrı mı?	Birlikte	366	84,1
	Ayrı	69	15,9
Annenin Öğrenim Durumu	İlkokul	95	21,8
	Ortaokul	78	17,9
	Lise	56	12,9
	Ön lisans	96	22,1
	Lisans	97	22,3
	Yüksek Lisans	13	3,0
	Doktora ve üstü	0	0
Babanın Öğrenim Durumu	İlkokul	74	17,0
	Ortaokul	108	24,8
	Lise	54	12,4
	Ön lisans	60	13,8
	Lisans	125	28,7
	Yüksek Lisans	14	3,2
	Doktora ve üstü	0	0
Ailenin Aylık Gelir Düzeyi	Düşük	128	29,4
	Orta	126	29,0
	Yüksek	181	41,6
Çocuğun Yaşı	5 Yaş	224	51,5
	6 Yaş	211	48,5
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	223	51,3
	Erkek	212	48,7
Kardeş Sayısı	1	76	17,5
	2	187	43,0
	3	116	26,7
	4	19	4,4
	5 ve üstü	37	8,5

Araştırmaya katılan annelerin %30,3'ü (132) 18-24 yaş aralığında, %35,4'ü (154) 25-30 yaş aralığında, %21,6'sı (94) 31-35 yaş aralığında, %8,5'i (37) 36-40 yaş aralığında, %4,1'i (18) ise 41 ve üstü yaş aralığındadır.

Araştırmaya katılan babaların %15,2'si (66) 18-24 yaş aralığında, %38,4'ü (167) 25-30 yaş aralığında, %26,0'ı (113) 31-35 yaş aralığında, %16,1'i (70) 36-40 yaş aralığında, %4,4'ü (19) ise 41 ve üstü yaş aralığındadır.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin %84,1'i (366) birlikte iken %15,9'u (69) ise ayrı yaşamaktadırlar.

Araştırmaya katılan annelerin %21,8'i (95) ilkokul, %17,9'u (78) ortaokul, %12,9'u (56) lise, %22,1'i (96) önlisans, %22,3'ü (97) lisans, %3,0'ı (13) yüksek lisans eğitim düzeyine sahipken doktora ve üstü eğitime sahip anne yoktur.

Araştırmaya katılan babaların %17,0'ı (74) ilkokul, %24,8'i (108) ortaokul, %12,4'ü (54) lise, %13,8'i (60) önlisans, %28,7'si (125) lisans, %3,2'si (14) yüksek lisans eğitim düzeyine sahipken doktora ve üstü eğitime sahip baba yoktur.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin %29,4'ü (128) düşük, %29,0'ı (126) orta ve %41,6'sı (181) yüksek gelir düzeyine sahiptir.

Araştırmaya katılan çocukların %51,5'i (224) 5 yaşında ve %48,5'i (211) 6 yaşındadır.

Araştırmaya katılan çocukların %51,3'ü (223) kız, %48,7'si (212) erkektir.

Araştırmaya katılan çocukların %17,5'i (76) 1, %43,0'ı (187) 2, %26,7 (116) 3, %4,4'ü (19) 4 ve %8,5'i (37) 5 ve üstü kardeş sayısına sahiptir.

3.3 Veri Toplama Araçları

Veri toplama araçlarını “ Demografik Bilgi Formu, Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (4-6 Yaş), Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Ebeveyn Formu (PEAOÖ-E), Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Öğretmen Formu (PEAOÖ-Ö)” oluşturmaktadır.

Demografik Bilgi Formu: Bu form araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Akademik danışmanın son kontrolünden geçtikten sonra form oluşturulmuştur. Demografik bilgi formunda, ebeveyn ve çocuklarına yönelik (annenin yaşı, babanın yaşı, annenin öğrenim durumu, babanın öğrenim durumu, ailenin toplam gelir düzeyi, çocuğun

cinsiyeti, çocuğun yaşı, kardeş sayısı) kapalı uçlu sorulara yer verilmiştir. Ailenin gelir düzeyine ilişkin ele alınan ortalamalar, 2018 yılına ait TÜİK hanehalkı kullanılabilir gelir düzeyi verilerine göre oluşturulmuştur. Demografik bilgi formu EK-1’ de yer almaktadır.

Çizelge 3.2: Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği ve Penn Etkileşimli Akran Oyunları Ölçeği Puanlarının Güvenirlik Katsayıları ve Normallik Testi Sonuçları

Boyut	Kolmogorov-Smirnov						
	n	Cronbach's Alpha	Çarpıklık	Basıklık	İstatistik	sd	p
KB	435	,986	-,177	-1,917	,293	435	,000
KDKEDYSB	435	,971	-,156	-1,932	,289	435	,000
ABBÇB	435	,994	-,205	-1,891	,314	435	,000
SAB	435	,982	-,176	-1,803	,267	435	,000
KKEB	435	,965	-,098	-1,761	,231	435	,000
AOB	435	,973	-,114	-1,604	,188	435	,000
DB	435	,980	-,172	-1,692	,200	435	,000
GTB	435	,963	-,241	-1,715	,271	435	,000
SKEB	435	,999	-,163	-1,725	,231	435	,000
Oyunetkileşimi (Ebeveyn)	435	,967	-,144	-1,842	,252	435	,000
Oyunun bozulması (Ebeveyn)	435	,946	,203	-1,874	,286	435	,000
Oyundankopma (Ebeveyn)	435	,982	,199	-1,873	,274	435	,000
Oyunetkileşimi (Öğretmen)	435	,964	-,267	-1,790	,313	435	,000
Oyunun bozulması (Öğretmen)	435	,827	,292	-1,590	,224	435	,000
Oyundankopma (Öğretmen)	435	,975	,270	-1,742	,284	435	,000

Araştırma kapsamında ölçeklerin güvenilirlik düzeylerinin belirlenmesi amacı ile Cronbach’s Alfa katsayısı hesaplanırken normal dağılıma uygunluğunun belirlenmesi amacı ile Kolmogorov-Smirnov testi, çarpıklık-basıklık değerleri ve Q-Q plot dağılımları incelenmiştir.

Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (4-6 Yaş): Bu ölçek okul öncesi dönemdeki 4-6 yaş aralığında olan çocuklara uygulanmaktadır. Hasan Avcıoğlu’nun 2007

yılında geliştirildiği bu ölçek 4-6 yaş arasında 251 öğrenciye uygulanmıştır. Ölçeğin geçerliliği; kapsam ve yapı geçerliliği olmak üzere iki farklı yol ile test edilmiştir. Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği alt boyut puanlarının Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları ve çarpıklık basıklık değerlerine bakıldığında normal dağılım göstermediği belirlenmiştir.

Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin alt boyutlarından *Kişiler Arası Beceriler* Cronbach's Alfa katsayısı 0,986, *Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama* Cronbach's Alfa katsayısı 0,971, *Akran Baskısı İle Başa Çıkma BecerileriSağlama* Cronbach's Alfa katsayısı 0,994, *Sözel Açıklama Becerileri*Cronbach's Alfa katsayısı 0,982, *Kendini Kontrol Etme Becerileri*Cronbach's Alfa katsayısı 0,965, *Amaç Oluşturma Becerileri*Cronbach's Alfa katsayısı 0,973, *Dinleme Becerileri*Cronbach's Alfa katsayısı 0,980, *Görevleri Tamamlama Becerileri*Cronbach's Alfa katsayısı 0,963, *Sonuçları Kabul Etme Becerileri*Cronbach's Alfa katsayısı 0,999 olarak hesaplanmıştır.

Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği: 1998 yılında Fantuzzo, McWayne, Sekino ve Hampton tarafından geliştirilmiştir. Orijinal adı Penn Interactive Peer Play Scale (PIPPS)'dir. 60-72 ay aralığında anaokuluna devam eden çocukların serbest oyunları sırasında akranlarıyla oynarken gösterdikleri oyun davranışlarını belirlemek amacıyla bu ölçek geliştirilmiştir. Sosyoekonomik açıdan yüksek risk altında bulunan ailelerde yaşayan ve Head Start Eğitim merkezlerinde eğitim alan çocukların anne-babaları ve öğretmenleri tarafından oyun etkileşimlerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin en belirgin özellikleri; çocukların serbest oyun sırasında değerlendirilmesi, çocuğu hem öğretmeni hem de anne-babanın değerlendirmesi ve düşük sosyoekonomik düzeydeki çocukların oyun davranışlarını değerlendirmesidir. Ölçek 32 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin anne-babalara ve öğretmenlere yönelik 2 versiyonu bulunmaktadır. "Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği – Ebeveyn Görüşü" çocukların akranlarıyla oynadıkları oyunları evde ya da misafirlikteyken anne-babaları tarafından değerlendirilmesi için hazırlanmıştır. " Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği – Öğretmen Görüşü" ise çocukların akranlarıyla sınıfta serbest oyun oynarken öğretmenleri tarafından değerlendirilmesi için hazırlanmıştır.

Ölçekte bulunan her madde 4'lü likert tipinde hazırlanmıştır. Ölçekte yer alan ifadelerin karşısına "her zaman", "sık sık", "nadiren" ve "hiçbir zaman"biçiminde derecelendirilmiştir.

Penn Etkileşimli Akran Oyunları Ölçeği alt boyut puanlarının Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları ve çarpıklık basıklık değerlerine bakıldığında normal dağılım göstermediği belirlenmiştir.

Penn Etkileşimli Akran Oyunları Ölçeği alt boyutlarından *Oyun Etkileşimi (Ebeveyn)* Cronbach's Alfa katsayısı 0,967, *Oyunun Bozulması (Ebeveyn)* Cronbach's Alfa katsayısı 0,946, *Oyundan Kopma (Ebeveyn)* Cronbach's Alfa katsayısı 0,982, *Oyun Etkileşimi (Öğretmen)* Cronbach's Alfa katsayısı 0,964, *Oyunun Bozulması (Öğretmen)* Cronbach's Alfa katsayısı 0,827, *Oyundan Kopma (Öğretmen)* Cronbach's Alfa katsayısı 0,975 olarak hesaplanmıştır.

Cronbach's Alfa katsayısının 0-1 arasında değiştiği, değerlendirme kriterlerine göre “0.00<0.40 ise ölçek güvenilir değil, 0.40<0.60 ise ölçek düşük güvenilirlikte, 0.60<0.80 ise ölçek oldukça güvenilir ve 0.80<1.00 ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçek” olarak değerlendirildiği ifade edilmektedir (Tavşancıl, 2005). Buna göre her iki ölçeğin yüksek derecede güvenilir oldukları görülmektedir.

3.4 Verilerin Toplanması

Bu araştırmada veri toplama araçları olarak “Demografik Bilgi Formu, Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (4-6 Yaş), Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Ebeveyn Formu (PEAOÖ-E), Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Öğretmen Formu (PEAOÖ-Ö)” kullanılmıştır. Veriler toplanmadan önce İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır (Ek-2). Belirlenen veri toplama araçlar, örnekleme yer alan okul öncesi dönem çocuklarının eğitim görmekte oldukları kurumlardaki öğretmenler aracılığıyla ebeveynlerine ulaştırılarak uygulanmıştır. Ebeveynler tarafından doldurulan formlar yine öğretmenler aracılığıyla geri toplanmıştır. Ayrıca toplanan formları öğretmenin doldurması gereken yerleri doldurduktan sonra öğretmenden tamamen teslim alınmıştır. Toplam 600 adet veri toplama aracı, 13 Mayıs 2019'da dağıtılıp 3 Haziran 2019'da toplanmıştır. Dağıtılan 600 adet formdan 435 'i geri toplanabilmiştir. Toplanan formlarda eksik doldurulmalar veya karalamalar olmadığı için geçersiz veri olmamıştır. Sonuç olarak; 435 veri formu analize dâhil edilmiştir.

3.5 Verilerin Analizi

Araştırma grubunda yer alan çocukların sosyal becerilerini, sınıf öğretmenleri SBDÖ, PEAÖÖ-E ve PEAÖÖ-Ö kullanarak değerlendirmişlerdir. Alınan veriler bilgisayar ortamında SSPSS- 22 istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırmada normallik dağılımlarına uygun şekilde yapılan istatistik analizleri alt problemlere göre sıralaması aşağıdaki şekildedir:

- 1.Farklı sosyoekonomik çevrede eğitim alan çocukların sosyal becerilerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için Kruskal Wallis testi kullanılmıştır.
- 2.Farklı sosyoekonomik çevrede eğitim alan çocukların akran oyunlarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için Kruskal Wallis testi kullanılmıştır.
- 3.Aile birliktelik durumuna göre çocukların sosyal becerilerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.
- 4.Aile birliktelik durumuna göre çocukların akran oyunlarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.
5. Annenin öğrenim durumuna göre çocukların sosyal becerilerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için Kruskal Wallis testi kullanılmıştır.
6. Annenin öğrenim durumuna göre çocukların akran oyunlarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için Kruskal Wallis testi kullanılmıştır.
7. Babanın öğrenim durumuna göre çocukların sosyal becerilerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için Kruskal Wallis testi kullanılmıştır.
8. Babanın öğrenim durumuna göre çocukların akran oyunlarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için Kruskal Wallis testi kullanılmıştır.
9. Yaşlarına göre çocukların sosyal becerilerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.
10. Yaşlarına göre çocukların akran oyunlarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.
11. Cinsiyetlerine göre çocukların sosyal becerilerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

12. Cinsiyetlerine göre çocukların akran oyunlarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

13. Kardeş sayısına göre çocukların sosyal becerilerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için Kruskal Wallis testi kullanılmıştır.

14. Kardeş sayısına göre çocukların akran oyunlarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için Kruskal Wallis testi kullanılmıştır.

15. Çocukların sosyal becerileri ile akran oyunları düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek için Spearman sıra farkları korelasyon analizi kullanılmıştır.

4. BULGULAR

4.1 Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi, farklı sosyoekonomik çevrede eğitim alan çocukların sosyal becerilerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemeye yöneliktir. Birinci alt probleme ilişkin bulgular Çizelge 4.1’de sunulmuştur.

Çizelge 4.1: Çocukların Sosyal Becerilerinin Sosyoekonomik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Boyut	Grup	N	Sıra Ort.	SD	X ²	p	Anlamlı Fark
KB	Düşük	128	92,48	2	266,717	,000	1-2*
	Orta	126	191,40				1-3*
	Yüksek	181	325,28				2-3*
KDKEDYSB	Düşük	128	96,66	2	241,089	,000	1-2*
	Orta	126	196,84				1-3*
	Yüksek	181	318,54				2-3*
ABBÇB	Düşük	128	105,99	2	243,422	,000	1-2*
	Orta	126	186,53				1-3*
	Yüksek	181	319,12				2-3*
SAB	Düşük	128	98,17	2	234,712	,000	1-2*
	Orta	126	197,49				1-3*
	Yüksek	181	317,02				2-3*
KKEB	Düşük	128	104,49	2	220,416	,000	1-2*
	Orta	126	193,75				1-3*
	Yüksek	181	315,16				2-3*
AOB	Düşük	128	107,42	2	241,000	,000	1-2*
	Orta	126	181,27				1-3*
	Yüksek	181	321,77				2-3*
DB	Düşük	128	113,57	2	230,111	,000	1-2*
	Orta	126	174,64				1-3*
	Yüksek	181	322,03				2-3*
GTB	Düşük	128	107,42	2	243,792	,000	1-2*
	Orta	126	181,04				1-3*
	Yüksek	181	321,93				2-3*
SKEB	Düşük	128	107,42	2	252,051	,000	1-2*
	Orta	126	181,32				1-3*
	Yüksek	181	321,74				2-3*

*1=Düşük, 2=Orta, 3=Yüksek

Çizelge 4.1. incelendiğinde görülmektedir ki çocukların *Kişiler Arası Beceriler* ($X^2=266,717$; $p<.05$), *Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama* ($X^2=241,089$; $p<.05$), *Akran Baskısı İle Başa Çıkma BecerileriSağlama* ($X^2=243,422$; $p<.05$), *Sözel Açıklama Becerileri*($X^2=234,712$; $p<.05$), *Kendini Kontrol Etme Becerileri*($X^2=220,416$; $p<.05$), *Amaç Oluşturma Becerileri* ($X^2=241,00$; $p<.05$), *Dinleme Becerileri*($X^2=230,111$; $p<.05$), *Görevleri Tamamlama Becerileri*($X^2=243.792$; $p<.05$), *Sonuçları Kabul Etme Becerileri*($X^2=252,051$; $p<.05$), alt boyutlarından aldıkları puanlarda sosyoekonomik duruma göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Buna göre sıra ortalamalarına bakıldığında;

Kişiler Arası Beceriler alt boyutunda,

- Düşük gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=92,48) orta gelirli (sıra ort.=191,40) ve yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=325,58) oranla,
- Orta gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=191,40) yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=325,58) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama alt boyutunda,

- Düşük gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=96,66) orta gelirli (sıra ort.=196,84) ve yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=318,54) oranla,
- Orta gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=196,84) yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=318,54) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Akran Baskısı İle Başa Çıkma BecerileriSağlama alt boyutunda,

- Düşük gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=105,99) orta gelirli (sıra ort.=186,53) ve yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=319,12) oranla,
- Orta gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=186,53) yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=319,12) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Sözel Açıklama Becerileri alt boyutunda,

- Düşük gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=98,17) orta gelirli (sıra ort.=197,49) ve yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=317,02) oranla,

- Orta gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=197,49) yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=317,02) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Kendini Kontrol Etme alt boyutunda,

- Düşük gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=104,49) orta gelirli (sıra ort.=193,75) ve yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=315,16) oranla,
- Orta gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=193,75) yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=315,16) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Amaç Oluşturma Becerileri alt boyutunda,

- Düşük gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=107,42) orta gelirli (sıra ort.=181,42) ve yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=321,77) oranla,
- Orta gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=181,42) yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=321,77) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Dinleme Becerileri alt boyutunda,

- Düşük gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=113,57) orta gelirli (sıra ort.=174,64) ve yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=322,03) oranla,
- Orta gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=174,64) yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=322,03) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Görevleri Tamamlama Becerileri alt boyutunda,

- Düşük gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=107,42) orta gelirli (sıra ort.=181,04) ve yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=321,93) oranla,
- Orta gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=181,04) yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=321,93) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Sonuçları Kabul Etme Becerileri alt boyutunda,

- Düşük gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=107,42) orta gelirli (sıra ort.=181,32) ve yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=321,74) oranla,
- Orta gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=181,32) yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=321,74) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

4.2 İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi, farklı sosyoekonomik çevrede eğitim alan çocukların akran oyunlarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemeye yöneliktir. İkinci alt probleme ilişkin bulgular Çizelge 4.2’de sunulmuştur.

Çizelge 4.2:Çocukların Akran Oyun Düzeylerinin Sosyoekonomik Duruma Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Boyut	Grup	N	Sıra Ort.	SD	X ²	p	Anlamlı Fark
Oyun etkileşimi (Ebeveyn)	Düşük	128	96,48	2	224,739	,000	1-2*
	Orta	126	205,84				1-3*
	Yüksek	181	312,40				2-3*
Oyunun bozulması (Ebeveyn)	Düşük	128	341,78	2	239,487	,000	1-2*
	Orta	126	231,21				1-3*
	Yüksek	181	121,27				2-3*
Oyundan kopma (Ebeveyn)	Düşük	128	334,40	2	255,565	,000	1-2*
	Orta	126	253,77				1-3*
	Yüksek	181	110,78				2-3*
Oyun etkileşimi (Öğretmen)	Düşük	128	100,74	2	232,664	,000	1-2*
	Orta	126	194,77				1-3*
	Yüksek	181	317,10				2-3*
Oyunun bozulması (Öğretmen)	Düşük	128	339,70	2	241,512	,000	1-2*
	Orta	126	238,88				1-3*
	Yüksek	181	117,40				2-3*
Oyundan kopma (Öğretmen)	Düşük	128	330,48	2	229,856	,000	1-2*
	Orta	126	249,11				1-3*
	Yüksek	181	116,80				2-3*

*1=Düşük, 2=Orta, 3=Yüksek

Çizelge 4.2. incelendiğinde görülmektedir ki çocukların *Oyun Etkileşimi (Ebeveyn)* ($X^2=224,739$; $p<.05$), *Oyunun Bozulması (Ebeveyn)* ($X^2=239,487$; $p<.05$), *Oyundan Kopma (Ebeveyn)* ($X^2=255,565$; $p<.05$), *Oyun Etkileşimi (Öğretmen)* ($X^2=232,664$; $p<.05$), *Oyunun Bozulması (Öğretmen)* ($X^2=241,512$; $p<.05$), *Oyundan Kopma (Öğretmen)* ($X^2=229,856$; $p<.05$), alt boyutlarından aldıkları puanlarda sosyoekonomik duruma göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Buna göre sıra ortalamalarına bakıldığında;

Oyun Etkileşimi (Ebeveyn) alt boyutunda,

- Düşük gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=96,48) orta gelirli (sıra ort.=205,84) ve yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=312,40) oranla,
- Orta gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=205,84) yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=312,40) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Oyunun Bozulması (Ebeveyn) alt boyutunda,

- Düşük gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=341,78) orta gelirli (sıra ort.=231,21) ve yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=121,27) oranla,
- Orta gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=231,21) yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=121,27) oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Oyundan Kopma (Ebeveyn) alt boyutunda,

- Düşük gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=334,40) orta gelirli (sıra ort.=253,77) ve yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=110,78) oranla,
- Orta gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=253,77) yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=110,78) oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Oyun Etkileşimi (Öğretmen) alt boyutunda,

- Düşük gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=100,74) orta gelirli (sıra ort.=194,77) ve yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=317,10) oranla,
- Orta gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=194,77) yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=317,10) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Oyunun Bozulması (Öğretmen) alt boyutunda,

- Düşük gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=339,70) orta gelirli (sıra ort.=238,88) ve yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=117,40) oranla,
- Orta gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=238,88) yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=117,40) oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Oyundan Kopma (Öğretmen) alt boyutunda,

- Düşük gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=330,48) orta gelirli (sıra ort.=249,11) ve yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=116,80) oranla,
- Orta gelirli ailelerin çocukları (sıra ort.=249,11) yüksek gelirli ailelerin çocuklarına (sıra ort.=116,80) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

4.3 Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi, anne-babanın birliktelik durumuna göre çocukların sosyal becerilerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemeye yöneliktir. Üçüncü alt probleme ilişkin bulgular Çizelge 4.3.'te sunulmuştur.

Çizelge 4.3: Çocukların Sosyal Beceri Düzeylerinin Anne-Babanın Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Boyut	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Topl.	z	U	p
KB	Birlikte	366	217,17	79485,00	-,317	12324,00	,751
	Ayrı	69	222,39	15345,00			
KDKEDYSB	Birlikte	366	219,90	80484,00	-,730	11931,00	,465
	Ayrı	69	207,91	14346,00			
ABBÇB	Birlikte	366	214,22	78405,00	-1,496	11244,00	,135
	Ayrı	69	238,04	16425,00			
SAB	Birlikte	366	214,36	78454,50	-1,400	11293,50	,161
	Ayrı	69	237,33	16375,50			
KKEB	Birlikte	366	216,17	79119,00	-,704	11958,00	,482
	Ayrı	69	227,70	15711,00			
AOB	Birlikte	366	216,67	79301,50	-,516	12140,50	,606
	Ayrı	69	225,05	15528,50			
DB	Birlikte	366	217,66	79665,00	-,129	12504,00	,897
	Ayrı	69	219,78	15165,00			
GTB	Birlikte	366	220,27	80617,50	-,885	11797,50	,376
	Ayrı	69	205,98	14212,50			
SKEB	Birlikte	366	217,41	79571,50	-,235	12410,50	,814
	Ayrı	69	221,14	15258,50			

Withney U Testi Sonuçları

Çizelge 4.3. incelendiğinde görülmektedir ki çocukların *Kişiler Arası Beceriler* ($U=12324,0$; $p>.05$), *Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama* ($U=11931,0$; $p>.05$), *Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerileri Sağlama* ($U=11244,0$; $p>.05$), *Sözel Açıklama Becerileri* ($U=11293,5$; $p>.05$), *Kendini Kontrol Etme Becerileri* ($U=11958,0$; $p>.05$), *Amaç Oluşturma Becerileri* ($U=12140,5$; $p>.05$), *Dinleme Becerileri* ($U=12504,0$; $p>.05$), *Görevleri Tamamlama Becerileri* ($U=11797,5$; $p>.05$), *Sonuçları Kabul Etme Becerileri* ($U=12410,5$; $p>.05$), alt boyutlarından aldıkları puanlarda anne-babanın birliktelik durumuna göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

4.4 Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi, anne-babanın birliktelik durumuna göre çocukların akran oyunlarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemeye yöneliktir. Dördüncü alt probleme ilişkin bulgular Çizelge 4.4.'te sunulmuştur.

Çizelge 4.4. Çocukların Akran Oyun Düzeylerinin Anne-Babanın Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Withney U Testi Sonuçları

Boyut	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Topl.	z	U	p
Oyun etkileşimi (Ebeveyn)	Birlikte	366	215,03	78702,00	-1,139	11541,00	,255
	Ayrı	69	233,74	16128,00			
Oyunun bozulması (Ebeveyn)	Birlikte	366	219,19	80223,00	-,461	12192,00	,645
	Ayrı	69	211,70	14607,00			
Oyundan kopma (Ebeveyn)	Birlikte	366	221,13	80932,00	-1,204	11483,00	,229
	Ayrı	69	201,42	13898,00			
Oyun etkileşimi (Öğretmen)	Birlikte	366	216,34	79181,00	-,640	12020,00	,522
	Ayrı	69	226,80	15649,00			
Oyunun bozulması (Öğretmen)	Birlikte	366	219,24	80243,50	-,478	12171,50	,633
	Ayrı	69	211,40	14586,50			
Oyundan kopma (Öğretmen)	Birlikte	366	216,01	79060,00	-,764	11899,00	,445
	Ayrı	69	228,55	15770,00			

Çizelge 4.4. incelendiğinde görülmektedir ki çocukların *Oyun Etkileşimi (Ebeveyn)* ($U=11541,0$; $p>.05$), *Oyunun Bozulması (Ebeveyn)* ($U=12192,00$; $p>.05$), *Oyundan Kopma (Ebeveyn)* ($U=11483,0$; $p>.05$), *Oyun Etkileşimi (Öğretmen)* ($U=12020,0$; $p>.05$), *Oyunun Bozulması (Öğretmen)* ($U=12171,5$; $p>.05$), *Oyundan Kopma (Öğretmen)* ($U=11899,0$; $p>.05$), alt boyutlarından aldıkları puanlarda anne-babanın birliktelik duruma göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

4.5 Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi, annenin öğrenim durumuna göre çocukların sosyal becerilerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemeye yöneliktir. Beşinci alt ilişkin bulgular Çizelge 4.5.'te sunulmuştur.

Çizelge 4.5. Çocukların Sosyal Becerilerinin Annenin Öğrenim Durumuna Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçlar

Boyut	Grup	N	Sıra Ort.	SD	X ²	p	Anlamlı Fark
KB	İlkokul	95	106,84	5	285,706	,000	1-3*
	Ortaokul	78	88,37				1-4*
	Lise	56	231,24				1-5*
	Ön lisans	96	329,96				1-6*
	Lisans	97	306,74				2-4*
	Yüksek lisans	13	262,23				2-5*
							2-6*
							3-4*
							3-5*
							3-6*
KDKEDYSB	İlkokul	95	90,05	5	300,321	,000	1-2*
	Ortaokul	78	101,71				1-3*
	Lise	56	228,46				1-4*
	Ön lisans	96	315,40				1-5*
	Lisans	97	316,99				1-6*
	Yüksek lisans	13	347,88				2-4*
						2-5*	
						2-6*	
						3-4*	
						3-5*	
						3-6*	
ABBÇB	İlkokul	95	91,28	5	308,601	,000	1-3*
	Ortaokul	78	110,51				1-4*
	Lise	56	211,43				1-5*
	Ön lisans	96	315,66				1-6*
	Lisans	97	318,03				2-4*
	Yüksek lisans	13	349,73				2-5*
						2-6*	
						3-4*	
						3-5*	
						3-6*	
SAB	İlkokul	95	90,37	5	300,777	,000	1-3*
	Ortaokul	78	106,22				1-4*
	Lise	56	214,46				1-5*
	Ön lisans	96	327,22				1-6*
	Lisans	97	318,47				2-4*
	Yüksek lisans	13	280,35				2-5*
						2-6*	
						3-4*	
						3-5*	
KKEB	İlkokul	95	97,48	5	288,914	,000	1-3*
	Ortaokul	78	100,45				1-4*
	Lise	56	221,31				1-5*
	Ön lisans	96	311,10				1-6*
	Lisans	97	325,37				2-4*
	Yüksek lisans	13	301,12				2-5*
						2-6*	
						3-4*	
						3-5*	

*1=ilkokul, 2=ortaokul, 3=lise, 4=ön lisans, 5=lisans, 6=yüksek lisans

Çizelge 4.5:(devamı) Çocukların Sosyal Becerilerinin Annenin ÖğrenimDurumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Boyut	Grup	N	Sıra Ort.	SD	X ²	p	Anlamlı Fark	
AOB	İlkokul	95	98,75	5	283,766	,000	1-3*	
	Ortaokul	78	102,10				1-4*	
	Lise	56	230,55				1-5*	
	Ön lisans	96	296,31				1-6*	
	Lisans	97	328,93				2-4*	
	Yüksek lisans		13				324,73	2-5*
								2-6*
				3-4*				
				3-5*				
				3-6*				
DB	İlkokul		103,09		282,161	,000	1-3*	
	Ortaokul		99,94				1-4*	
	Lise		212,63				1-5*	
	Ön lisans		307,04				1-6*	
	Lisans		330,57				2-4*	
	Yüksek lisans						291,81	2-5*
								2-6*
				3-4*				
				3-5*				
				3-6*				
GTB	İlkokul		98,75		294,562	,000	1-3*	
	Ortaokul		102,10				1-4*	
	Lise		214,04				1-5*	
	Ön lisans		317,80				1-6*	
	Lisans		320,22				2-4*	
	Yüksek lisans						302,19	2-5*
								2-6*
				3-4*				
				3-5*				
				3-6*				
SKEB	İlkokul		98,75		297,692	,000	1-3*	
	Ortaokul		102,10				1-4*	
	Lise		224,68				1-5*	
	Ön lisans		319,50				1-6*	
	Lisans		313,38				2-4*	
	Yüksek lisans						294,88	2-5*
								2-6*
				3-4*				
				3-5*				
				3-6*				

*1=ilkokul, 2=ortaokul, 3=lise, 4=ön lisans, 5=lisans, 6=yüksek lisans

Çizelge 4.5. incelendiğinde görülmektedir ki çocukların *Kişiler Arası Beceriler* ($X^2=285,706$; $p<.05$), *Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama* ($X^2=300,321$; $p<.05$), *Akran Baskısı İle Başa Çıkma BecerileriSağlama* ($X^2=308,601$; $p<.05$), *Sözel Açıklama Becerileri*($X^2=300,777$; $p<.05$), *Kendini Kontrol Etme Becerileri* ($X^2=288,914$; $p<.05$), *Amaç Oluşturma Becerileri*($X^2=283,766$; $p<.05$), *Dinleme Becerileri* ($X^2=282,161$; $p<.05$), *Görevleri*

Tamamlama Becerileri ($X^2=294,562$; $p<.05$), *Sonuçları Kabul Etme Becerileri* ($X^2=297,692$; $p<.05$), alt boyutlarından aldıkları puanlarda annenin eğitim durumuna göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Buna göre sıra ortalamalarına bakıldığında;

Kişiler Arası Beceriler alt boyutunda,

- Annesi ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=106,84), annesi lise (sıra ort.=231,24), ön lisans (sıra ort.=329,96), lisans (sıra ort.=306,74) ve yüksek lisans (sıra ort.=262,23) mezunu olanlara oranla,
- Annesi ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=88,37), annesi ön lisans (sıra ort.=329,96), lisans (sıra ort.=306,74) ve yüksek lisans (sıra ort.=262,23) mezunu olanlara oranla,
- Annesi lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=231,24), annesi ön lisans (sıra ort.=329,96), lisans (sıra ort.=306,74) ve yüksek lisans (sıra ort.=262,23) mezunu olanlara oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama alt boyutunda,

- Annesi ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=90,05), annesi ortaokul (sıra ort.=101,71), lise (sıra ort.=228,46), ön lisans (sıra ort.=315,40), lisans (sıra ort.=316,99) ve yüksek lisans (sıra ort.=347,88) mezunu olanlara oranla,
- Annesi ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=101,71), annesi ön lisans (sıra ort.=315,40), lisans (sıra ort.=316,99) ve yüksek lisans (sıra ort.=347,88) mezunu olanlara oranla,
- Annesi lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=228,46), annesi ön lisans (sıra ort.=315,40), lisans (sıra ort.=316,99) ve yüksek lisans (sıra ort.=347,88) mezunu olanlara oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerileri Sağlama alt boyutunda,

- Annesi ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=91,28), lise (sıra ort.=211,43), ön lisans (sıra ort.=315,66), lisans (sıra ort.=318,03) ve yüksek lisans (sıra ort.=349,73) mezunu olanlara oranla,

- Annesi ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=110,51), ön lisans (sıra ort.=315,66), lisans (sıra ort.=318,03) ve yüksek lisans (sıra ort.=349,73) mezunu olanlara oranla,
- Annesi lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=211,43), ön lisans (sıra ort.=315,66), lisans (sıra ort.=318,03) ve yüksek lisans (sıra ort.=349,73) mezunu olanlara oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Sözel Açıklama Becerileri alt boyutunda,

- Annesi ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=90,37),lise (sıra ort.=214,46), ön lisans (sıra ort.=327,22), lisans (sıra ort.=318,47) ve yüksek lisans (sıra ort.=280,35) mezunu olanlara oranla,
- Annesi ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=106,22), ön lisans (sıra ort.=327,22), lisans (sıra ort.=318,47) ve yüksek lisans (sıra ort.=280,35) mezunu olanlara oranla,
- Annesi lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=211,43), ön lisans (sıra ort.=327,22), lisans (sıra ort.=318,47) ve yüksek lisans (sıra ort.=280,35) mezunu olanlara oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Kendini Kontrol Etme alt boyutunda,

- Annesi ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=97,48),lise (sıra ort.=221,31), ön lisans (sıra ort.=311,10), lisans (sıra ort.=325,37) ve yüksek lisans (sıra ort.=301,12) mezunu olanlara oranla,
- Annesi ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=100,45), ön lisans (sıra ort.=311,10), lisans (sıra ort.=325,37) ve yüksek lisans (sıra ort.=301,12) mezunu olanlara oranla,
- Annesi lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=221,31), ön lisans (sıra ort.=311,10), lisans (sıra ort.=325,37) mezunu olanlara oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Amaç Oluşturma Becerileri alt boyutunda,

- Annesi ilkokul mezunu olan çocukların(sıra ort.=98,75),lise (sıra ort.=230,55), ön lisans (sıra ort.=296,31), lisans (sıra ort.=328,93) ve yüksek lisans (sıra ort.=324,73) mezunu olanlara oranla,

- Annesi ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=102,10), ön lisans (sıra ort.=296,31), lisans (sıra ort.=328,93) ve yüksek lisans (sıra ort.=324,73) mezunu olanlara oranla,
- Annesi lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=230,55), ön lisans (sıra ort.=296,31), lisans (sıra ort.=328,93) ve yüksek lisans (sıra ort.=324,73) mezunu olanlara oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Dinleme Becerileri alt boyutunda,

- Annesi ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=103,9),lise (sıra ort.=212,63), ön lisans (sıra ort.=307,04), lisans (sıra ort.=330,57) ve yüksek lisans (sıra ort.=291,81) mezunu olanlara oranla,
- Annesi ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=99,94), ön lisans (sıra ort.=307,04), lisans (sıra ort.=330,57) ve yüksek lisans (sıra ort.=291,81) mezunu olanlara oranla,
- Annesi lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=212,63), ön lisans (sıra ort.=307,04), lisans (sıra ort.=330,57) ve yüksek lisans (sıra ort.=291,81) mezunu olanlara oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Görevleri Tamamlama Becerileri alt boyutunda,

- Annesi ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=98,75),lise (sıra ort.=214,04), ön lisans (sıra ort.=317,80), lisans (sıra ort.=320,22) ve yüksek lisans (sıra ort.=302,19) mezunu olanlara oranla,
- Annesi ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=102,10), ön lisans (sıra ort.=317,80), lisans (sıra ort.=320,22) ve yüksek lisans (sıra ort.=302,19) mezunu olanlara oranla,
- Annesi lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=214,04), ön lisans (sıra ort.=317,80), lisans (sıra ort.=320,22) ve yüksek lisans (sıra ort.=302,19) mezunu olanlara oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Sonuçları Kabul Etme Becerileri alt boyutunda,

- Annesi ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=98,75),lise (sıra ort.=224,68), ön lisans (sıra ort.=319,50), lisans (sıra ort.=313,38) ve yüksek lisans (sıra ort.=294,88) mezunu olanlara oranla,

- Annesi ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=102,10), ön lisans (sıra ort.=319,50), lisans (sıra ort.=313,38) ve yüksek lisans (sıra ort.=294,88) mezunu olanlara oranla,
- Annesi lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=224,68), ön lisans (sıra ort.=319,50), lisans (sıra ort.=313,38) ve yüksek lisans (sıra ort.=294,88) mezunu olanlara oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

4.6 Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın altıncı alt problemi, annenin öğrenim durumuna göre çocukların akran oyunlarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemeye yöneliktir. Altıncı alt probleme ilişkin bulgular Çizelge 4.6.'da sunulmuştur.

Çizelge 4.6:Çocukların Akran Oyunu Düzeylerinin Annenin Öğrenim Durumuna Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Boyut	Grup	N	Sıra Ort.	SD	X ²	p	Anlamlı Fark
Oyun etkileşimi (Ebeveyn)	İlkokul	95	105,02	5	284,484	,000	1-4*
	Ortaokul	78	93,63				1-5*
	Lise	56	217,99				1-6*
	Ön lisans	96	325,38				2-4*
	Lisans	97	309,74				2-5*
	Yüksek lisans	13	312,38				2-6*
						3-4*	
							3-5*
							3-6*
Oyunun bozulması (Ebeveyn)	İlkokul	95	340,60	5	295,554	,000	1-3*
	Ortaokul	78	335,35				1-4*
	Lise	56	206,15				1-5*
	Ön lisans	96	102,16				1-6*
	Lisans	97	135,67				2-4*
	Yüksek lisans	13	138,73				2-5*
						2-6*	
						3-4*	
						3-5*	
						3-6*	
Oyundan kopma (Ebeveyn)	İlkokul	95	334,38	5	286,604	,000	1-3*
	Ortaokul	78	336,69				1-4*
	Lise	56	222,89				1-5*
	Ön lisans	96	109,50				1-6*
	Lisans	97	124,10				2-4*
	Yüksek lisans	13	136,19				2-5*
						2-6*	
						3-4*	
						3-5*	
						3-6*	
Oyun etkileşimi (Öğretmen)	İlkokul	95	108,88	5	287,602	,000	1-4*
	Ortaokul	78	92,37				1-5*
	Lise	56	208,54				1-6*
	Ön lisans	96	321,40				2-4*
	Lisans	97	312,61				2-5*
	Yüksek lisans	13	340,46				2-6*
						3-4*	
						3-5*	
						3-6*	
Oyunun bozulması (Öğretmen)	İlkokul	95	344,57	5	294,405	,000	1-3*
	Ortaokul	78	333,28				1-4*
	Lise	56	208,80				1-5*
	Ön lisans	96	117,48				1-6*
	Lisans	97	116,44				2-3*
	Yüksek lisans	13	141,08				2-4*
						2-5*	
						2-6*	
						3-4*	
						3-5*	

*1=ilkokul, 2=ortaokul, 3=lise, 4=ön lisans, 5=lisans, 6=yüksek lisans

Çizelge 4.6. (devam) Çocukların Akran Oyunu Düzeylerinin Annenin Öğrenim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Boyut	Grup	N	Sıra Ort.	SD	X ²	p	Anlamlı Fark
Oyundan kopma (Öğretmen)	İlkokul	95	342,45	5	294,405	,000	1-3*
	Ortaokul	78	334,23				1-4*
	Lise	56	211,01				1-5*
	Ön lisans	96	116,89				1-6*
	Lisans	97	119,55				2-3*
	Yüksek lisans	13	122,58				2-4*
						2-5*	
							2-6*
							3-4*
							3-5*

*1=ilkokul, 2=ortaokul, 3=lise, 4=ön lisans, 5=lisans, 6=yüksek lisans

Çizelge 4.6. incelendiğinde görülmektedir ki çocukların *Oyun Etkileşimi (Ebeveyn)* ($X^2=284,484$; $p<.05$), *Oyunun Bozulması (Ebeveyn)* ($X^2=295,554$; $p<.05$), *Oyundan Kopma (Ebeveyn)* ($X^2=286,604$; $p<.05$), *Oyun Etkileşimi (Öğretmen)* ($X^2=287,602$; $p<.05$), *Oyunun Bozulması (Öğretmen)* ($X^2=294,405$; $p<.05$), *Oyundan Kopma (Öğretmen)* ($X^2=294,405$; $p<.05$) alt boyutlarından aldıkları puanlarda annenin eğitim durumuna göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Buna göre sıra ortalamalarına bakıldığında;

Oyun Etkileşimi (Ebeveyn) alt boyutunda,

- Annesi ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=105,20), annesi ön lisans (sıra ort.=325,38), lisans (sıra ort.=309,74) ve yüksek lisans (sıra ort.=312,38) mezunu olanlara oranla,
- Annesi ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=93,63), annesi ön lisans (sıra ort.=325,38), lisans (sıra ort.=309,74) ve yüksek lisans (sıra ort.= 312,38) mezunu olanlara oranla,
- Annesi lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=217,99), annesi ön lisans (sıra ort.=325,38), lisans (sıra ort.=309,74) ve yüksek lisans (sıra ort.= 312,38) mezunu olanlara oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Oyunun Bozulması (Ebeveyn) alt boyutunda,

- Annesi ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=340,60), lise (sıra ort.=206,15), ön lisans (sıra ort.=102,16), lisans (sıra ort.=135,67) ve yüksek lisans (sıra ort.=138,73) mezunu olanlara oranla,

- Annesi ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=335,35), annesi ön lisans (sıra ort.=102,16), lisans (sıra ort.=135,67) ve yüksek lisans (sıra ort.=138,73) mezunu olanlara oranla,
- Annesi lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=206,15), annesi ön lisans (sıra ort.=102,16), lisans (sıra ort.=135,67) ve yüksek lisans (sıra ort.=138,73) mezunu olanlara oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Oyundan Kopma (Ebeveyn) alt boyutunda,

- Annesi ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=334,38), annesi lise (sıra ort.=222,89), ön lisans (sıra ort.=109,50), lisans (sıra ort.=124,10) ve yüksek lisans (sıra ort.=136,19) mezunu olanlara oranla,
- Annesi ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=336,69), annesi ön lisans (sıra ort.=109,50), lisans (sıra ort.=124,10) ve yüksek lisans (sıra ort.=136,19) mezunu olanlara oranla,
- Annesi lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=222,89), annesi ön lisans (sıra ort.=109,50), lisans (sıra ort.=124,10) ve yüksek lisans (sıra ort.=136,19) mezunu olanlara oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Oyun Etkileşimi (Öğretmen) alt boyutunda,

- Annesi ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=108,88), annesi ön lisans (sıra ort.=321,40), lisans (sıra ort.=312,61) ve yüksek lisans (sıra ort.=340,46) mezunu olanlara oranla,
- Annesi ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=92,37), annesi ön lisans (sıra ort.=321,40), lisans (sıra ort.= 312,61) ve yüksek lisans (sıra ort.= 340,46) mezunu olanlara oranla,
- Annesi lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=208,54), annesi ön lisans (sıra ort.= 321,40), lisans (sıra ort.= 312,61) ve yüksek lisans (sıra ort.= 340,46) mezunu olanlara oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Oyunun Bozulması (Öğretmen) alt boyutunda,

- Annesi ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=344,57), annesi lise (sıra ort.=208,80), ön lisans (sıra ort.=117,48), lisans (sıra ort.=116,44) ve yüksek lisans (sıra ort.=141,08) mezunu olanlara oranla,

- Annesi ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=333,28), annesi lise (sıra ort.=208,80), ön lisans (sıra ort.=117,48), lisans (sıra ort.=116,44) ve yüksek lisans (sıra ort.=141,08) mezunu olanlara oranla,
- Annesi lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=208,80), ön lisans (sıra ort.=117,48), lisans (sıra ort.=116,44) mezunu olanlara oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Oyundan Kopma (Öğretmen) alt boyutunda,

- Annesi ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=342,45), annesi lise (sıra ort.=211,01), ön lisans (sıra ort.=116,89), lisans (sıra ort.=119,55) ve yüksek lisans (sıra ort.=122,58) mezunu olanlara oranla,
- Annesi ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=334,23), annesi lise (sıra ort.=211,01), ön lisans (sıra ort.=116,89), lisans (sıra ort.=119,55) ve yüksek lisans (sıra ort.=122,58) mezunu olanlara oranla,
- Annesi lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=208,80), ön lisans (sıra ort.=116,89) ve lisans (sıra ort.=119,55) mezunu olanlara oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

4.7 Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın yedinci alt problemi, babanın öğrenim durumuna göre çocukların sosyal becerilerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemeye yöneliktir. Yedinci alt probleme ilişkin bulgular Çizelge 4.7.'de sunulmuştur.

Çizelge 4.7:Çocukların Sosyal Becerilerinin Babanın Öğrenim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Boyut	Grup	N	Sıra Ort.	SD	X ²	p	Anlamlı Fark	
KB	İlkokul	74	98,09	5	266,367	,000	1-3*	
	Ortaokul	108	130,57				1-4*	
	Lise	54	173,09				1-5*	
	Ön lisans	60	309,70				1-6*	
	Lisans	125	330,42				2-4*	
	Yüksek lisans		14				302,71	2-5*
								2-6*
				3-4*				
				3-5*				
				3-6*				
KDKEDYSB	İlkokul	74	84,66	5	250,358	,000	1-2*	
	Ortaokul	108	143,69				1-3*	
	Lise	54	185,72				1-4*	
	Ön lisans	60	312,65				1-5*	
	Lisans	125	315,88				1-6*	
	Yüksek lisans		14				341,07	2-4*
								2-5*
				2-6*				
				3-4*				
				3-5*				
			3-6*					
ABBÇB	İlkokul	74	91,72	5	277,760	,000	1-3*	
	Ortaokul	108	135,97				1-4*	
	Lise	54	179,11				1-5*	
	Ön lisans	60	302,38				1-6*	
	Lisans	125	327,57				2-4*	
	Yüksek lisans		14				328,39	2-5*
								2-6*
				3-4*				
				3-5*				
				3-6*				
SAB	İlkokul	74	91,83	5	267,464	,000	1-3*	
	Ortaokul	108	132,41				1-4*	
	Lise	54	184,69				1-5*	
	Ön lisans	60	322,03				1-6*	
	Lisans	125	326,73				2-4*	
	Yüksek lisans		14				256,96	2-5*
								2-6*
				3-4*				
				3-5*				
KKEB	İlkokul	74	90,57	5	260,145	,000	1-3*	
	Ortaokul	108	137,69				1-4*	
	Lise	54	178,94				1-5*	
	Ön lisans	60	324,93				1-6*	
	Lisans	125	320,69				2-4*	
	Yüksek lisans		14				286,54	2-5*
								2-6*
				3-4*				
				3-5*				

*1=ilkokul, 2=ortaokul, 3=lise, 4=ön lisans, 5=lisans, 6=yüksek lisans

Çizelge 4.7: (devam)Çocukların Sosyal Becerilerinin Babanın Öğrenim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçlar

Boyut	Grup	N	Sıra Ort.	SD	X ²	p	Anlamlı Fark	
AOB	İlkokul	74	93,61	5	252,685	,000	1-3*	
	Ortaokul	108	139,31				1-4*	
	Lise	54	180,19				1-5*	
	Ön lisans	60	305,00				1-6*	
	Lisans	125	322,99				2-4*	
	Yüksek lisans		14	318,07				2-5*
								2-6*
					3-4*			
					3-5*			
				3-6*				
DB	İlkokul	74	100,45	5	256,812	,000	1-3*	
	Ortaokul	108	129,06				1-4*	
	Lise	54	182,47				1-5*	
	Ön lisans	60	309,94				1-6*	
	Lisans	125	324,52				2-4*	
	Yüksek lisans		14	317,29				2-5*
								2-6*
					3-4*			
					3-5*			
				3-6*				
GTB	İlkokul	74	93,61	5	264,318	,000	1-3*	
	Ortaokul	108	132,49				1-4*	
	Lise	54	188,19				1-5*	
	Ön lisans	60	317,50				1-6*	
	Lisans	125	319,89				2-4*	
	Yüksek lisans		14	314,00				2-5*
								2-6*
					3-4*			
					3-5*			
				3-6*				
SKEB	İlkokul	74	93,61	5	259,709	,000	1-3*	
	Ortaokul	108	137,53				1-4*	
	Lise	54	189,28				1-5*	
	Ön lisans	60	320,87				1-6*	
	Lisans	125	315,07				2-4*	
	Yüksek lisans		14	299,50				2-5*
								2-6*
					3-4*			
					3-5*			
				3-6*				

*1=ilkokul, 2=ortaokul, 3=lise, 4=ön lisans, 5=lisans, 6=yüksek lisans

Çizelge 4.7. incelendiğinde görülmektedir ki çocukların *Kişiler Arası Beceriler* ($X^2=266,367$; $p<.05$), *Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama* ($X^2=250,358$; $p<.05$), *Akran Baskısı İle Başa Çıkma BecerileriSağlama* ($X^2=277,760$; $p<.05$), *Sözel Açıklama Becerileri*($X^2=267,464$; $p<.05$), *Kendini Kontrol Etme Becerileri*($X^2=260,145$; $p<.05$), *Amaç Oluşturma Becerileri*($X^2=252,685$; $p<.05$), *Dinleme Becerileri*($X^2=256,812$; $p<.05$), *Görevleri*

Tamamlama Becerileri($X^2=264,318$; $p<.05$) ve *Sonuçları Kabul Etme Becerileri*($X^2=259,709$; $p<.05$), alt boyutlarından aldıkları puanlarda babanın eğitim durumuna göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Buna göre sıra ortalamalarına bakıldığında;

Kişiler Arası Beceriler alt boyutunda,

- Babası ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=98,09), babası lise (sıra ort.=173,09), ön lisans (sıra ort.=309,70), lisans (sıra ort.=330,42) ve yüksek lisans (sıra ort.=302,71) mezunu olanlara oranla,
- Babası ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=130,57), babası ön lisans (sıra ort.=309,70), lisans (sıra ort.=330,42) ve yüksek lisans (sıra ort.=302,71) mezunu olanlara oranla,
- Babası lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=173,09), babası ön lisans (sıra ort.=309,70), lisans (sıra ort.=330,42) ve yüksek lisans (sıra ort.=302,71) mezunu olanlara oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama alt boyutunda,

- Babası ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=84,66), babası ortaokul (sıra ort.=143,69), lise (sıra ort.=185,72), ön lisans (sıra ort.=312,65), lisans (sıra ort.=315,88) ve yüksek lisans (sıra ort.=341,07) mezunu olanlara oranla,
- Babası ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.= 143,69), babası ön lisans (sıra ort.=312,65), lisans (sıra ort.=315,88) ve yüksek lisans (sıra ort.=341,07) mezunu olanlara oranla,
- Babası lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=185,72), babası ön lisans (sıra ort.=312,65), lisans (sıra ort.=315,88) ve yüksek lisans (sıra ort.=341,07) mezunu olanlara oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerileri Sağlama alt boyutunda,

- Babası ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=91,72), babası lise (sıra ort.=179,11), ön lisans (sıra ort.=302,38), lisans (sıra ort.=327,57) ve yüksek lisans (sıra ort.=328,39) mezunu olanlara oranla,

- Babası ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=135,97), babası ön lisans (sıra ort.=302,38), lisans (sıra ort.=327,57) ve yüksek lisans (sıra ort.=328,39) mezunu olanlara oranla,
- Babası lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=179,11), babası ön lisans (sıra ort.=302,38), lisans (sıra ort.=327,57) ve yüksek lisans (sıra ort.=328,39) mezunu olanlara oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Sözel Açıklama Becerileri alt boyutunda,

- Babası ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=91,83), babası lise (sıra ort.=184,69), ön lisans (sıra ort.=322,03), lisans (sıra ort.=326,73) ve yüksek lisans (sıra ort.=256,96) mezunu olanlara oranla,
- Babası ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=132,41), babası ön lisans (sıra ort.=322,03), lisans (sıra ort.=326,73) ve yüksek lisans (sıra ort.=256,96) mezunu olanlara oranla,
- Babası lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=184,69), babası ön lisans (sıra ort.=322,03), lisans (sıra ort.=326,73) ve yüksek lisans (sıra ort.=256,96) mezunu olanlara oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Kendini Kontrol Etme alt boyutunda,

- Babası ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=90,57), babası lise (sıra ort.=178,94), ön lisans (sıra ort.=324,93), lisans (sıra ort.=320,69) ve yüksek lisans (sıra ort.=286,54) mezunu olanlara oranla,
- Babası ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=137,69), babası ön lisans (sıra ort.=324,93), lisans (sıra ort.=320,69) ve yüksek lisans (sıra ort.=286,54) mezunu olanlara oranla,
- Babası lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=178,94), babası ön lisans (sıra ort.=324,93), lisans (sıra ort.=320,69) mezunu olanlara oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Amaç Oluşturma Becerileri alt boyutunda,

- Babası ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=93,61), babası lise (sıra ort.=180,19), ön lisans (sıra ort.=305,00), lisans (sıra ort.=322,99) ve yüksek lisans (sıra ort.=318,07) mezunu olanlara oranla,

- Babası ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=139,31), babasıön lisans (sıra ort.=305,00), lisans (sıra ort.=322,99) ve yüksek lisans (sıra ort.=318,07) mezunu olanlara oranla,
- Babası lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=180,19), babasıön lisans (sıra ort.=305,00), lisans (sıra ort.=322,99) ve yüksek lisans (sıra ort.=318,07) mezunu olanlara oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Dinleme Becerileri alt boyutunda,

- Babası ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=100,45), babası lise (sıra ort.=182,47), ön lisans (sıra ort.=309,94), lisans (sıra ort.=324,52) ve yüksek lisans (sıra ort.=317,29) mezunu olanlara oranla,
- Babası ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=129,06), babasıön lisans (sıra ort.=309,94), lisans (sıra ort.=324,52) ve yüksek lisans (sıra ort.=317,29) mezunu olanlara oranla,
- Babası lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=182,47 babası ön lisans (sıra ort.=309,94), lisans (sıra ort.=324,52) ve yüksek lisans (sıra ort.=317,29) mezunu olanlara oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Görevleri Tamamlama Becerileri alt boyutunda,

- Babası ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=93,61),babası lise (sıra ort.=188,19), ön lisans (sıra ort.=317,50), lisans (sıra ort.=319,89) ve yüksek lisans (sıra ort.=314,00) mezunu olanlara oranla,
- Babası ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=132,49), babası ön lisans (sıra ort.=317,50), lisans (sıra ort.=319,89) ve yüksek lisans (sıra ort.=314,00) mezunu olanlara oranla,
- Babası lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=188,19), babası ön lisans (sıra ort.=317,50), lisans (sıra ort.=319,89) ve yüksek lisans (sıra ort.=314,00) mezunu olanlara oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Sonuçları Kabul Etme Becerileri alt boyutunda,

- Babası ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=93,61),babası lise (sıra ort.=189,28), ön lisans (sıra ort.=320,87), lisans (sıra ort.=315,07) ve yüksek lisans (sıra ort.=299,50) mezunu olanlara oranla,

- Babası ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=102,10), babasıön lisans (sıra ort.=320,87), lisans (sıra ort.=315,07) ve yüksek lisans (sıra ort.=299,50) mezunu olanlara oranla,
- Babası lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=189,28), ön lisans (sıra ort.=320,87), lisans (sıra ort.=315,07) ve yüksek lisans (sıra ort.=299,50) mezunu olanlara oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

4.8 Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın sekizinci alt problemi, babanın öğrenim durumuna göre çocukların akran oyunlarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemeye yöneliktir. Sekizinci alt probleme ilişkin bulgular Çizelge 4.8.'de sunulmuştur.

Çizelge 4.8:Çocukların Akran Oyunu Düzeylerinin Babanın Öğrenim Durumuna Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Boyut	Grup	N	Sıra Ort.	SD	X ²	p	Anlamlı Fark	
Oyun etkileşimi (Ebeveyn)	İlkokul	74	109,28	5	264,079	,000	1-4*	
	Ortaokul	108	126,19				1-5*	
	Lise	54	165,03				1-6*	
	Ön lisans	60	331,73				2-4*	
	Lisans	125	322,30				2-5*	
	Yüksek lisans		14	286,61				2-6*
								3-4*
					3-5*			
					3-6*			
Oyunun bozulması (Ebeveyn)	İlkokul	74	344,37	5	256,922	,000	1-3*	
	Ortaokul	108	294,56				1-4*	
	Lise	54	261,28				1-5*	
	Ön lisans	60	99,97				1-6*	
	Lisans	125	125,40				2-4*	
	Yüksek lisans		14	125,14				2-5*
								2-6*
					3-4*			
					3-5*			
					3-6*			
Oyundan kopma (Ebeveyn)	İlkokul	74	334,25	5	245,158	,000	1-3*	
	Ortaokul	108	303,63				1-4*	
	Lise	54	251,16				1-5*	
	Ön lisans	60	102,96				1-6*	
	Lisans	125	127,52				2-4*	
	Yüksek lisans		14	116,00				2-5*
								2-6*
					3-4*			
					3-5*			
					3-6*			
Oyun etkileşimi (Öğretmen)	İlkokul	74	113,16	5	244,988	,000	1-4*	
	Ortaokul	108	128,61				1-5*	
	Lise	54	172,37				1-6*	
	Ön lisans	60	301,80				2-4*	
	Lisans	125	324,49				2-5*	
	Yüksek lisans		14	327,79				2-6*
								3-4*
					3-5*			
					3-6*			
Oyunun bozulması (Öğretmen)	İlkokul	74	345,47	5	261,367	,000	1-3*	
	Ortaokul	108	306,24				1-4*	
	Lise	54	237,15				1-5*	
	Ön lisans	60	106,23				1-6*	
	Lisans	125	119,57				2-3*	
	Yüksek lisans		14	147,50				2-4*
								2-5*
					2-6*			
					3-4*			
					3-5*			

Sonuçları

*1=ilkokul, 2=ortaokul, 3=lise, 4=ön lisans, 5=lisans, 6=yüksek lisans

Çizelge 4.8:(devam) Çocukların Akran Oyunu Düzeylerinin Babanın Öğrenim Durumuna Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Boyut	Grup	N	Sıra Ort.	SD	X ²	p	Anlamlı Fark
Oyundan kopma (Öğretmen)	İlkokul	74	351,44	5	247,715	,000	1-3*
	Ortaokul	108	298,05				1-4*
	Lise	54	230,20				1-5*
	Ön lisans	60	130,17				1-6*
	Lisans	125	116,72				2-3*
	Yüksek lisans	14	128,79				2-4*
							2-5*
							2-6*
							3-4*
							3-5*

*1=ilkokul, 2=ortaokul, 3=lise, 4=ön lisans, 5=lisans, 6=yüksek lisans

Çizelge 4.8. incelendiğinde görülmektedir ki çocukların *Oyun Etkileşimi (Ebeveyn)* ($X^2=264,079$; $p<.05$), *Oyunun Bozulması (Ebeveyn)* ($X^2=256,922$; $p<.05$), *Oyundan Kopma (Ebeveyn)* ($X^2=245,158$; $p<.05$), *Oyun Etkileşimi (Öğretmen)* ($X^2=244,988$; $p<.05$), *Oyunun Bozulması (Öğretmen)* ($X^2=261,367$; $p<.05$), *Oyundan Kopma (Öğretmen)* ($X^2=247,715$; $p<.05$) alt boyutlarından aldıkları puanlarda babanın eğitim durumuna göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Buna göre sıra ortalamalarına bakıldığında;

Oyun Etkileşimi (Ebeveyn) alt boyutunda,

- Babası ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=109,28), babası ön lisans (sıra ort.=331,73), lisans (sıra ort.=322,30) ve yüksek lisans (sıra ort.=286,61) mezunu olanlara oranla,
- Babası ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=126,19), babası ön lisans (sıra ort.=331,73), lisans (sıra ort.=322,30) ve yüksek lisans (sıra ort.=286,61) mezunu olanlara oranla,
- Babası lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=165,03), babası ön lisans (sıra ort.=331,73), lisans (sıra ort.=322,30) ve yüksek lisans (sıra ort.=286,61) mezunu olanlara oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Oyunun Bozulması (Ebeveyn) alt boyutunda,

- Babası ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=344,37), babası lise (sıra ort.=261,28), ön lisans (sıra ort.=99,97), lisans (sıra ort.=125,40) ve yüksek lisans (sıra ort.=125,14) mezunu olanlara oranla,
- Babası ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=294,56), babası ön lisans (sıra ort.=99,97), lisans (sıra ort.=125,40) ve yüksek lisans (sıra ort.=125,14) mezunu olanlara oranla,
- Babası lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=261,28), babası ön lisans (sıra ort.=99,97), lisans (sıra ort.=125,40) ve yüksek lisans (sıra ort.=125,14) mezunu olanlara oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Oyundan Kopma (Ebeveyn) alt boyutunda,

- Babası ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=334,25), babası lise (sıra ort.=251,16), ön lisans (sıra ort.=102,96), lisans (sıra ort.=127,52) ve yüksek lisans (sıra ort.=116,00) mezunu olanlara oranla,
- Babası ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=303,63), babası ön lisans (sıra ort.=102,96), lisans (sıra ort.=127,52) ve yüksek lisans (sıra ort.=116,00) mezunu olanlara oranla,
- Babası lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=251,16), ön lisans (sıra ort.=102,96), lisans (sıra ort.=127,52) ve yüksek lisans (sıra ort.=116,00) mezunu olanlara oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Oyun Etkileşimi (Öğretmen) alt boyutunda,

- Babası ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=113,16), babası ön lisans (sıra ort.=301,80), lisans (sıra ort.=324,49) ve yüksek lisans (sıra ort.=327,79) mezunu olanlara oranla,
- Babası ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=128,61), babası ön lisans (sıra ort.=301,80), lisans (sıra ort.=324,49) ve yüksek lisans (sıra ort.=327,79) mezunu olanlara oranla,
- Babası lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=172,37), babası ön lisans (sıra ort.=301,80), lisans (sıra ort.=324,49) ve yüksek lisans (sıra ort.=327,79) mezunu olanlara oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Oyunun Bozulması (Öğretmen) alt boyutunda,

- Babası ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=345,47),babası lise (sıra ort.=237,15), ön lisans (sıra ort.=106,23), lisans (sıra ort.=119,57) ve yüksek lisans (sıra ort.=147,50) mezunu olanlara oranla,
- Babası ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=306,24), babası lise (sıra ort.=237,15), ön lisans (sıra ort.=106,23), lisans (sıra ort.=119,57) ve yüksek lisans (sıra ort.=147,50) mezunu olanlara oranla,
- Babası lise mezunu olan çocukların (sıra ort.= 237,15), babası ön lisans (sıra ort.=106,23) ve lisans (sıra ort.=119,57) mezunu olanlara oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Oyundan Kopma (Öğretmen) alt boyutunda,

- Babası ilkokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=351,44),babası lise (sıra ort.=230,20), ön lisans (sıra ort.=130,17), lisans (sıra ort.=116,72) ve yüksek lisans (sıra ort.=128,79) mezunu olanlara oranla,
- Babası ortaokul mezunu olan çocukların (sıra ort.=298,05), babası lise (sıra ort.=230,20), ön lisans (sıra ort.=130,17), lisans (sıra ort.=116,72) ve yüksek lisans (sıra ort.=128,79) mezunu olanlara oranla,
- Babası lise mezunu olan çocukların (sıra ort.=230,20), babası ön lisans (sıra ort.=130,17), lisans (sıra ort.=116,72) ve yüksek lisans (sıra ort.=128,79) mezunu olanlara oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

4.9 Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dokuzuncu alt problemi, çocukların yaşlarına göre sosyal becerilerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemeye yöneliktir. Dokuzuncu alt probleme ilişkin bulgular Çizelge 4.9.'da sunulmuştur.

Çizelge 4.9. Çocukların Sosyal Beceri Düzeylerinin Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Withney U Testi Sonuçları

Boyut	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Topl.	Z	U	p
KB	5 yaş	224	206,74	46310,50	-1,930	21110,50	,054
	6 yaş	211	229,95	48519,50			
KDKEDYSB	5 yaş	224	204,98	45915,00	-2,238	20715,00	,025*
	6 yaş	211	231,82	48915,00			
ABBÇB	5 yaş	224	199,55	44699,00	-3,269	19499,00	,001*
	6 yaş	211	237,59	50131,00			
SAB	5 yaş	224	208,53	46710,50	-1,629	21510,50	,103
	6 yaş	211	228,05	48119,50			
KKEB	5 yaş	224	209,04	46825,00	-1,543	21625,00	,123
	6 yaş	211	227,51	48005,00			
AOB	5 yaş	224	207,45	46468,00	-1,834	21268,00	,067
	6 yaş	211	229,20	48362,00			
DB	5 yaş	224	199,45	44676,00	-3,191	19476,00	,001*
	6 yaş	211	237,70	50154,00			
GTB	5 yaş	224	212,01	47491,00	-1,045	22291,00	,296
	6 yaş	211	224,36	47339,00			
SKEB	5 yaş	224	207,89	46567,00	-1,798	21367,00	,072
	6 yaş	211	228,73	48263,00			

*p<.05

Çizelge 4.9. incelendiğinde görülmektedir ki çocukların *Kişiler Arası Beceriler* ($U=21110,5$; $p>.05$), *Sözel Açıklama Becerileri* ($U=21510,5$; $p>.05$), *Kendini Kontrol Etme Becerileri* ($U=21625,0$; $p>.05$), *Amaç Oluşturma Becerileri* ($U=21268,0$; $p>.05$), *Görevleri Tamamlama Becerileri* ($U=22291,0$; $p>.05$) ve *Sonuçları Kabul Etme Becerileri* ($U=21367,0$; $p>.05$), alt boyutlarından aldıkları puanlarda yaşa göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmazken; *Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama* ($U=20715,0$; $p<.05$), *Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerileri Sağlama* ($U=19499,0$; $p<.05$), *Dinleme Becerileri* ($U=19476,0$; $p<.05$)) alt boyutlarından aldıkları puanlarda yaşa göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Buna göre,

Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama alt boyutunda,

- 5 yaş grubundaki çocukların (sıra ort.=204,98), 6 yaş grubundakilere (sıra ort.=231,82) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerileri Sağlama alt boyutunda,

- 5 yaş grubundaki çocukların (sıra ort.=199,55), 6 yaş grubundakilere (sıra ort.=237,59) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Dinleme Becerileri alt boyutunda,

- 5 yaş grubundaki çocukların (sıra ort.=199,45), 6 yaş grubundakilere (sıra ort.=237,70) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

4.10 Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın onuncu alt problemi, çocukların yaşlarına göre akran oyunlarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemeye yöneliktir. Onuncu alt probleme ilişkin bulgular Çizelge 4.10.'da sunulmuştur.

Çizelge 4.10:Çocukların Akran Oyun Düzeylerinin Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Withney U Testi Sonuçları

Boyut	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Topl.	z	U	p
Oyun etkileşimi (Ebeveyn)	5 yaş	224	202,33	45323,00	-2,689	20123,00	,007*
	6 yaş	211	234,63	49507,00			
Oyunun bozulması (Ebeveyn)	5 yaş	224	232,13	51997,50	-2,451	20466,50	,014*
	6 yaş	211	203,00	42832,50			
Oyundan kopma (Ebeveyn)	5 yaş	224	219,39	49143,50	-,240	23320,50	,811
	6 yaş	211	216,52	45686,50			
Oyun etkileşimi (Öğretmen)	5 yaş	224	200,90	45002,00	-2,952	19802,00	,003*
	6 yaş	211	236,15	49828,00			
Oyunun bozulması (Öğretmen)	5 yaş	224	227,21	50894,00	-1,581	21570,00	,114
	6 yaş	211	208,23	43936,00			
Oyundan kopma (Öğretmen)	5 yaş	224	229,98	51514,50	-2,058	20949,50	,040*
	6 yaş	211	205,29	43315,50			

Çizelge 4.10. incelendiğinde görülmektedir ki çocukların *Oyundan Kopma (Ebeveyn)* ($U=23320,5$; $p>.05$), *Oyunun Bozulması (Öğretmen)* ($U=21570,0$; $p>.05$ alt boyutlarından aldıkları puanlarda yaşa göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. *Oyun Etkileşimi (Ebeveyn)* ($U=20123,0$; $p<.05$) *Oyunun Bozulması (Ebeveyn)* ($U=20466,5$; $p<.05$), *Oyun Etkileşimi (Öğretmen)* ($U=19802,0$; $p>.05$) ve *Oyundan Kopma (Öğretmen)* ($U=20949,5$; $p<.05$) alt

boyutlarından aldıkları puanlarda ise yaşa göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Buna göre,

Oyun Etkileşimi (Ebeveyn) alt boyutunda,

- 5 yaş grubundaki çocukların (sıra ort.=202,33), 6 yaş grubundakilere (sıra ort.=234,63) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Oyunun Bozulması (Ebeveyn) alt boyutunda,

- 5 yaş grubundaki çocukların (sıra ort.=232,13), 6 yaş grubundakilere (sıra ort.=203,0) oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Oyun Etkileşimi (Öğretmen) alt boyutunda,

- 5 yaş grubundaki çocukların (sıra ort.=200,9), 6 yaş grubundakilere (sıra ort.=236,15) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Oyundan Kopma (Öğretmen) alt boyutunda,

- 5 yaş grubundaki çocukların (sıra ort.=229,98), 6 yaş grubundakilere (sıra ort.=205,29) oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

4.11 On Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın on birinci alt problemi, çocukların cinsiyetlerine göre sosyal becerilerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemeye yöneliktir. On birinci alt probleme ilişkin bulgular Çizelge 4.11.'de sunulmuştur.

Çizelge 4.11:Çocukların Sosyal Beceri Düzeylerinin Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Withney U Testi Sonuçları

Boyut	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Topl.	Z	U	p
KB	Kız	210,54	210,54	46949,50	-1,274	21973,50	,203
	Erkek	225,85	225,85	47880,50			
KDKEDYSB	Kız	208,24	208,24	46438,50	-1,669	21462,50	,095
	Erkek	228,26	228,26	48391,50			
ABBÇB	Kız	208,72	208,72	46543,50	-1,637	21567,50	,102
	Erkek	227,77	227,77	48286,50			
SAB	Kız	212,72	212,72	47437,00	-,903	22461,00	,366
	Erkek	223,55	223,55	47393,00			
KKEB	Kız	203,57	203,57	45396,50	-2,473	20420,50	,013*
	Erkek	233,18	233,18	49433,50			
AOB	Kız	208,97	208,97	46600,50	-1,562	21624,50	,118
	Erkek	227,50	227,50	48229,50			
DB	Kız	221,78	221,78	49456,00	-,646	22796,00	,518
	Erkek	214,03	214,03	45374,00			
GTB	Kız	208,27	208,27	46445,00	-1,691	21469,00	,091
	Erkek	228,23	228,23	48385,00			
SKEB	Kız	216,53	216,53	48286,50	-,260	23310,50	,795
	Erkek	219,54	219,54	46543,50			

*p<.05

Çizelge 4.11. incelendiğinde görülmektedir ki çocukların *Kişiler Arası Beceriler* ($U=21973,5$; $p>.05$), *Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama* ($U=21462,5$; $p<.05$), *Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerileri Sağlama* ($U=21567,5$; $p>.05$), *Sözel Açıklama Becerileri* ($U=22461,0$; $p>.05$), *Amaç Oluşturma Becerileri* ($U=21624,5$; $p>.05$), *Dinleme Becerileri* ($U=22796,0$; $p>.05$), *Görevleri Tamamlama Becerileri* ($U=21469,0$; $p>.05$) ve *Sonuçları Kabul Etme Becerileri* ($U=23310,5$; $p>.05$), alt boyutlarından aldıkları puanlarda cinsiyete göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmazken; *Kendini Kontrol Etme Becerileri* ($U=20420,5$; $p<.05$) alt boyutundan aldıkları puanlarda cinsiyete göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Buna göre,

Kendini Kontrol Etme Becerileri alt boyutunda,

- Kızların (sıra ort.=203,57), erkeklere (sıra ort.=233,18) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

4.12 On İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın on ikinci alt problemi, çocukların cinsiyetlerine göre akran oyunlarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemeye yöneliktir. On ikinci alt probleme ilişkin bulgular Çizelge 4.12.'de sunulmuştur.

Çizelge 4.12:Çocukların Akran Oyun Düzeylerinin Cinsiyete Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Withney U Testi Sonuçları

Oyun etkileşimi (Ebeveyn)	Kız	223	203,22	45318,50	-2,525	20342,50	,012*
	Erkek	212	233,54	49511,50			
Oyunun bozulması (Ebeveyn)	Kız	223	228,95	51055,50	-1,890	21196,50	,059
	Erkek	212	206,48	43774,50			
Oyundan kopma (Ebeveyn)	Kız	223	213,50	47609,50	-,772	22633,50	,440
	Erkek	212	222,74	47220,50			
Oyun etkileşimi (Öğretmen)	Kız	223	207,29	46225,00	-1,841	21249,00	,066
	Erkek	212	229,27	48605,00			
Oyunun bozulması (Öğretmen)	Kız	223	224,96	50165,50	-1,189	22086,50	,234
	Erkek	212	210,68	44664,50			
Oyundan kopma (Öğretmen)	Kız	223	217,09	48410,50	-,156	23434,50	,876
	Erkek	212	218,96	46419,50			

* $p < .05$

Çizelge 4.12. incelendiğinde görülmektedir ki çocukların *Oyunun Bozulması (Ebeveyn)* ($U=21196,5$; $p > .05$), *Oyundan Kopma (Ebeveyn)* ($U=22633,5$; $p > .05$), *Oyun Etkileşimi (Öğretmen)* ($U=21249,0$; $p > .05$), *Oyunun Bozulması (Öğretmen)* ($U=22086,5$; $p > .05$) ve *Oyundan Kopma (Öğretmen)* ($U=23434,5$; $p < .05$) alt boyutlarından aldıkları puanlarda cinsiyete göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. *Oyun Etkileşimi (Ebeveyn)* ($U=20342,5$; $p < .05$) alt boyutunda ise aldıkları puanlarda ise cinsiyete göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Buna göre,

Oyun Etkileşimi (Ebeveyn) alt boyutunda,

Kızların (sıra ort.=203,22), erkeklere (sıra ort.=233,54) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

4.13 On Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın on üçüncü alt problemi, kardeş sayısına göre çocukların sosyal becerilerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemeye yöneliktir. On üçüncü alt probleme ilişkin bulgular Çizelge 4.13.'te sunulmuştur.

Çizelge 4.13. Çocukların Sosyal Becerilerinin Kardeş Sayısına Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Boyut	Grup	N	Sıra Ort.	SD	X ²	p	Anlamlı Fark
KB	1	76	249,33	4	42,833	,000	1-5*
	2	187	246,36				2-5*
	3	116	188,66				1-3*
	4	19	168,18				2-3*
	5 ve üstü	37	127,85				
KDKEDYSB	1	76	255,59	4	42,633	,000	1-5*
	2	187	239,65				2-5*
	3	116	200,94				3-5*
	4	19	142,45				1-4*
	5 ve üstü	37	123,64				2-4*
							1-3*
ABBÇB	1	76	266,48	4	54,994	,000	1-5*
	2	187	235,70				2-5*
	3	116	202,33				3-5*
	4	19	173,18				1-4*
	5 ve üstü	37	101,14				1-3*
SAB	1	76	260,55	4	41,408	,000	1-5*
	2	187	236,71				2-5*
	3	116	201,23				3-5*
	4	19	140,76				1-4*
	5 ve üstü	37	128,30				2-4*
							1-3*
KKEB	1	76	266,68	4	61,864	,000	1-5*
	2	187	237,30				2-5*
	3	116	205,17				3-5*
	4	19	169,82				1-4*
	5 ve üstü	37	85,43				1-3*
AOB	1	76	258,70	4	62,019	,000	1-5*
	2	187	243,16				2-5*
	3	116	198,23				3-5*
	4	19	183,58				1-2*
	5 ve üstü	37	86,89				1-3*
DB	1	76	234,82	4	71,332	,000	1-5*
	2	187	258,87				2-5*
	3	116	189,43				3-5*
	4	19	183,47				4-5*
	5 ve üstü	37	84,22				2-3*
GTB	1	76	237,78	4	68,862	,000	1-5*
	2	187	255,50				2-5*
	3	116	195,09				3-5*
	4	19	164,97				2-3*
	5 ve üstü	37	86,89				2-4*
SKEB	1	76	231,99	4	65,951	,000	1-5*
	2	187	254,18				2-5*
	3	116	197,59				3-5*
	4	19	185,89				4-5*
	5 ve üstü	37	86,89				2-3*

*1=1 kardeş, 2=2 kardeş, 3=3 kardeş, 4=ön 4 kardeş, 5=5 ve üzeri kardeş

Çizelge 4.13. incelendiğinde görülmektedir ki çocukların *Kişiler Arası Beceriler* ($X^2=42,833$; $p<.05$), *Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum*

Sağlama ($X^2=42,633$; $p<.05$), *Akran Baskısı İle Başa Çıkma BecerileriSağlama* ($X^2=54,994$; $p<.05$), *Sözel Açıklama Becerileri*($X^2=41,408$; $p<.05$), *Kendini Kontrol Etme Becerileri*($X^2=61,864$; $p<.05$), *Amaç Oluşturma Becerileri*($X^2=62,019$; $p<.05$), *Dinleme Becerileri*($X^2=71,332$; $p<.05$), *Görevleri Tamamlama Becerileri*($X^2=68,862$; $p<.05$) ve *Sonuçları Kabul Etme Becerileri*($X^2=65,951$; $p<.05$), alt boyutlarından aldıkları puanlarda kardeş sayısına göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Buna göre sıra ortalamalarına bakıldığında;

Kişiler Arası Beceriler alt boyutunda,

- 1 kardeşi (sıra ort.=249,33), ve 2 kardeşi olan (sıra ort.=246,36) çocukların, 3 kardeşi (sıra ort.=188,66) ve 5 ve üzeri kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=127,85), oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama alt boyutunda,

- 5 ve üzeri kardeşi olan çocukların (sıra ort.= 123,64), 1 kardeşi (sıra ort.=255,59), 2 kardeşi (sıra ort.=239,65) ve 3 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=200,94) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.
- 4 kardeşi olan çocukların (sıra ort.= 239,65), 1 kardeşi (sıra ort.=255,59) ve 2 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=239,65) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.
- 3 kardeşi olan çocukların (sıra ort.=200,94) 1 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=255,59) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Akran Baskısı İle Başa Çıkma BecerileriSağlama alt boyutunda,

- 5 ve üzeri kardeşi olan çocukların (sıra ort.= 101,14), 1 kardeşi (sıra ort.=266,48), 2 kardeşi (sıra ort.=235,70) ve 3 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=202,33) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.
- 1 kardeşi olan çocukların (sıra ort.=266,48), 3 kardeşi (sıra ort.=202,33) ve 4 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=173,18) daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Sözel Açıklama Becerileri alt boyutunda,

- 5 ve üzeri kardeşi olan çocukların (sıra ort.= 128,30), 1 kardeşi (sıra ort.=260,55), 2 kardeşi (sıra ort.=236,71) ve 3 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=201,23) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.
- 1 kardeşi olan çocukların (sıra ort.=260,55), 3 kardeşi (sıra ort.=201,23) ve 4 kardeşi olan çocuklara oranla (sıra ort.=140,76) daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.
- 2 kardeşi olan çocukların (sıra ort.=236,71), 4 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=140,76) oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Kendini Kontrol Etme alt boyutunda,

- 5 ve üzeri kardeşi olan çocukların (sıra ort.= 85,43), 1 kardeşi (sıra ort.=266,68), 2 kardeşi (sıra ort.=237,30) ve 3 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=205,17) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.
- 1 kardeşi olan çocukların (sıra ort.=266,68), 3 kardeşi (sıra ort.= 205,17) ve 4 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=169,82) daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Amaç Oluşturma Becerileri alt boyutunda,

- 5 ve üzeri kardeşi olan çocukların (sıra ort.= 86,89), 1 kardeşi (sıra ort.=258,70), 2 kardeşi (sıra ort.=243,16) ve 3 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=198,23) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.
- 1 kardeşi olan çocukların (sıra ort.=258,70), 2 kardeşi olan (sıra ort.=243,16) ve 3 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.= 198,23) oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Dinleme Becerileri alt boyutunda,

- 5 ve üzeri kardeşi olan çocukların (sıra ort.= 84,22), 1 kardeşi (sıra ort.=234,82), 2 kardeşi (sıra ort.=258,87), 3 kardeşi (sıra ort.=189,43) ve 4 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=183,47) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.
- 2 kardeşi olan çocukların (sıra ort.=258,87), 3 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=189,43) oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Görevleri Tamamlama Becerileri alt boyutunda,

- 5 ve üzeri kardeşi olan çocukların (sıra ort.= 86,89), 1 kardeşi (sıra ort.=237,78), 2 kardeşi (sıra ort.=255,50) ve 3 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=195,09) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.
- 2 kardeşi olan çocukların (sıra ort.=255,50), 3 kardeşi (sıra ort.=195,09) ve 4 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=164,97) daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Sonuçları Kabul Etme Becerileri alt boyutunda,

- 5 ve üzeri kardeşi olan çocukların (sıra ort.= 86,89), 1 kardeşi (sıra ort.=231,99), 2 kardeşi (sıra ort.=254,18), 3 kardeşi (sıra ort.=197,59) ve 4 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=185,89) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.
- 2 kardeşi olan çocukların (sıra ort.=254,18), 3 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=197,59) oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

4.14 On Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın on dördüncü alt problemi, kardeş sayısına göre çocukların akran oyunlarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemeye yöneliktir. On dördüncü alt probleme ilişkin bulgular Çizelge 4.14.'te sunulmuştur.

Çizelge 4.14:Çocukların Akran Oyunu Düzeylerinin Kardeş Sayısına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Boyut	Grup	N	Sıra Ort.	SD	X ²	p	Anlamlı Fark
Oyun etkileşimi (Ebeveyn)	1	76	241,06	4	75,784	,000	5-1*
	2	187	256,84				5-2*
	3	116	197,24				5-3*
	4	19	135,13				4-1*
	5 ve üstü	37	81,97				4-2* 3-2*
Oyunun bozulması (Ebeveyn)	1	76	158,69	4	78,106	,000	5-1*
	2	187	190,91				5-2*
	3	116	246,69				5-3*
	4	19	320,39				4-1*
	5 ve üstü	37	334,23				4-2* 3-2* 3-1*
Oyundan kopma (Ebeveyn)	1	76	188,13	4	66,276	,000	5-1*
	2	187	182,82				5-2*
	3	116	243,60				5-3*
	4	19	286,29				4-1*
	5 ve üstü	37	341,82				4-2* 3-2* 3-1*
Oyun etkileşimi (Öğretmen)	1	76	251,02	4	67,437	,000	5-1*
	2	187	253,11				5-2*
	3	116	189,43				5-3*
	4	19	154,50				4-1*
	5 ve üstü	37	94,93				4-2* 3-2* 3-1*
Oyunun bozulması (Öğretmen)	1	76	183,59	4	56,474	,000	5-1*
	2	187	191,37				5-2*
	3	116	232,48				5-3*
	4	19	302,71				4-1*
	5 ve üstü	37	334,38				4-2*
Oyundan kopma (Öğretmen)	1	76	185,49	4	53,112	,000	5-1*
	2	187	188,52				5-2*
	3	116	243,54				5-3*
	4	19	261,26				3-2*
	5 ve üstü	37	331,49				3-1*

*1=1 kardeş, 2=2 kardeş, 3=3 kardeş, 4=ön 4 kardeş, 5=5 ve üzeri kardeş

Çizelge 4.14. incelendiğinde görülmektedir ki çocukların *Oyun Etkileşimi (Ebeveyn)* ($X^2=75,784$; $p<.05$), *Oyunun Bozulması (Ebeveyn)* ($X^2=78,106$; $p<.05$), *Oyundan Kopma (Ebeveyn)* ($X^2=66,276$; $p<.05$), *Oyun Etkileşimi (Öğretmen)* ($X^2=67,437$; $p<.05$), *Oyunun Bozulması (Öğretmen)* ($X^2=56,474$; $p<.05$) ve *Oyundan Kopma*

(Öğretmen) ($X^2=53,112$; $p<.05$) alt boyutlarından aldıkları puanlarda kardeş sayısına göre gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Buna göre sıra ortalamalarına bakıldığında;

Oyun Etkileşimi (Ebeveyn) alt boyutunda,

- 5 ve üzeri kardeşi olan çocukların (sıra ort.=81,97), 1 kardeşi (sıra ort= 241,06), 2 kardeşi (sıra ort.=256,84) ve 3 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=197,24) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.
- 4 kardeşi olan çocukların (sıra ort.=135,13), 1 kardeşi (sıra ort= 241,06), 2 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=256,84) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.
- 3 kardeşi olan çocukların (sıra ort.=197,24), 2 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=256,84) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Oyunun Bozulması (Ebeveyn) alt boyutunda,

- 5 ve üzeri kardeşi olan çocukların (sıra ort.=334,23), 1 kardeşi (sıra ort= 158,69), 2 kardeşi (sıra ort.=190,91) ve 3 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=246,69) oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.
- 4 kardeşi olan çocukların (sıra ort.=320,39), 1 kardeşi (sıra ort= 158,69), 2 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=190,91) oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.
- 3 kardeşi olan çocukların (sıra ort.=246,69), 1 kardeşi (sıra ort= 158,69), 2 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=190,91) oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Oyundan Kopma (Ebeveyn) alt boyutunda,

- 5 ve üzeri kardeşi olan çocukların (sıra ort.=341,82), 1 kardeşi (sıra ort= 188,13), 2 kardeşi (sıra ort.=182,82) ve 3 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=243,60) oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.
- 4 kardeşi olan çocukların (sıra ort.=286,29), 1 kardeşi (sıra ort= 188,13), 2 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=182,82) oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

- 3 kardeşi olan çocukların (sıra ort.=243,60), 1 kardeşi (sıra ort= 188,13), 2 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=182,82) oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Oyun Etkileşimi (Öğretmen) alt boyutunda,

- 5 ve üzeri kardeşi olan çocukların (sıra ort.=94,93), 1 kardeşi (sıra ort= 251,02), 2 kardeşi (sıra ort.=253,11) ve 3 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=189,43) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.
- 4 kardeşi olan çocukların (sıra ort.=154,50), 1 kardeşi (sıra ort= 251,02) ve 2 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=253,11) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.
- 3 kardeşi olan çocukların (sıra ort.=189,43), 1 kardeşi (sıra ort= 251,02) ve 2 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=253,11) oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Oyunun Bozulması (Öğretmen) alt boyutunda,

- 5 ve üzeri kardeşi olan çocukların (sıra ort.=334,38), 1 kardeşi (sıra ort= 183,59), 2 kardeşi (sıra ort.=191,37) ve 3 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=232,48) oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.
- 4 kardeşi olan çocukların (sıra ort.=302,71), 1 kardeşi (sıra ort= 183,59), 2 kardeşi (sıra ort.=191,37) olan çocuklara oranla daha yüksek aldıkları görülmektedir.

Oyundan Kopma (Öğretmen) alt boyutunda,

- 5 ve üzeri kardeşi olan çocukların (sıra ort.=331,49), 1 kardeşi (sıra ort= 185,49), 2 kardeşi (sıra ort.=188,52) ve 3 kardeşi olan çocuklara (sıra ort.=243,54) oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.
- 3 kardeşi olan çocukların (sıra ort.=243,54), 1 kardeşi (sıra ort= 185,49), 2 kardeşi (sıra ort.=188,52) olan çocuklara oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

4.15 On Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın on beşinci alt problemi, çocukların sosyal becerileri ile akran oyunları arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemeye yöneliktir. On beşinci alt probleme ilişkin bulgular Çizelge 4.15.'te sunulmuştur.

Çizelge 4.15:Sosyal Becerileri Değerlendirme ve Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeklerinden Alınan Puanlar Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Spearman Sıralama Korelasyon Katsayısı Analizi Sonuçları

Boyut		Oyun etkileşimi (Ebeveyn)	Oyunun bozulması 1 (Ebeveyn)	Oyundan kopma (Ebeveyn)	Oyun etkileşimi (Öğretmen)	Oyunun bozulması (Öğretmen)	Oyundan kopma (Öğretmen)
KB	r	,758**	-,804**	-,743**	,780**	-,744**	-,767**
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000
KDKEDYS B	r	,751**	-,773**	-,737**	,772**	-,779**	-,773**
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000
ABBÇB	r	,753**	-,766**	-,735**	,835**	-,758**	-,775**
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000
SAB	r	,722**	-,788**	-,801**	,750**	-,795**	-,728**
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000
KKEB	r	,757**	-,771**	-,766**	,789**	-,788**	-,741**
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000
AOB	r	,760**	-,740**	-,753**	,774**	-,794**	-,793**
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000
DB	r	,762**	-,721**	-,795**	,774**	-,766**	-,804**
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000
GTB	r	,730**	-,748**	-,758**	,770**	-,794**	-,799**
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000
SKEB	r	,796**	-,777**	-,808**	,783**	-,791**	-,838**
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000

*p<.005,

Çizelge 4.15'te görüldüğü gibi,

Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğinin Kişisel Beceriler alt boyutundan alınan puanlarla Penn Etkileşimli Oyun Ölçeğinin alt boyutlarından Oyun etkileşimi (Ebeveyn) (r=.758; p<.05) ve Oyun etkileşiminden (Öğretmen)(r=.780; p<.05) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı pozitif bir ilişki; Oyunun bozulması

(*Ebeveyn*)($r=-.804$; $p>.05$),*Oyundan kopma (Ebeveyn)* ($r=-.743$; $p>.05$), *Oyunun bozulması (Öğretmen)*($r=-.744$; $p>.05$),ve *Oyundan kopmadan (Öğretmen)* ($r=-.767$; $p>.05$),alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı negatif bir ilişki saptanmıştır. Yani çocukların kişisel beceri düzeyleri arttıkça oyun etkileşim düzeyleri artmakta, oyundan kopma ve oyunun bozulması düzeyleri azalmaktadır.

Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğinin Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama alt boyutundan alınan puanlarla *Penn Etkileşimli Oyun Ölçeğinin* alt boyutlarından *Oyun etkileşimi (Ebeveyn)* ($r=.751$; $p<.05$) ve *Oyun etkileşiminden (Öğretmen)*($r=.772$; $p<.05$) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı pozitif bir ilişki; *Oyunun bozulması (Ebeveyn)*($r=-.773$; $p>.05$), *Oyundan kopma (Ebeveyn)* ($r=-.737$; $p>.05$), *Oyunun bozulması (Öğretmen)*($r=-.779$; $p>.05$), ve *Oyundan kopmadan (Öğretmen)* ($r=-.773$; $p>.05$), alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı negatif bir ilişki saptanmıştır. Yani çocukların kızgınlık davranışlarını kontrol etme ve değişikliklere uyum sağlama düzeyleri arttıkça oyun etkileşim düzeyleri artmakta, oyundan kopma ve oyunun bozulması düzeyleri azalmaktadır.

Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğinin Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerileri Sağlama alt boyutundan alınan puanlarla *Penn Etkileşimli Oyun Ölçeğinin* alt boyutlarından *Oyun etkileşimi (Ebeveyn)* ($r=.753$; $p<.05$) ve *Oyun etkileşiminden (Öğretmen)*($r=.835$; $p<.05$) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı pozitif bir ilişki; *Oyunun bozulması (Ebeveyn)*($r=-.766$; $p>.05$),*Oyundan kopma (Ebeveyn)* ($r=-.735$; $p>.05$), *Oyunun bozulması (Öğretmen)*($r=-.758$; $p>.05$),ve *Oyundan kopmadan (Öğretmen)* ($r=-.775$; $p>.05$), alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı negatif bir ilişki saptanmıştır. Yani çocukların akran baskısı ile başa çıkma beceri düzeyleri arttıkça oyun etkileşim düzeyleri artmakta, oyundan kopma ve oyunun bozulması düzeyleri azalmaktadır.

Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğinin Sözel Açıklama Becerileri alt boyutundan alınan puanlarla *Penn Etkileşimli Oyun Ölçeğinin* alt boyutlarından *Oyun etkileşimi (Ebeveyn)* ($r=.722$; $p<.05$) ve *Oyun etkileşiminden (Öğretmen)*($r=.750$; $p<.05$) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı pozitif bir ilişki; *Oyunun bozulması (Ebeveyn)*($r=-.788$; $p>.05$),*Oyundan kopma (Ebeveyn)* ($r=-.801$; $p>.05$), *Oyunun bozulması (Öğretmen)*($r=-.795$; $p>.05$),ve *Oyundan kopmadan (Öğretmen)* ($r=-.728$; $p>.05$), alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı negatif bir ilişki

saptanmıştır. Yani sözel açıklama beceri düzeyleri arttıkça oyun etkileşim düzeyleri artmakta, oyundan kopma ve oyunun bozulması düzeyleri azalmaktadır.

Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğinin Kendini Kontrol Etme Becerileri alt boyutundan alınan puanlarla *Penn Etkileşimli Oyun Ölçeğinin* alt boyutlarından *Oyun etkileşimi (Ebeveyn)* ($r=.757$; $p<.05$) ve *Oyun etkileşiminden (Öğretmen)* ($r=.789$; $p<.05$) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı pozitif bir ilişki; *Oyunun bozulması (Ebeveyn)* ($r=-.771$; $p>.05$), *Oyundan kopma (Ebeveyn)* ($r=-.766$; $p>.05$), *Oyunun bozulması (Öğretmen)* ($r=-.788$; $p>.05$), ve *Oyundan kopmadan (Öğretmen)* ($r=-.741$; $p>.05$), alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı negatif bir ilişki saptanmıştır. Yani Kendini Kontrol Etme Beceri düzeyleri arttıkça oyun etkileşim düzeyleri artmakta, oyundan kopma ve oyunun bozulması düzeyleri azalmaktadır.

Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğinin Amaç Oluşturma Becerileri alt boyutundan alınan puanlarla *Penn Etkileşimli Oyun Ölçeğinin* alt boyutlarından *Oyun etkileşimi (Ebeveyn)* ($r=.760$; $p<.05$) ve *Oyun etkileşiminden (Öğretmen)* ($r=.774$ $p<.05$) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı pozitif bir ilişki; *Oyunun bozulması (Ebeveyn)* ($r=-.740$; $p>.05$), *Oyundan kopma (Ebeveyn)* ($r=-.753$; $p>.05$), *Oyunun bozulması (Öğretmen)* ($r=-.794$; $p>.05$), ve *Oyundan kopmadan (Öğretmen)* ($r=-.793$; $p>.05$), alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı negatif bir ilişki saptanmıştır. Yani Amaç Oluşturma Beceri düzeyleri arttıkça oyun etkileşim düzeyleri artmakta, oyundan kopma ve oyunun bozulması düzeyleri azalmaktadır.

Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğinin Dinleme Becerileri alt boyutundan alınan puanlarla *Penn Etkileşimli Oyun Ölçeğinin* alt boyutlarından *Oyun etkileşimi (Ebeveyn)* ($r=.762$; $p<.05$) ve *Oyun etkileşiminden (Öğretmen)* ($r=.774$ $p<.05$) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı pozitif bir ilişki; *Oyunun bozulması (Ebeveyn)* ($r=-.721$; $p>.05$), *Oyundan kopma (Ebeveyn)* ($r=-.795$; $p>.05$), *Oyunun bozulması (Öğretmen)* ($r=-.766$; $p>.05$), ve *Oyundan kopmadan (Öğretmen)* ($r=-.804$; $p>.05$), alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı negatif bir ilişki saptanmıştır. Yani Dinleme Beceri düzeyleri arttıkça oyun etkileşim düzeyleri artmakta, oyundan kopma ve oyunun bozulması düzeyleri azalmaktadır.

Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğinin Görevleri Tamamlama Becerileri alt boyutundan alınan puanlarla *Penn Etkileşimli Oyun Ölçeğinin* alt boyutlarından *Oyun etkileşimi (Ebeveyn)* ($r=.730$; $p<.05$) ve *Oyun etkileşiminden (Öğretmen)* ($r=.770$

$p < .05$) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı pozitif bir ilişki; *Oyunun bozulması (Ebeveyn)* ($r = -.748$; $p > .05$), *Oyundan kopma (Ebeveyn)* ($r = -.758$; $p > .05$), *Oyunun bozulması (Öğretmen)* ($r = -.794$; $p > .05$), ve *Oyundan kopmadan (Öğretmen)* ($r = -.799$; $p > .05$), alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı negatif bir ilişki saptanmıştır. Yani Görevleri Tamamlama Beceri düzeyleri arttıkça oyun etkileşim düzeyleri artmakta, oyundan kopma ve oyunun bozulması düzeyleri azalmaktadır.

Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğinin Sonuçları Kabul Etme Becerileri alt boyutundan alınan puanlarla *Penn Etkileşimli Oyun Ölçeğinin alt boyutlarından Oyun etkileşimi (Ebeveyn)* ($r = .796$; $p < .05$) ve *Oyun etkileşiminden (Öğretmen)* ($r = .783$; $p < .05$) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı pozitif bir ilişki; *Oyunun bozulması (Ebeveyn)* ($r = -.777$; $p > .05$), *Oyundan kopma (Ebeveyn)* ($r = -.808$; $p > .05$), *Oyunun bozulması (Öğretmen)* ($r = -.791$; $p > .05$), ve *Oyundan kopmadan (Öğretmen)* ($r = -.838$; $p > .05$), alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı negatif bir ilişki saptanmıştır. Yani Sonuçları Kabul Etme Beceri düzeyleri arttıkça oyun etkileşim düzeyleri artmakta, oyundan kopma ve oyunun bozulması düzeyleri azalmaktadır.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu bölümde okul öncesi eğitimine devam etmekte olan çocukların sosyal becerileri ve akran oyunları ile ailenin sosyoekonomik düzeyi, ailenin birlikte veya ayrı olup olmaması, annenin öğrenim durumu, babanın öğrenim durumu, çocuğun yaşı, çocuğun cinsiyeti, kardeş sayısı ve sosyal beceriler ile akran oyunları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını incelemek amacı ile ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Sonuç

Farklı sosyoekonomik çevrede eğitim alan çocukların sosyal becerilerindeki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Düşük gelire sahip ailelerin çocukları, orta ve yüksek gelire sahip ailelerin çocuklarına oranla ve orta gelirli ailelerin çocukları yüksek gelirli ailelerin çocuklarına oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir. Buna göre, ailenin sosyoekonomik düzeyi arttıkça çocukların sosyal becerileri de artmaktadır.

Seven (2006) yapmış olduğu araştırmada, sosyoekonomik düzeyin çocukların sosyal ilişkilerini olumsuz yönde etkilediğini belirttiği araştırmasında, alt sosyoekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarının üst sosyoekonomik düzey ailelerin çocuklarına göre daha az sosyal beceriye sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Lamb ve diğerleri (1988) tarafından yapmış oldukları çalışmada, sosyoekonomik düzeyinin yüksek olmasının, okul öncesi dönem çocuklarının sosyal yeterliliklerinde önemli bir değişken olduğunu saptamıştır.

Koçak ve Tepeli'nin (2004) sosyoekonomik düzeyi orta olan çocuklar ile alt sosyoekonomik düzeydeki çocuklardan işbirliği ve sosyal ilişki davranışlarının daha düşük olduğu sonucuna varırken; sosyoekonomik düzeyi yüksek olan çocukların işbirliği ve sosyal ilişki davranışlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Tezcan (2005) yapmış olduğu çalışmada ailenin ekonomik olanaklarının olması sosyal beceri gelişimini olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Çocuğun yaşadığı ev ortamının özellikleri ve niteliği, çocuğun sosyal beceri ve uyumunu etkilemektedir.

Çocuğun okul araç ve gereçlerini sağlayamayan ve serbest zaman değerlendirme olanakları sağlayamayan ailelerin çocuklarında problem davranışlarının görülme sıklığı daha çok olduğu söylenebilir (Mavi- Dervişoğlu, 2007).

McLoyd (1998) yapmış olduğu çalışmada, alt sosyoekonomik düzeydeki ebeveynlerin çocuklarının, üst sosyoekonomik düzeydeki çocuklara göre yüksek oranda duygusal ve davranışsal problemler yaşadığı sonucuna ulaşmıştır.

Scaramella ve diğerleri (2008) 12 yıllık boylamsal bir çalışma yapmıştır. Sosyoekonomik olarak dezavantajlı olan ebeveynlerin çocuklarında daha çok dışsallaştırılmış problem davranışlar görülmektedir. İlerleyen yıllarda da sosyoekonomik dezavantajların etkilerinin devam etmekte olduğunu ve bu çocukların daha çok problem davranış sergilediklerini ifade etmişlerdir. Bu çalışmanın bulgularına bakıldığında yüksek sosyoekonomik düzeydeki annelerin çocuklarının sosyal becerileriyle ilgili puanlarının alt ve orta olanlara göre artmasına, problem davranış puanlarının da azalmasının beklenen bir sonuç olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın bu kısmının sonuçlarına göre benzer araştırmaların sonuçları birbirini destekler niteliktedir. Buna göre sosyoekonomik düzeyin sosyal becerilere olumlu etkisinin olduğu saptanmıştır.

İkinci Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Sonuç

Farklı sosyoekonomik çevrede eğitim alan çocukların akran oyunları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. *Oyun Etkileşimi* ve *Oyunun Bozulması* alt boyutlarında ebeveynlerin ve öğretmenlerin sonuçları birbirine paraleldir. Buna göre, ailenin sosyoekonomik düzeyi arttıkça çocukların akran oyunlarındaki becerileri de artmaktadır.

Gül (2006) çalışmasında okul öncesi eğitime devam eden alt sosyoekonomik düzeydeki 61-72 ay arası çocuklara sembolik oyun eğitiminin genel gelişim durumlarına etkisini ele almıştır. Araştırmasında 12 denek ve 12 kontrol grubu olmak üzere toplam 24 çocukla çalışmıştır. Deney grubuna sembolik oyun eğitimi verilirken kontrol grubu anasınıfı müfredatına devam edilmiştir. Araştırma sonucuna göre alt sosyoekonomik düzeye sahip ailelerin çocukları sembolik oyun öğretimi verildiğinde sosyal ve duygusal gelişim alanında deney grubu puanlarında anlamlı bir fark saptanmıştır.

Shim (2007) düşük gelire sahip ailelerin okul öncesi dönemdeki çocuklarının taklit oyununun karmaşıklığı ile birleşen bireysel ve çevresel faktörlerin etkilerini ölçmek amacıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırmasında 5 Head Start merkezinde bulunan 6 sınıftan, 43-66 ay aralığında olan yirmi üçü erkek, yirmi dördü kız olmak üzere toplam kırk yedi okul öncesi çocuğunu örneklem seçmiştir. Kamera ve kablosuz mikrofonla iki ayrı gün 10 dakika serbest zaman sırasında çocukların oyun davranışları ve konuşmaları kayıt edilmiştir. Veri toplama aracı olarak “Açıklayıcı Dilbilgisi Testi (Expressive Vocabulary Test) ve PENN Etkileşimli Akran Oyunu Ölçeği (Penn Interactive Peer Play Scale)” ölçekleri kullanılmıştır. Bireysel faktörler; cinsiyet, yaş, çocuğun dil yeterliliği ve sosyal becerileri olarak ele alınırken çevresel faktörlere ise akran ilişki seviyesi, akran dil yeterliliği, grubun sosyal durumu ele alınmıştır. Araştırma sonucuna göre çocuğun taklit oyununun karmaşıklığı çevresel faktörlerin doğrudan etkisi olduğu görülmüştür. Sosyal durumun ise oyun grubunun taklit oyununun karmaşıklığı ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Öztürk (2018) çalışmasında, okul öncesi kurumuna devam eden yaşları üç ile 6 arasında değişen çocukların grup ortamlarındaki oyununu incelemiştir. Araştırmaya dâhil edilen çocukların “Grup Ortamlarında Oyunun Değerlendirilmesi (GOOD) Gözlem Formu”ndan aldıkları puan ortalamaları çocukların ebeveynin sosyoekonomik durumuna göre farklılaşmadığını tespit etmiştir.

Araştırmanın bu kısmının sonuçları ile yapılan çalışmalar birbirine paralellik göstermektedir. Ancak *Oyundan Kopma(Öğretmen)* alt boyutunda yer alan sonuçlara göre düşük gelirli ailelerin çocukları, orta gelirli ve yüksek gelirli ailelerin çocuklarına oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Literatüre göre otoriter veya kontrolcü tutum içerisinde olan öğretmenlerin sınıflarında kurallar oldukça katıdır. Bu tutum içerisinde eğitilmeyen çocuklar sınıfta tehdit ve cezalar ile kontrol altına tutulmaya çalışılır (Aydın, 2014). Öte yandan demokratik bir sınıf ortamında eğitim alan çocukların duygu ve düşüncelerini rahatlıkla dile getirir. Öğrencilerin ve öğretmenlerin birbirleriyle karşılıklı saygı ve sevgiye dayalı bir iletişim halinde olurlar (Çelik, 2012). Bu farklılaşmanın nedeni öğretmenin sınıf içerisindeki tutumundan kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Myers ve Pianta (2008) ise, erken çocukluk döneminde güvenli bir sınıf ortamında öğretmeniyle olumlu ilişki yaşayan çocukların, okula uyumlarının akranlarına göre kolay olduğunu ve oyun-çalışma becerilerinin daha fazla geliştiğini belirtmektedir.

Howes ve diğerleri (1994) öğretmenleri ile olumlu ilişki yaşayan çocukların okuldan daha çok hoşlandığını ve akranları ile daha iyi geçindiklerini bulmuştur. Howes (2000) tarafından uzun süreli yapılan çalışmada, okul öncesi dönemde uygun (sosyal-duygusal) sınıf ortamı sağlanan ve öğretmeniyle olumlu ilişki kuran çocukların sekizinci sınıfa geldiklerinde olumlu yetişkin ve akran ilişkilerine sahip oldukları belirlenmiştir. Ayrıca olumlu çocuk-öğretmen ilişkisinin, çocukların sınıf etkinliklerine katılmasında, etkinlikleri tamamlamasında, kendisini sınıfta güvende hissetmesinde ve akranları ile olumlu ilişkiler kurmasında etkili olduğu belirtilmektedir (Leitao ve Waugh, 2007; Myers ve Pianta, 2008).

Pianta (1999) tarafından yapılan çalışmada, çocuğun öğretmenle arasında güvene dayalı kurulan ilişkinin, çocuğun yüksek düzeyde destek algılamasına, duygu ve düşüncelerini düzenlemesine, kendisi, akranları ve öğretmeniyle olan sosyal ilişkilerinin olumlu yönde değişmesine neden 80 olduğu belirtilmektedir. Murray ve Malmgren (2005) ise, destekleyici öğretmen çocuk ilişkisinin okula ilişkin çalışmalara olumlu etkisinin olduğunu belirlemişlerdir.

Berry ve O'Conner (2010) çalışmalarında çocuk-öğretmen arasındaki olumlu etkileşimlerin, çocukların olumsuz davranışlarını değiştirip zamanla yeni sosyal değişim modeli oluşturmasına yardımcı olduğunu ve aynı zamanda sınıf içinde çocuklara yeni beceriler kazandırılmasını desteklediğini bulmuşlardır. Bu bağlamda çatışmadan uzak yakınlığa dayalı çocuk-öğretmen ilişkisinin kurulduğu ortamlarda çocukların sosyal becerilerini geliştirecek bir ortamında olduğu söylenebilir.

Araştırma bulgularına göre *Oyundan Kopma(Ebeveyn)* alt boyutunda yer alan sonuçlara bakıldığında düşük gelire sahip ailelerin çocukları orta ve yüksek gelire sahip ailelerin çocuklarına oranla yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Literatürde her anne ve babanın çocuk yetiştirirken farklı tutumlar geliştirmekte olduğu belirtilmiştir. Bu tutumlardan aşırı hoşgörülü ebeveynlerin, çocuğun her istediklerini yaptığına ve çocuğun davranışlarını sorgulamadığına yer verilmiştir. Bu tutumla yetişen çocuklar şımarık ve bencil olabileceğinden dolayı diğer insanların duygu ve düşüncelerini önemsemezler. Ayrıca asi ve saldırgan davranışlar

sergilerler. Bu nedenle akranlarıyla olan ilişkilerinde de dışlanabilmektedir (Yavuzer, 2010).

Bunula beraber yapılan araştırmalar incelendiğinde, sosyal becerilerdeki eksiklikler çocukluk döneminde ve ilerleyen yıllarda uyum problemlerine neden olabileceği gibi yine sosyal beceri eksikliğinden çocuğun akranları tarafından kabul edilmemesi sonuçlarına ulaşılmıştır (Çetin, Bilbay ve Kaymak, 2003).

Ebeveynlerin *Oyundan Kopma* alt boyutunda daha yüksek puan almasının nedeni anne-babanın tutumundan kaynaklı olabileceği gibi çocuğun sosyal becerilerindeki yetersizliklerde bu durma neden olabileceği düşünölmektedir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Sonuç

Anne ve babanın birliktelik durumlarına göre çocukların sosyal becerileri arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır. Buna göre anne ve babası beraber ve ayrı olan çocukların sosyal becerileri farklılaşmamaktadır.

Literatürde, çocukların aileleriyle kurdukları ilişkileri içselleştirerek davranış biçimlerine dönüştürdüğüne yer verilmiştir. Bu davranış biçimlerini okula taşıyan çocuklar dolayısıyla ailelerine ait davranış örüntülerini akranlarına yansıtmaktadır. Bu nedenden dolayı başka çocukların aileleriyle kurduğu olumlu ve olumsuz ilişkiler onların akranlarını da etkilemektedir (Totan, 2008).

Amato (1993) yapmış olduğu çalışmada, geleneksel olarak iki ebeveynin aynı evde yaşadığı aile yapısında yetişen çocuğun, boşanma sonrası tek ebeveynle yetişen çocuğa göre daha iyi bir ortamda yetişeceğini öngörüyor. Buna göre, her iki ebeveyn de çocuk için duygusal destek, pratik yardım, bilgi ve denetleme gibi alanlarda önemli birer kaynak olduklarını belirtiyor. Evde her iki ebeveyniyle birlikte yaşamanın çocuğun paylaşma, anlaşma ve uzlaşma gibi sosyal yetenekleri öğrenmesine yardımcı olduğu söyleniyor. Buna göre, bir ebeveynin çocukla beraber yaşamasının çocuğun sosyalleşmesinde sorunlara yol açabileceğini belirtmektedir (Öngider, 2006).

Kapkıran, İvrendi ve Adak (2005) yaptıkları çalışmada okul öncesi öğrencilerinin sosyal becerilerini bazı demografik değişkenler açısından incelemişlerdir. Araştırma sonucuna göre anne ve babaları ile yaşayan çocukların iletişim becerilerinin sadece anneleriyle yaşayan çocukların iletişim becerilerinde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Seven (2007) araştırmasında, anasınıfına devam eden altı yaşındaki çocukların sosyal davranış problemleri üzerinde ailesel faktörlerin etkisini incelemiştir. Araştırmasında “Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi Davranış Problemi Bölümü Öğretmen Formu (SBDS/DA-ÖF)” veri toplama aracı olarak kullanmıştır. Araştırma sonucuna göre, sosyal davranış problemlerinin “aile tipi”ne göre farklılaşmadığı saptanmıştır.

Araştırmanın anne ve babanın birliktelik durumuna göre yapılan benzer araştırmaların bulguları birbirine paralellik gösterdiği gibi ortaya çıkan verilerden farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Bunun nedeni çocuğun anne ve babasından gördüğü davranışları kendi davranışlarına yansıtmakta olduğu düşünülebilir. Kendine güvenen ebeveynler bunu çocuklarına da yansıtacaktır. Ebeveynlerin sevgi, saygı, anlayış ve hoşgörü temelindeki ilişkileri çocuğun diğer insanlarla olan etkileşiminde önemli bir rol oynamakta olduğu literatürde geçmektedir Yavuzer (2003, 33-34). Bu çalışmada anlamlı bir ilişki saptanmamasının nedeni anne ve babanın tutumlarından kaynaklı olabilir şeklinde yorumlanabilir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Sonuç

Ebeveynlerin birliktelik durumlarına göre çocukların akran oyunları arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır. Buna göre anne ve babası beraber ve ayrı olan çocukların akran oyunları farklılaşmamaktadır.

Sezer, Yılmaz ve Koçyiğit (2016) yaptıkları çalışmada okul öncesi eğitime devam eden çocukların oyun becerileri ile aile ve çocuk iletişimi arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmanın örneklemini Erzurum il merkezindeki okul öncesi eğitim kurumuna devam etmekte olan 228 çocuk oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak “Oyun Becerileri Değerlendirme Ölçeği” ve “ Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA)” çocukların anneleri doldurmuştur. Araştırmaya göre anne-baba ve çocuk arasındaki uygun iletişimin çocukların oyun becerilerini anlamlı düzeyde arttırdığı sonucuna varılmıştır.

Yeşilyaprak ve Akgün (2010) anne-baba ve çocuk ilişkisini ele aldığı araştırmasında aile içi etkili iletişim ile oyun becerileri arasında pozitif bir ilişki saptanmıştır. yani aile içi etkili iletişim arttıkça çocuğun oyun becerilerinde de artış saptanmıştır.

Kök (2017) araştırmasında okul öncesi eğitime devam etmekte olan ebeveynlerin çocukları ile ilişkilerinin çocukların oyun davranışlarına yansımalarını incelemiştir.

Araştırmanın sonucuna göre ebeveynlerin çocukları ile kurdukları ilişkiyle oyun davranışları arasında bir bağlantı bulunamamıştır.

Yapılan çalışmalara bakıldığında anne ve babanın birliktelik durumuna göre benzer araştırmaların bulguları birbirine paralellik gösterdiği gibi ortaya çıkan verilerden farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Bunun nedeni anne ve babanın tutumlarından kaynaklı olabilir şeklinde yorumlanabilir.

Beşinci Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Sonuç

Annenin öğrenim durumu ile çocukların sosyal becerileri arasında anlamlı ilişki saptanmıştır. Buna göre, annenin öğrenim durumu arttıkça çocukların sosyal beceri düzeyleri de artmaktadır.

Yaşar ve Ekici (2014), çalışmasında okul öncesi eğitime devam etmekte olan çocukların problem davranışlarıyla babanın öğrenim durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken annenin öğrenim durumuna göre anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Bozkurt (2016), çalışmasında annenin öğrenim durumu ile sosyal yetkinlik arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Annenin öğrenim seviyesi arttıkça çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin de arttığı görülmüştür.

Araştırmanın bu kısmının sonuçlarına göre benzer araştırmaların sonuçları birbirini destekler niteliktedir. Buna göre annenin öğrenim durumu çocuğun sosyal becerilerine etkisinin olduğunu saptamıştır.

Altıncı Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Sonuç

Annenin öğrenim durumu ile çocukların akran oyunları arasında anlamlı ilişki saptanmıştır. Ebeveyn ve öğretmen formunda yer alan alt boyutların sonuçları birbirine paralellik göstermektedir. Buna göre, annenin öğrenim durumu arttıkça çocukların sosyal beceri düzeyleri de artmaktadır.

Uygun (2018) anaokuluna devam eden çocukların oyun davranışları, sosyal yetkinlik davranışları ve anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma bulgularına göre annenin öğrenim durumu ile çocukların oyun davranışları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Yani annenin öğrenim durumu arttıkça çocuklarda daha fazla oyun davranışları gözlemlenmiştir. Literatürde çocuğun oyun davranışının anne ve babanın öğrenim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını inceleyen araştırmaların kısıtlı olduğu görülmüştür. Ancak anne ve babanın

öğrenimdurumunun çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerine etkilediğine (Gökçe, 2013), anne ve babanın öğrenim düzeyi arttıkça çocuk eğitimi ile ilgili yayınlara daha kolay ulaşabildiği ve bu sebeple çocukla iletişimin arttırdığı belirtilmektedir(Karaaslan, 2012). Bu nedenle anne ve babanın öğrenim düzeyi arttıkça çocuklarının gelişim dönemlerine ve oyun ile ilgili bilgisinin de arttığı düşünülebilir.

Araştırmanın bu kısmının sonuçlarına göre benzer araştırmaların sonuçları birbirini destekler niteliktedir. Buna göre annenin öğrenimdurumunun çocuğun akran oyunlarına etkisinin olduğu saptanmıştır.

Yedinci Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Sonuç

Babanın öğrenim durumu ile çocukların sosyal becerileri arasında anlamlı ilişki saptanmıştır. Buna göre, babanın öğrenimdurumu arttıkça çocukların sosyal beceri düzeyleri de artmaktadır.

Blacher ve diğerleri (2009) yaptıkları araştırmada, anne ve babanın eğitim düzeyi ve gelirin çocuk-öğretmen ilişkisi üzerinde bir etkisi olmadığını bulmuştur.

Pekdoğan (2011), araştırmasında okul öncesi eğitime devam eden beş ve altı yaş çocuklarının sosyal becerilerini bazı değişkenlere göre incelemiştir. Araştırma bulgularına göre babanın eğitim seviyesi arttıkça çocukların sosyal becerileri artmaktadır.

Gözcü Binbir (2018) yaptığı araştırmada, baba öğrenim durumunun sosyal beceriler üzerinde anlamlı bir etki yaratmadığını bulmuştur.

Tunçeli (2012) ailenin iş, yaş ve eğitim durumunun çocukların sosyal becerileri ve okul olgunlukları üzerinde etkili olduğunu belirlemiştir.

Keçecioğlu (2015) ise, babanın eğitim durumuna ve ailenin gelir düzeyine göre çocuğun sosyal becerilerinin farklılık gösterdiğini bulmuştur.

Ebeveynlerin öğrenim düzeyleri, birçok araştırmada sosyal becerileri ve sosyal davranışları etkilediği yönünde değerlendirmeler yapılmıştır (Cousins, Power ve Olvera-Ezzell, 1993; Fox, Platz ve Bentley, 1995).

Seven ve Yoldaş (2007), çalışmasında anne ve babanın öğrenim düzeyi arttıkça çocuklarında sosyal becerilerinde artış görüldüğü saptamıştır.

Araştırmanın bu kısmının sonuçlarına göre benzer araştırmaların sonuçları birbirini destekler niteliktedir. Buna göre babanın öğrenim seviyesinin çocuğun sosyal becerilerine etkisinin olduğu saptanmıştır.

Sekizinci Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Sonuç

Babanın öğrenim durumu ile çocukların akran oyunları arasında anlamlı ilişki saptanmıştır. Ebeveyn ve öğretmen formunda yer alan alt boyutların sonuçları birbirine paralellik göstermektedir. Buna göre, babanın öğrenim durumu arttıkça çocukların akran oyunlarındaki düzey de artmaktadır.

Laosa (1982) araştırmasında anne ve babanın öğrenim düzeyinin, anne-baba ve çocuk ilişkisini etkilediğini belirtmiştir. Ancak Cugmas (2007) çalışmasında babaların öğrenim düzeylerinin, çocuğun bağlanma durumuna etki etmediğini ortaya koymuştur.

Hadeed (2005) “Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği”ni ele alarak yürüttüğü araştırmasında, üst sosyoekonomik düzeydeki ailelerin daha iyi eğitim aldıklarını fakat alınan bu iyi eğitimin daha iyi bir anne ve çocuk ilişkisi yaratmadığını belirtmiştir.

Pekdoğan (2016) çalışmasında 5-6 yaş aralığındaki çocukların sosyal becerilerini bazı değişkenler açısından incelemiş ve araştırma sonucuna göre babanın öğrenim durumu arttıkça çocukların sosyal beceri düzeylerinin de arttığı sonucuna ulaşmıştır.

Kök ve Ünal (2018) yaptıkları çalışmada anne ve babaların çocuklarıyla ilişkilerini bazı değişkenler açısından incelemişlerdir. Araştırma sonucuna göre babanın eğitim düzeyi ile çocuklarıyla olan ilişkileri arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır.

Uygun (2018) anaokuluna devam eden çocukların oyun davranışları, sosyal yetkinlik davranışları ve anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma bulgularına göre babanın eğitim düzeyi ile çocukların oyun davranışları arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Yani babanın öğrenim düzeyi arttıkça çocukların oyun davranışlarında bir değişim olmamıştır.

Literatürde yer alan bu araştırmalar dikkate alındığında, araştırmaların yapılan bu araştırma sonucu ile birbirini desteklemediği görülmektedir. Bunun nedeni babanın çocuğun eğitiminde önemli bir yere sahip olduğunun farkına varması ve çocuğu ile farklı etkinliklere katılıp nitelikli zaman geçirme isteğini artırdığı düşünülebilir. Bu

şekilde babanın çocuğun gelişimini anneyle beraber sorumluluğu paylaşması, çocukla olumlu iletişim kurması çocuğun akran oyun davranış becerilerinin artmasını sağladığı şeklinde yorumlanabilir.

Dokuzuncu Alt Probleme Tartışma ve Sonuç

Çocuğun yaşı ile sosyal beceriler arasında anlamlı ilişki saptanmıştır. Buna göre, çocuğun yaşı arttıkça çocukların sosyal beceri düzeyleri de artmaktadır.

Bolat ve Kahveci (2016), çalışmasında 4-6 yaş grubu çocukların bazı değişkenlere göre sosyal becerilerini karşılaştırmışlardır. Araştırma bulgularına göre yaş grubunun çocukların sosyal beceri puanlarını değiştirmedini saptamışlardır.

Kapıkıran, İvrendi ve Adak (2006), “Okul Öncesi Çocuklarında Sosyal Beceri Durum Saptaması” adlı çalışmalarında okul öncesi eğitime devam eden öğrencilerinin sosyal becerilerini bazı demografik değişkenler açısından ele almışlardır. Analizler sonucunda sosyal beceri, iletişim ve uyum alt boyutlarında yaşlar arası fark saptanmıştır.

Araştırmanın bu sonucu ile benzer araştırmaların kısıtlı olduğu görülmektedir. Sonuçlara göre bu araştırma ile benzer araştırmalar arasında paralellik göstermemektedir. Bu durumda ailelerin çocuk yetiştirme tarzının çocuk gelişimine ve psikolojisine uygun olduğu düşünülebilir.

Onuncu Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Sonuç

Araştırmanın sonucuna göre çocuğun yaşı ile akran oyunları arasında anlamlı ilişki saptanmıştır. *Oyun Etkileşimi* alt boyutunda ebeveynlerin ve öğretmenlerin sonuçları paralellik göstermektedir. Ancak *Oyunun Bozulması* alt boyutunda ebeveynlerin sonucuna göre 5 yaş grubundaki çocukların, 6 yaş grubundakilere oranla daha yüksek puan aldıkları görülürken; öğretmenlerin sonucuna göre anlamlı bir sonuç bulunamamıştır.

Öğretir (1999) yaptığı çalışmada 6 yaşındaki çocukların sosyal oyun davranışlarıyla anne-babanın tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmaya göre, anne-baba tutumlarının çocuğun sosyal oyunlarını önemli ölçüde etkilediği; ailede demokratik ortamların yaratılması çocuğun bütün gelişimlerini olumlu yönde katkı sağladığı sonucuna varılmıştır.

Oyundan Kopma alt boyutunda ebeveynlerin sonuçlarında anlamlı bir farklılaşma bulunamazken; öğretmenlerin sonucunda 5 yaş grubundaki çocukların 6 yaş grubundaki çocuklara oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Barge ve Melhuish (1995) yaptıkları çalışmada Norveç'te dört ile altı yaş arasındaki çocukların okul öncesi öğretmenin verdiği eğitimin niteliği ile çocukların sosyal gelişimlerini incelemiştir. Araştırmanın sonucuna göre, okul öncesi öğretmeninden yüksek kalitede eğitim alan çocukların sosyal gelişimlerinin iyileştiği görülmüştür. Sosyal gelişimdeki bu gelişime çocukların akran ilişkilerine de yansımaktadır (Akt. Işık, 2007).

Howes (2000) yaptığı çalışmada, çocukların akranlarıyla kurdukları sosyal becerileri okul öncesi dönemdeki sınıfın sosyal ve duygusal ortamına, çocuk ve öğretmen ilişkilerinin niteliği ile alakalı olduğu sonucuna varmıştır. Güvenli ve ılımlı bir sınıf ortamı çocuğun sosyal becerilerini dolayısıyla akranlarıyla olan ilişkilerini olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Literatürde yaş faktörü oyun tercihini etkileyebileceğinden bahsedilmiştir (Benjamin, 1932). Küçük yaşlarda çevrelerini tanımaya ve öğrenmeye eğilimi olan çocuklar daha çok nesnelere tercih ederken, ilerleyen yıllarda daha fazla nesne kullanmakta ve sembolik ile hayal gücüne dayalı oyunları takip eden yıllarda daha çok dışarıda oynanan kurallı ve sosyal oyunları tercih etmektedirler (Flavell ve diğerleri, 2002; Pierce, 2000).

Kılınç (2016) yaptığı çalışmada 5-6 yaş çocuklarının tek başına oyun ve sessiz oyun boyutunda yaşa göre anlamlı bir fark saptamıştır. Araştırmaya göre beş yaş çocukları altı yaş çocuklarına göre tek başına ve sessiz oyun tercih ettikleri sonucuna varılmıştır. Benzer şekilde Piaget bilişsel gelişim ile oyun arasında bir bağın olduğunu savunarak çocuğun yaş ile birlikte kazandığı bilişsel beceriler sonucunda tek başına, paralel ve grup oyunlarına yöneldiğini ifade etmiştir. İlerleyen yıllarda tek başına ve paralel oyun ile ilgili bazı fikirler eleştirilmiştir. Eleştirilere göre bu davranışların sosyal oyunlara geçişte ısınma ve alıştırma işlevi gördüğü savunulmuştur. Bu nedenle beş yaşındaki çocuklar bile akranlarıyla oynamak yerine tek başına oynamayı veya akranlarıyla aynı oyunu oynarken bağımsız oynamayı isteyebilirler (Wert, 1984; Wintre ve Wepster, 1980, Akt. Aslan, 2013).

Araştırmanın bu sonucu ile benzer araştırmaların kısıtlı olduğu görülmektedir. Sonuçlara göre bu araştırma ile benzer araştırmalar arasında paralellik göstermektedir. Buna göre yaşı çocğun akran oyunlarına olumlu etkisinin olduğu saptanmıştır.

On Birinci Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Sonuç

Çocğun cinsiyeti ile sosyal beceriler arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken *Kendini Kontrol Etme Becerileri* alt boyutunda kızların erkeklerden daha düşük puan aldıkları saptanmıştır.

Bolat ve Kahveci (2016) çalışmasında 4-6 yaş grubu çocukların bazı değişkenlere göre sosyal becerilerini karşılaştırmışlardır. Araştırma bulgularına göre cinsiyet değişkeninin çocukların sosyal beceri puanlarını değiştirmediğini saptamışlardır.

DiPrete ve Jennings (2009) çalışmasında yaş aralığı 5-11 olan çocukların cinsiyet farklılıkları ile sosyal davranışsal ve akademik becerileri arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Araştırma bulgularına göre, erkek çocukların sosyal ve davranışsal becerileri ile akademik becerileri kız çocuklarına oranla daha düşük çıkmıştır.

Aksekilli (2017) çalışmasında saldırganlık puanı açısından okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyetleri arasında anlamlı istatistiksel fark belirlenmiştir. Puanlara bakıldığında kız çocuklarının erkek çocuklara oranla daha düşük puanlar aldıkları belirtilmiştir.

Jamyang-Tshering (2004) çalışmasında okul öncesi döneme ait kız çocuklarının erkek çocuklardan sosyal becerileri daha yüksek çıkmıştır. Erkeklerde ise kızlara oranla daha çok problem davranışlar sergiledikleri saptanmıştır.

Gresham, Macmillan ve Bocian (1996) yapılan çalışmada Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi'nin alt ölçeğinde yer alan işbirliği becerisi kız ve erkek çocuklarında farklılık bulunmamasına rağmen toplam sosyal beceri puanlarına bakıldığında erkeklerin kızlardan daha düşük puan aldıkları görülmüştür.

Sarı'nın (2007) çalışmasında çocğun cinsiyet değişkenine göre sosyal uyum ve becerilerinin farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır.

Orçan ve Deniz (2006) çalışmasında okul öncesi eğitime devam etmekte olan 6 yaş çocuklarının sosyal uyumlarını incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre çocukların

cinsiyet değişkenine göre sosyal uyum ve becerileri değişmediği sonucuna ulaşmıştır.

Seven'in (2006) çalışmasında 6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile bağanma durumlarını bazı değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmanın sonucuna göre cinsiyet değişkeninin çocukların sosyal uyum ile bağanma durumları arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır.

Olçay (2008) araştırmasında okul öncesi dönem çocuklarının sosyal yetenekleri ile cinsiyeti arasında anlamlı bir ilişki saptanmazken problem davranışlar alt boyutundan dikkatsiz ve aşırı hareketli alt boyutunda anlamlı bir farklılık saptamıştır. Buna göre erkek çocuklarının kız çocuklara oranla puanları daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

Dereli ve İman (2013) araştırmasında okul öncesi dönem çocuklarının sosyal problem çözme boyutunun cinsiyete göre anlamlı farklılaşmadığını belirtmiştir.

Yaşar ve Ekici (2014) araştırmasında okul öncesi eğitime devam etmekte olan çocukların sosyal becerileriyle çocuğun cinsiyeti arasında anlamlı bir ilişki saptamıştır. Bulgulara göre, erkek çocuklarının kız çocuklarına oranla sosyal beceri puanlarının daha düşük olduğu bulunmuştur.

Altun ve Nalbant (2016) araştırmasında çocukların sosyal yetkinlikleriyle cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanamamıştır.

Bolat ve Kahveci (2016) yaptığı çalışmada 4-6 yaş grubundaki çocukların sosyal becerilerini bazı değişkenlere göre incelemiştir. Bu araştırma bulgularına göre cinsiyetin çocukların sosyal beceri puanlarını değiştirmediği tespit edilmiştir.

Araştırmanın cinsiyetle alakalı kısmının sonuçları ile yapılan benzer araştırmaların bulguları birbirine paralellik gösterdiği gibi ortaya çıkan verilerden farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Bunun nedeni ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının farklı olmasından kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir.

On İkinci Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Sonuç

Çocuğun cinsiyeti ile akran oyunları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna göre *Oyun Etkileşimi (Ebeveyn)* alt boyutunda, kızların erkeklere oranla daha düşük puan aldıkları görülmektedir.

Literatürde öğrencilerin oyun tercihlerinde cinsiyet faktörü görülmektedir. Erkekler ve kızlar kendi cinsiyet rollerine göre oyun tercih etmektedirler (Cüceloğlu, 2002).

Başka bir literatürde yine oyun tercihini etkileyen faktörler arasında cinsiyet faktöründen de bahsetmektedir (Fein, 1981; Pellegrini, 1992). İlgili çalışmaların bulguları incelendiğinde cinsiyetin, oyun türlerinde, oyun alanı seçiminde, beraber oyun oynama alışkanlıkları gibi birçok değişken üzerinde etkisinin olduğu görülmüştür (Sanders ve Harper, 1976; McLoyd, 1980; Fein, 1981; Connolly, 1983; Thorne, 1993; Harper ve Huie, 1998; Ihn, 1998).

Fabes, Martin ve Hanish (2003) yaptıkları çalışmada çocukların oyun davranışlarının çocuğun cinsiyeti ve oyun arkadaşının cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Çocuklar yemek ve uyku saati dışında 7 ay boyunca hafta içi her gün gözlemlenmiştir. Araştırmaya göre, erkek çocukların kız çocuklardan daha çok hareketli oyunlar oynadıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca çocukların karşı cinsle daha az oynadıkları, aynı yaş ve özellikteki çocukların oyun davranışlarının çocuğun kendi cinsiyetine göre değiştiği sonucuna varılmıştır.

Araştırmanın bu sonucu ile benzer araştırmaların kısıtlı olduğu görülmektedir. Sonuçlara göre bu araştırma ile benzer araştırmalar arasında paralellik göstermektedir. Buna göre cinsiyetin çocuğun akran oyunlarına etkisinin olduğu saptanmıştır.

On Üçüncü Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Sonuç

Kardeş sayısına göre çocukların sosyal becerileri istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Buna göre çocukların kardeş sayısı arttıkça sosyal beceri düzeyleri azalmaktadır.

Seven (2007), çalışmasında kardeş sayısına göre sosyal davranış problemleri arasında anlamlı bir farklılaşma saptamıştır. Buna göre, tek çocukların, 2 ve 4 kardeşe, 5 ve üstü kardeşe sahip olan çocuklara göre daha az sosyal davranış problemi gösterdikleri görülmüştür. Çalışmadaki bulgulara göre kalabalık ailelerde sosyal davranış problemlerinin arttığını göstermektedir.

Laffey-Ardley ve Thorpe (2005) çalışmalarında, 3 ile 6 yaş aralığında olan çocukların sosyal beceri ve arkadaşlık açısından kazanç sağlamadaki etkisini incelemiştir. Araştırmada aynı cinsiyetten 25 çift çocuk ve karşı cinsten 36 çift çocuk ile çalışılmıştır. Ayrıca karşılaştırma grubu olarak 85 tek çocuk araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmada “Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği (Preschool and Kindergarten Behavior Scales-PKBS-2)” kullanılarak çocukların sosyal

davranışlarıyla problem davranış düzeyleri ölçülmüştür. Araştırma sonucuna göre, ikizlerin sosyal beceri ve arkadaşlık ilişkileri puanları araştırmaya katılan tek çocuklara göre daha düşük çıkmıştır. Hemcins ve farklı cinsiyetteki ikizlerin sosyal beceri ve arkadaşlık ilişkileri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Araştırmanın bu sonucu ile benzer araştırmaların kısıtlı olduğu görülmektedir. Sonuçlara göre bu araştırma ile benzer araştırmalar arasında paralellik göstermektedir. Buna göre kardeş sayısı çocuğun sosyal becerilerine olumsuz etkisinin olduğu saptanmıştır.

On Dördüncü Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Sonuç

Kardeş sayısına göre çocukların akran oyunları istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ebeveyn ve öğretmen formunda yer alan alt boyutların sonuçları birbirine paralellik göstermektedir. Buna göre çocukların kardeş sayısı arttıkça akran oyunlarındaki düzey azalmaktadır.

Akran ilişkileri değişkenlerinden saldırganlık ve sosyal olmayan davranış ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Saldırganlık değişkeninde bir kardeşi olanlar, iki kardeşi olanlara ve üç kardeşi olanlara göre daha az saldırgan bulunmuştur. Sosyal olmayan davranış değişkeninde bir kardeşi olanların, iki kardeşi olanlara ve üç kardeşi olanlara göre daha fazla sosyal olmayan davranışlara sahip olduğu bulunmuştur.

Taylı (2007) yaptığı çalışmada kardeşe sahip 18 çocuk ve kardeşe sahip olmayan 20 çocuğu incelemiştir. Araştırma sonucuna göre kız çocuklar için bir kardeşe sahip olup olmama ile sosyal oyun davranışları arasında anlamlı bir farklılık saptanamamıştır. Ancak kardeşi olmayan erkek çocukların kardeşi olanlara göre daha çok yalnız oyun ve paralel oyun tercih ettiği saptanırken kardeşi olan erkek çocukların kardeşi olmayan erkek çocuklarına oranla daha çok işbirlikçi oyunu tercih ettikleri sonucuna varılmıştır. Bunun yanı sıra kardeşi olan ya da olmayan bütün çocukların kendi cinsiyetindeki çocuklarla oynamayı tercih ettikleri belirlenmiştir.

Aslan (2013) çalışmasında çocukların oyun davranışını incelemiş ve çocukların oyun davranışlarının kardeş durumuna göre farklılaşmadığı sonucuna varmıştır.

Literatür incelendiğinde kardeşi olan çocukların daha çok paylaşma ve işbirliğinde bulunma davranışları görülürken aynı zamanda daha fazla sosyal iletişime

geçtiklerinden dolayı kardeş sayısının artması ile sosyal davranışlarının da artması beklenmektedir (Nalbant, 2016).

Araştırmanın bu kısmıyla yapılan araştırmalar birbirini desteklememekte olduğu görülmektedir. Bunun nedeni çocukların sürekli olarak arkadaşları veya kardeşleriyle kıyaslanması bu çocukların içe kapanık veya aşırı hareketli ve saldırgan olmalarına sebep olabilmektedir (Karataş, 2015). Dolayısıyla ailedeki çocuk sayısının artması anne ve babanın her çocukla ilgilenme süresinin azalmasına bu durumda kardeşler arası kıskançlık, rekabetin artması çocukların içselleştirilmiş ve dışsallaştırılmış davranış problemlerini arttırmaktadır (Seven, 2006; Gehirli, 2007) şeklinde yorumlanabilir.

On Beşinci Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Sonuç

Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğinin Kişisel Beceriler alt boyutundan alınan puanlarla Penn Etkileşimli Oyun Ölçeğinin alt boyutlarından Oyun etkileşimi (Ebeveyn) ve Oyun etkileşiminden (Öğretmen) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı pozitif bir ilişki; Oyunun bozulması (Ebeveyn), Oyundan kopma (Ebeveyn), Oyunun Bozulması (Öğretmen) ve Oyundan Kopma (Öğretmen) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı negatif bir ilişki saptanmıştır. Yani çocukların kişisel beceri düzeyleri arttıkça oyun etkileşim düzeyleri artmakta, oyundaki kopma ve oyunun bozulması düzeyleri azalmaktadır.

Aytekin (2001) çalışmasında anaokuluna devam eden çocukların oyunun çocuğun gelişimi üzerindeki etkisini araştırmıştır. Araştırma sonucuna göre okul öncesi dönemde oyunun çocuğun gelişimi bakımından büyük bir öneme sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Farklı oyunların çocuğun çeşitli yönlere eğitimine etkide bulunarak psikomotor, zihinsel, dil, duygusal ve sosyal gelişimini sağladığı sonucuna varılmıştır.

Sebanç, Kearns, Hernandez ve Galvin (2007) 3-7 yaş aralığındaki çocukların yakın arkadaşlarının ve arkadaşlık ilişkilerinin sosyal uyumlarına etkisini incelemiştir. Araştırma bulgularına göre, yakın arkadaşı olan ve olumlu arkadaşlık ilişkileri yaşayan çocukların sosyal uyum düzeylerinin de olumlu yönde etkilediğini saptamıştır.

Zosh ve Jensen (2016) çalışmasında oyunun çocuğun gelecek yıllardaki sahnesi olduğunu belirtmiştir. Çocuk oyun oynarken pek çok sosyal beceriyi kazandığını ve

bu becerileri yine oyun yoluyla pekiştirdiği sonucuna ulaşmışlardır. Yani çocuk, oyun sırasında erken yaşta deneyim kazandığını ve bu deneyimlerin çocuğun gelecekteki sosyal becerilerini şekillendirdiğini belirtmişlerdir.

Çocuk aileden, arkadaş grubundan, öğretmenden veya diğer yetişkinlerden gözlemledikleri davranışları birçok kez oyununda tekrar ederek beceri haline getirmektedir.

Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğinin Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerileri Sağlama alt boyutundan alınan puanlarla Penn Etkileşimli Oyun Ölçeğinin alt boyutlarından Oyun etkileşimi (Ebeveyn) ve Oyun etkileşiminden (Öğretmen) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı pozitif bir ilişki; Oyunun bozulması (Ebeveyn), Oyundan kopma (Ebeveyn), Oyunun bozulması (Öğretmen) ve Oyundan kopmadan (Öğretmen) alınan puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı negatif bir ilişki saptanmıştır. Yani çocukların akran baskısı ile başa çıkma beceri düzeyleri arttıkça oyun etkileşim düzeyleri artmakta, oyundan kopma ve oyunun bozulması düzeyleri azalmaktadır.

Sosyal gelişim, doğumdan itibaren başlayıp yaşam boyu devam etmekte olan başkaları ile iyi ilişkiler kurmayı ve içinde bulunulan topluma uyum sağlayan bir süreçtir (Arı ve diğerleri, 2002). Çocuk içinde bulunduğu toplumun kuralları ve gereklerini oyun sırasında öğrenir. Sırasını beklemek, paylaşmak, başkalarının hakkına saygı duymak, hakkına ve eşyasına sahip çıkmak, kurallara ve sınırlamalara saygı göstermek, düzen ve temizlik alışkanlıklarını edinmek, söylenenleri dinlemek, kendini ifade edebilmek gibi davranışları hep oyun sırasında öğrenir (Doğanay, 1998).

Oyun, çocuğun içinde yer aldığı çevreyi araştırmaya, objeleri tanıma ve problem çözme imkânı sağlamaktadır. Çocuk bu yolla büyüklük, şekil, renk, boyut, ağırlık, hacim, ölçme, sayma, zaman, mekân, uzaklık, uzay gibi pek çok kavramı ve eşleştirme, sınıflandırma, sıralama, analiz, sentez ve problem çözme gibi birçok zihinsel işlemleri de öğrenir.

Literatürde çocuklar okul öncesi dönemde almış oldukları eğitim aracılığıyla akranlarıyla bir araya gelir, grup içi etkinlikler ve gruplaşma yoluyla kendini tanıır. İçinde bulunduğu gruba kendini kabul ettirir, becerilerini geliştirir, birlikte yaşamın kurallarını öğrenir (Çağdaş ve Seçer, 2002).

Howes ve Philipsen (1998) çalışmasında, 9 yıl boyunca çocukları farklı ortamlarda incelemişlerdir. Araştırmaya göre, bebeklik döneminde akranları ile oyun oynayan ve sosyal beceriler kazanan çocukların hayatlarının ilerleyen yıllarında daha az içe kapanma davranışları sergilediklerini saptamışlardır. Küçük çocukların sosyal etkileşimlere katılabilmeleri için sosyal uyararı başlatma, uyarana cevap verme, sıra alma ve iletişimi sürdürmeyi öğrenmesi gerekmektedir. Akran etkileşimindeki ihtiyaçları bildirmedeki eksiklikler çocukların akranları tarafından dışlanmasıyla sonuçlanabilir. Ayrıca sosyal becerilerdeki yetersizlikler akranlarla olan ilişkilerde zorluklara neden olurken bu zorluklar davranış problemleriyle sonuçlanabilmektedir (Diken, 2009).

Jones, Greenberg ve Crowley (2015) yaptıkları araştırmanın sonucuna göre çocukların akranlarıyla işbirliği içerisinde olmasında oyunun katkısından bahsetmişlerdir. Çocuklar oyun sırasında akranlarıyla sürekli iletişim halinde olarak problem çözme becerilerine, kişiler arası becerilerine, sözel açıklama becerilerine ve dinleme becerilerine olumlu etkisinin olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmanın bu sonucu ile benzer araştırmalar paralellik göstermektedir. Buna göre oyunun çocuğun sosyal becerilerine olumlu etkisinin olduğu şeklinde yorumlayabiliriz.

6. ÖNERİLER

Anne-Babalara Öneriler

- Çocuğun yeni öğrendiği sosyal beceriler ödüllendirilebilir.
- Çocuğun sorunlarına yapıcı ve olumlu bir şekilde düşünülmelidir.
- Tutarlı bir aile ortamında yetiştirerek çocuğun güçlü bir kişilik yapısına sahip olmasını sağlanabilir.

Öğretmenlere Öneriler

- Çocuğun yeni beceriyi kullanabileceği ortamlar hazırlanabilir.
- Yeni beceriyi kullanan çocuk ödüllendirilebilir.
- Çocukların sosyal becerilerini farklı teknikler kullanarak düzenli olarak kayıt altında tutulup çocuklar arasındaki sosyal ilişkilerle ve sosyal becerileriyle ilgili detaylı bilgi sahip olunabilir.
- Sosyal becerilerle ilgili uygulamaları sınıf içi etkinliklerle bir bütün halinde verilebilir.
- Çocukların arasında yaşanan olaylardan sosyal becerilerin öğretilmesi için faydalanılabilir.
- Sosyoekonomik yapısı düşük olan ailelere ev ziyareti yapıp sosyal beceri müdahale programları uygulanabilir.
- Okul ortamında çocuklarla nitelikli ilişkiler kurulmasını ve geliştirilmesini amaçlayan projelere yer verilebilir.
- Çocuğa öğretmeniyle kuracağı ilişkiyi destekleyici ve pekiştirici bir ortam sunmak için alternatif eğitim yaklaşımları ve programları uygulanabilir

Öğretmen ve Aile İletişimine Yönelik Öneriler

- Öğretmen ile aile sürekli ve düzenli iletişim halinde olmalıdır.
- Öğretmenin tutumu ile anne – babanın tutumu orantılı olmalıdır.

- Okullarda ailelere yönelik çocuk gelişimi hakkında eğitimler açılabilir.
- Öğretmen pek çok teknikten elde edilen bilgilerle her çocuk için sosyal beceri profilini ortaya çıkarabilir ve bu bilgileri çocukların aileleriyle paylaşabilir.

Öğretmen ve Aile Katılım Çalışmalarına Yönelik Öneriler

- Öğrenilmiş olan becerinin kalıcılığını sağlamak adına aile katılımları gerçekleştirilebilir. Aileler öğrenilen bu beceriyi nasıl pekiştirilmesi gerektiği hakkında bilgilendirmeler yapılabilir. Ailelerin eğitim ortamındaki etkinliklere katılımları sağlanabilir.
- Öğrenilen becerilerle ilgili eve etkinlikler gönderilebilir, ertesi gün ailelerden gelen etkinlikleri bütün çocuklarla beraber değerlendirilebilir.
- Öğretmenin, çocuğa kazandırmayı amaçladığı becerileri anlatan notları ailelere ileterek amaçlanan bu davranışların kazandırılma sürecine ailelerde dâhil edilebilir.

Milli Eğitim Bakanlığına Öneriler

- Sosyoekonomik açıdan dezavantajlı okullar belirlenmeli ve bu okullarda sosyal becerilere yönelik çocuklara ve öğretmenlere eğitimler verilebilir.
- Çocukların sosyal becerilerini kullanabilecek oyun alanları oluşturulabilir.
- Ailelerden ve öğretmenlerden çocuğun sosyal becerilerini değerlendiren ölçek formlarını doldurulması istenilip; ölçek sonuçlarına göre çocuklar gerektiğinde rehberlik hizmetinden destek alabilir.

KAYNAKLAR

- Acun Kapıkıran, N., Bora İvrendi, A. & Adak, A.** (2006). Okul öncesi çocuklarında sosyal beceri: Durum saptaması. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19 (1), 19-27.
- Adıgüzel, H. Ö.** (1993). Oyun ve Yaratıcı Drama İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ahioglu, E.N.** (1999) Sembolik Oyunun 4 Yaş Çocuklarının Dil Kazanımına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akandere, M.** (2003). Eğitici Okul Oyunları. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Akgün, E.** (2008). Anne-çocuk ilişkisini oyunla geliştirme eğitiminin anne-çocuk etkileşim düzeyine etkisi. (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Akgün, E., & Yeşilyaprak, B.** (2010). Çocuk Ana Baba İlişki Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. Balıkesir University Journal of Social Sciences Institute, 13(24).
- Akkök, F.** (2003). İlköğretimde sosyal becerilerin geliştirilmesi: Öğretmen el kitabı (3. baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Akman, B** 1995, 'Anaokuluna Devam Eden 40-69 Aylık Çocukların Kavram Gelişimlerinde Kavram Eğitiminin Etkisinin İncelenmesi', Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Doktora Tezi.
- Akman, B., & Gülay, H.,** (2004). Okul öncesi dönemde sosyal beceriler. Yaşadıkça Eğitim Dergisi. 82, 15-19.
- Aral, N., Gürsoy, F. Ve Köksal A.** (2000). Okul Öncesi Eğitiminde Oyun. (1. Baskı) İstanbul: Turan Ofset.
- Aral, N., Kandır, A. ve Can Yaşar, M.**(2000). Okul Öncesi Eğitimi. Ya-Pa Yayınları, İstanbul
- Aral, N., Baran, G., Bulut, Ş. & Çimen, S.** (2001). Çocuk Gelişimi 1. İstanbul: Ya-Pa.
- Aral, N., Gürsoy, F. & Köksal, A.** (2001). Okul öncesi eğitimde oyun. İstanbul: Ya-Pa Yayın Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., Kaptan Ofset.
- Arı, M.** (2005). Türkiye'de Erken Çocukluk Eğitimi ve Kalitenin Önemi. (Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar, Edit: Müzeyyen Sevinç). Morpa Kültür Yayınları: İstanbul.
- Arıkan, R.** (2007). Araştırma Teknikleri ve Rapor Hazırlama. (6. Basım). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Arseven, A.** (2001). Alan Araştırma Yöntemi. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Asher, S. R.** (1978). Children's Peer Relations. (Ed. M. E. Lamb), *Social and Personality Developmen.*, Ameika: Halt, Rinehart and Winsten, 91-113.
- Ashiabi, S. Godwin,** (2007), Play in the Preschool Classroom: Its Socioemotional, Significance and The Teacher's Role in Play. Early Childhood Education Journal, Oct, Vol. 35, No. 2.

- Aslan, Ö. M.** (2013). Anaokuluna devam eden çocuklarını oyun davranışları ve oyunlarında ortaya çıkan zorbalık davranışlarının incelenmesi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Doktora tezi.
- Arslan, E. & Arı, R.** (2008). Ericson'un psikososyal gelişim dönemleri ölçeğinin Türkçe'ye uyarlama, güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19, 53-60.
- Ashiabi, S. Godwin,** (2007), Play in the Preschool Classroom: Its Socioemotional, Significance and The Teacher's Role in Play. Early Childhood Education Journal, Oct, Vol. 35, No. 2.
- Aslan, E** 2008, 'Drama Temelli Sosyal Beceri Eğitiminin 6 Yaş Çocuklarının Sosyal İlişkiler ve İşbirliği Davranışlarına Etkisi', Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek lisans tezi.
- Artan İ. & Bayhan S.P.** (2005), Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. İstanbul: Morpa
- Atay, M., Şahin, S.** (2004). Erken Çocukluk Dönemi 3-6 Yaş. Gelişim ve Öğrenme. Ataman, A. (Editör). (Birinci Baskı). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Atay, M.** (2005). Çocukluk döneminde gelişim. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Atılğan, G** 2001, 'Okul Öncesi Eğitim Kurumların Devam Eden Ve Etmeyen İlköğretim 1. Kademe 1. Devre Öğrencilerinin Sosyal Beceri Özelliklerinin Karşılaştırılması', Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Atkinson, R.L., Atkinson, R.C., Smith, E.E., Bem, D.J. & Nolen-Holeksema, S.** (2008). Psikolojiye Giriş.
- Atlı, Ç** 2006, 'Okul Öncesi Eğitimi Alan 6 Yaş Çocuklarının Sosyal İlişkileri Anlamlandırılmasının İncelenmesi', Hacettepe Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.
- Avcıoğlu, H.** (2007). *Etkinliklerle Sosyal Beceri Öğretimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Aydın, A.** (2000). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. 2. Basım. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Aydın, A.** (2008). Sembolik Oyun Testi'nin Türkçe'ye Uyarlanması ve Okul Öncesi Dönemdeki Normal, Otistik ve Zihinsel Engelli Çocukların Sembolik Oyun Davranışlarının Karşılaştırılması. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, B.** (2004). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. (Der. B. Yeşilyaprak). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Aytekin, H.** (2010). Okul öncesi eğitim programları içinde oyunun çocuğun gelişimine olan etkileri (Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Bacanlı, H.** (1999). *Sosyal Beceri Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Balcı, A.** (2004). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler. (4. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Barnett, D. W. & Zucker, K. B.** 1990, *The Personal and Social Assesment of Children*, USA: Allyn and Bacon.
- Başaran, İ. E.** (1996). Eğitim Psikolojisi. Eğitimin Psikolojik Temelleri. (Birinci Baskı). Ankara: Gül Yayınevi.
- Bergen, D.** (2002). The Role of Pretend Play in Children's Cognitive Development. ECRP, Vol. 4 No. 1 Spring.
- Berk, L. E.** (1994). *Child Development*. USA: Allyn and Bacon.
- Bierman, K. L.** (2005). Peer rejection. Developmental processes and intervention strategies. USA: The Guilford Press.

- Bowlby, J.** (2013a). *Ayrılma*. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Bowlby, J.** (2013b). *Bağlanma*. İstanbul:Pinhan Yayıncılık.
- Bowlby, J.** (2014a). *Güvenli Bir Dayanak*. İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Yayınları:84
- Bowlby, J.** (2014b).*Sevgi Bağlarının Kurulması ve Bozulması*. İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Yayınları: 85
- Bulotsky-Shearer, R. J., López, L. M., & Mendez, J. L.** (2016). The validity of interactive peer play competencies for Latino preschool children from lowincome households. *Early Childhood Research Quarterly*, 34, 78-91. doi:10.1016/j.ecresq.2015.09.002
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F.** (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 2. Baskı, Pegem Akademi: Ankara.
- Charles, C. M.**(2003) . *Öğretmenler İçin Piaget İlkeleri* (Çev. Gülten Ülgen), Ankara:Nobel Yayın Dağıtım.
- Cinel, N. Ö.** (2006). Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 3-6 Yaş Grubu Çocuğu Olan Anne Babaların Oyuncak Ve Oyun Materyalleri Hakkındaki Görüşlerinin Ve Bu Yaş Grubu Çocukların Sahip Oldukları Oyuncak Ve Oyun Materyallerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Cohen, D.** (1993). *The Development of Play*. Second Edition. Routledge:London.
- Cousins, J.H., Power, T..G. and Olvera-Ezzell, N.** (1993). Mexican-American mothers' socialization strategies: effects of education, acculturation, and health locus of control. *Journal of Experimental Child Psychology*, 55, 258–276.
- Cugmas, Z.** (2007). Child's Attachment to his/her mother, father and kindergarten teacher. *Early Child Development and Care*, 177(4), 349-368.
- Cüceloğlu, D.** (1996). *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D.** (2002). *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağdaş, A& Seçer, Z** 2002,*Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Çetin, F., Bilbay, A. A., ve Kaymak, D. A.** (2002). Araştırmadan Uygulamaya Çocuklarda Sosyal Beceriler. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Çetin, F., Bilbay, A. A. ve Kaymak, D. A.** (2003). Çocuklarda sosyal beceri. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Çiftçi, İ** 2001, 'Zihinsel Engelli Bireyler İçin Hazırlanan Bilişsel Süreç Yaklaşımına Dayalı Sosyal Beceri Programının Etkililiğinin İncelenmesi',Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi.
- Çelik, N.** (2007). Sosyal beceri eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin sosyal uyum düzeylerine etkisi. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Çelik, V.** (2012). Sınıf yönetimi. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Çetin, F., Bilbay, A. A., ve Kaymak, D. A.** (2002). Araştırmadan uygulamaya çocuklarda sosyal beceriler. İstanbul: Epsilon Yayıncılık Hizmetleri.
- Çiftçi, İ& Sucuoğlu, B** 2005,*Bilişsel Süreç Yaklaşımıyla Sosyal Beceriler Öğretimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Çoban, B. & Nacar, E.** (2006). Okul öncesi eğitimde eğitsel oyunlar. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çubukçu, Z & Gültekin, M** 2006,*İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması GerekenSosyal Beceriler*. Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi. 37, 154-174.

- Dağlıoğlu, E.** (2009). Okul Öncesi Öğretmeninin Özellikleri ve Okul Öncesi Eğitime Öğretmen Yetiştirme. (Okul Öncesi eğitime giriş, edit: Gelengül Haktanır). 2. Baskı, Anı Yayınları: Ankara.
- Deniz, M. E.** (2003) Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:9. ss: 501-522.
- Diken, Ö.** (2009). Ebeveyn Davranışı Değerlendirme Ölçeği ve Çocuk Davranışını Değerlendirme Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dil Ve Konuşma Terapistliği Ana Bilim Dalı, Eskişehir.
- Dinç, B. ve Gültekin, M.** (2003).Okul öncesi eğitimin 4-5 yaş çocuğunun sosyal gelişimine etkileri konusunda öğretmen görüşleri. OMEP Dünya Konyay Toplantısı ve Konferansı. Ankara: YA-PA Yayınları.
- DiPrete, T.A. and Jennings, J.L.** (2009). Social behavioral skills and the gender gap in early educational achievement. *Sociology of Education*, 83(2),135-159.
- Doll, B., Murphy, P., & Song, S. Y.** (2003). Their relationship between children's self-reported recess problems and peer acceptance and friendships. *Journal of School Psychology*, 41, 113-130.
- Durualp, E, Aral, N.** (2010). Altı Yaşındaki Çocukların Sosyal Becerilerine Oyun Temelli Sosyal Beceri Eğitiminin Etkisinin İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 39 (39), 160-172.
- Einon, D.** (2000). Bebeklikten Okula Öğrenmede İlk Adımlar. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Elibol, Gültekin, S.** (2008) 5 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. (Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı.
- Erbay, E.**(2008) Okul Öncesi Eğitim Alan ve Almayan İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Becerilere Sahip Olma Düzeyleri (Yüksek Lisans Tezi) Denizli Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı.
- Erikson, E.** (1984). *İnsanın Sekiz Çağı*, (1963) (Çev. T. B. Üstün, & V. Şar), Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.
- Erik, E. H.** (2014). İnsanın 8 Evresi. İstanbul: Okuyan Us Yayınevi.
- Ergin, H.** (2003). İletişim becerileri eğitim programının okul öncesi dönem çocuklarının iletişim beceri düzeylerine etkisi. Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Ergin, H., Yıldız, A. S.** (2013). Gelişim Psikolojisi. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Ergün, M.** (1980). Oyun ve Oyuncak Üzerine, *Milli Eğitim Dergisi* I/1, s. 102-119.
- Erşan, Ş.** (2006). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Altı Yaş Grubundaki Çocukların Oyun ve Çalışma İle İlgili Algılarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Flavell, J. H.** (1999). Cognitive development: Children's knowledge about the mind. *Annual Review Psychology*, 50, 21-25.
- Fox, R. A., Platz, D.L., and Bentley, K.S.** (1995). Maternal factors related to parenting practices, developmental expectations, and perceptions of child behavior problems. *Journal of Genetic Psychology*, 156, 431-441.

- Gardner, H.** *Frames Of Mind: The Theory of MI*, New York: Basic Books.
- Gazezoglu, Ö.** (2007). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 6 Yaş Çocuklarına Öz Bakım Becerilerinin Kazandırılmasında Oyun Yoluyla Öğretimin Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Gençdoğan, B.** (2008). Psychometric properties of the Turkish version of the children's self report social skills scale. *Social Behavior and Personality*, 36, 7, 955-964.
- Giren, S.** (2015). Okul Öncesi Eğitimi Öğretmen Adaylarının Okul Öncesi Eğitim Öğretmeni Kavramına İlişkin Metaforları. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 25 (2), 123-132.
- Gözde, O., Susar F.** (1997). Okul Öncesi Eğitimin Önemi ile Bu Eğitimde Oyunun ve Bedensel Etkinliklerin Rolü. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 2, s.39-48. Pamukkale.
- Gresham, F.M., Macmillan, D.L., and Bocian, K.M.** (1996). Learning disabilities, low achievement and mild mental retardation: More alike than different? *Journal of Learning Disabilities*, 29, 570-581.
- Guy, Jacquin,** (1969). Çocuk Psikolojisinin Ana Çizgileri. (2. Bsk.). (Çev. Mehmet Toprak). İstanbul, Yükselen Matbaası.
- Gülay, H.** (2008). *5-6 Yaş Çocuklarına Yönelik Akran İlişkileri Ölçeklerinin Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışmaları ve Akran İlişkilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gülay, H. Ve Akman, B.** (2008) A Comparison of Social skills of 6-year old unprotected children and 6-year old children living with their family, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt 11 Sayı 19 Haziran 2008 ss.23-39.
- Gülay, H.** (2009). Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Gülay, H & Akman, B** 2009, *Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceriler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Gür, Hakan,** (1995). Dil Ediniminin Psiko-Sosyal Yönleri. Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi, S. 37.
- Güven, N.** (2005). Erken çocukluk döneminde bağımsız oyun gelişimi. M. Sevinç. (Der.) Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar 2 (501-509). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Hall, C & Lindzey, G** 1985, *Introduction To Theories Of Personality*, Canada: John & Wiley and Sons.
- Hargie, O.** (1991). *Handbook Of Communication Skills*. London: Routledge.
- Hargie, O, Saunders, C & Dickson, D,** 1994, *Social Skills in Interpersonal Communication*. New York: Routledge.
- Harrist A. W., Bradley K. D.,** (2003), 'You can't say you can't play': Intervening in the Process of Social Exclusion in the Kindergarten Classroom. *Early Childhood Research Quarterly* 18, pp. 185-205, 12 March, Texas, USA.
- Herzog, M. J.** (2007). Family And Peer Relationships in Preschool: Children Perceptions Of The Familial And Social Domain. Unpublished PhD. Thesis. USA: Arizona State University..
- Hess, R. D., & Craft. D. J.** (1975). *Teachers Of Young Children*, USA: Houghton Mifflin Company.
- Hetherington, M & Parke, R** 1993, *Child Psychology*. New York: McGraw Hill Publishing Company.

- Howard-Jones, P., Taylor J. R., Sutton, L.** (2002). The Effect of Play on the Creativity of Young Children During Subsequent Activity. *Early Child Development and Care*, Vol. 172 (4), pp. 323-328.
- Howes, C., & Tonyan, H.** (1999). Peer relations. L. Balter, & C. S. Tamis-Le Monda. (Eds.). *Child Psychology: A Handbook of Comtemporary Issues* (s. 143-157). USA: Psychology Press Taylor & Francis Group.
- HOWES, C.** (2000). Social-Emotional Classromm Climate In Child Care, Child-Teacher Relationships and Chidron's Second Grade Peer Relations. *Social Development*, 9(2), 191-203.
- Işık, M** 2007, 'Anasınıfına devam eden 5-6 Yaş Grubu Çocuklarına Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği'nin Uyarlanması ve Uygulanması', Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Jamyang-Tshering K.** (2004). Social competence in preschoolers: An evaluation of the psychometric properties of the preschool Social Skills Rating System (SSRS) (Unpublished Doctoral Dissertation). USA: Pace University.
- Kanak, M.** (2010). Erken Çocukluk Döneminde Gelişim. Arslan, E. (Editör). Ankara: Eğiten Kitap.
- Kandır, A.** (2005). Erken Çocukluk Eğitiminde Kaliteyi Belirleyen Ölçütler. (Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar, Edit: Müzeyyen Sevinç). Morpa Kültür Yayınları: İstanbul.
- Kaptan, S.** (1991). Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri. Ankara: Tekışık Web Ofset.
- Kapıkıran, N. ve diğ.** (2006) Okul Öncesi Çocuklarda Sosyal Beceri Saptamacı. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. Sayı:19:25.
- Kapıkıran, M.A. İvrendi, A.B. & Adak, A.** (2006). "Okul Öncesi Çocuklarında Sosyal Beceri: Durum Saptaması". Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 19.
- Karaca, N, Gündüz, A, Aral, N.** (2011). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Davranışının İncelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 4 (2), 65-76.
- Karadağ, E., Çalışkan N.** (2008). İlköğretimde Drama 'Oyun ve İşleniş Örnekleriyle'. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karaman, Güney, N.** 2009. Okulöncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 5–6 Yaş Grubu Çocukların Bilişsel Üslupları ile Oyun Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. Cilt: 42. Sayı:2.
- Karasar, N.** (2007). Bilimsel Araştırma Yöntemi. (17. Baskı) İzmir: Nobel Yayınevi.
- Karasar, N.** (2014). Bilimsel Araştırma Yöntemleri (26.Baskı). Ankara: Nobel.
- Karasar, N.** (2017). Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Karoğlu, H, Ünüvar, P.** (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Gelişim Özellikleri Ve Sosyal Beceri Düzeyleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 0 (43), 231-254.
- Kaymak, D. A, Çetin, F & A. A,** 2003, *Çocuklarda Sosyal Beceriler(Grup Eğitimi)*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Kelly, J. A.** (1982). *SocialSkills Training*, USA: Sringer Publishing Company.
- Khilstorm, J. F.,&Cantor, N.** (2000). *Handbook of Intelligent*. Cambridge: Cambridge UniversityPress.

- Kılınç, N.**(2016). 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri ve Problem Davranışları ile Oyun Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü: Yüksek lisans tezi.
- Kızıloluk, H.** (1984). *Okul Öncesi Dönemde Grup Oyunlarının Çocuğun Sosyalleşmesi Üzerinde Etkileri*. Cumhuriyet Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı 15. S. 82-83.
- Kibar, B.** (2008). Büyükanneleriyle Yetişen ve Yetişmeyen 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyo-Duygusal Gelişim Düzeyleri, Davranış Sorunları ile Aile İşlevlerinin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Koçak, N. ve Tepeli, K.** (2004). 4 – 5 yaş çocuklarında sosyal ilişkiler ve işbirliği davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Marmara Üniversitesi. I. Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresi. Bildiri Kitabı II. Cilt. 9-22.
- Koçak, N.& Alakoç Pirpir, D.** (2012). Okul Öncesi Öğretmeni. (Okul Öncesi eğitime Giriş, Edit: Neslihan AVCI, Mehmet TORAN). Eğiten Kitap: Ankara s: 77-103.
- Korkut, F.** (2005). Yetişkinlere yönelik iletişim becerileri eğitimi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 28, 143- 149.
- Koçyiğit, S., Sezer, T. ve Yılmaz, E.** (2015). 60-72 aylık çocukların sosyal yetkinlik ve duygu düzenleme becerileri ile oyun becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 12-1(23), 287-300.
- Kostelnik, M. J., Whiren, A. P., Soderman, A. K., & Gregory, K.** (2005). Guiding children's social development. (fifth edition). Theory to Practice. USA: Thomson & Demler Learning.
- Kowalski, H. S., Wyver, S. R., Masselos, G., Lacey, P. D.,** (2004). Toddlers' Emerging Symbolic Play: A First-Born Advantage. Early Child Development and Care, Vol. 174 (4), pp. 389–400.
- Kök, E. E.** (2017). Anaokuluna Devam Eden Çocukların Ebeveynleri ile İlişkilerinin Çocukların Oyun Davranışlarına Yansımalarının İncelenmesi. Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Kök, E , Ünal, F .** (2018). Ebeveynlerin Çocukları ile İlişkilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi, 26 (5) , 1437-1446 . DOI: 10.24106/kefdergi.1967
- Kretschmer, R. E.** (2004). Psychoeducational Assessment of Individuals with hearing loss. (Eds. R. J. Roeser, & M. P. Downs). Auditory Disorders in School Children.. USA: Thieme. 147-188.
- Kuyucu, Y., Şahin, M. & Kapıcıoğlu, O.**(2013). Okul öncesi öğretmenlerinin “çocuk” kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 2 (2), 43-53.
- Lamb, M. E., & Baumrind., D.** (1978). Socialization and personality development in the preschool years (Ed. M. E. Lamb), *Social And Personality Development*. USA: Halt, Rinehart and Winsten, 50-67.
- Lamb, M., Hwang, C., Bookstein, F., Broberg, A., Hult, G. ve Frodi, M.** (1988). Determinants of social competence in Swedish preschoolers. *Developmental Psychology*, 24(1), 58-70.
- Leong, J., Bodrova, E.** (2010). Zihnin Araçları: Erken Çocukluk Eğitiminde Vygotsky Yaklaşımı. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Lindsey, E. W.** (2002). Preschool children's friendships and peer acceptance: Links to social competence. *Child Study Journal*, 32, (3), 145-156.
- Laosa, L. M.** (1982). School, occupation, culture and family: The impact of parental schooling on the parent-child relationship. *Journal of Educational Psychology*, 74(6), 791-827. Lopez Turley, N.R. (2003). Are children of young mothers disadvantaged because of their mother's age or family background? *Child Development*, 74(2), 465-474.
- Martinsen, H., Nealand, T. and Vereijken, B.** (2010). Observation-Based Descriptions of Social Status in the Pre-School, *Early Child Development and Care*, 180, 9, 1231- 1241.
- Mavi Dervişoğlu, C.** (2007). Okul Öncesi Kurumlarına Devam Eden 6 Yaş Çocuklarının, Sosyal Becerilerini ve Problem Davranışlarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi.
- McGinnis, E., Pearson, R.** (2016). Erken Çocukluk Döneminde Sosyal Beceri Öğretim Programı. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- McGuire, J., & Priestley, P.** (1981). *Life After School : A Social Skills Curriculum*, London: Pergamon Press.
- McLoyd, V. C.** (1998). Socioeconomic disadvantage and child development. *American Psychologist*, 53, 185-204.
- McWayne, C.M., Owsianik, M., Green, L.E., Fantuzzo, J.W.** (2008). Parenting behaviors and preschool children's social and emotional skills: A question of the consequential validity of traditional parenting constructs for low-income African Americans. *Early Childhood Research Quarterly*, 23, 173–192.
- Meece, J. L.** (1997). *Child And Adolescent Development For Educations*, USA: Mc Graw- Hill Companies.
- Meriç, B.** (2007) Boşanmış Ailelerdeki Ergenlerin Uyum Düzeylerini Ve Sosyal Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Bir Grup Rehberliği Çalışmasının Sınanması. (Doktora Tezi) İstanbul Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı.
- Meadan, H., & Monda-Amaya, L.**(2008). Collaboration to promote social competence for students with mild disabilities in the general classroom. *Intervention in School and Clinic*, 43, 3, 158-167.
- Meadow, K.P.**(1980). *Deafness and Child Development*. USA: University of California Press.
- Merrell, K. W., & Gimpell, G. A.** (1998). *Social Skills of Children And Adolescent*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Morgan, H.** (2007). *Early Childhood Education: History, Theory, and Practice*. USA: Rowman & Littlefield Education.
- Newton, E., & Jenvey, V.** (2011). Play and theory of mind: associations with social competence in young children. *Early Child Development and Care*, 181(6), 761- 773. doi:10.1080/03004430.2010.486898
- Nezlek, J. B.** (2001). Casual relationships between perceived social skills and day-to-day social interaction: Extending the sociometer hypothesis. *Journal of Social and Personal Relationships*, 18, 3, 386-403.
- Ogeman, H. G.** (2018). Yaşamın İlk Yıllarında Sosyal Beceriler. Ankara: Eğiten Kitap.
- Oktay, A.** (1983). Okul olgunluğu. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:3089.

- Oktay, A.** (1998). Okul öncesi dönemi (3-6 yaş). (Der. H. Yavuzer). *Ana-Baba Okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Oktay, A.** (1999) Marmara Üniversitesi Anaokulu-Anasınıfı Öğretmeni El Kitabı. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Oktay, A.** (2002). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Oktay, A.** (2007). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem* (6. baskı). İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Olcay, O.** (2008). Bazı kişisel ve ailesel değişkenlere göre okulöncesi dönemdeki çocukların sosyal yetenekleri ve problem davranışlarının analizi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü: Yüksek lisans tezi.
- Orçan, M & Deniz, M.E.** (2006) “Anaokuluna Devam Eden 6 yaş Çocuklarının Sosyal Uyumlarının İncelenmesi”. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, I. Uluslar Arası Okul Öncesi Eğitim Kongresi (Bildiri Kitabı II), İstanbul: Ya-Pa.
- Orhan, M.** (2010). Okul Öncesi Kaynaştırma Öğrencileriyle Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Sosyal Beceri ve Problem Davranışlarının Düzeyi ile Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir.
- Onur, B.** (1997). *Gelişim Psikolojisi. Yetişkinlik–Yaşlılık–Ölüm*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Onur, B. ve Güney N.,** (2004). Türkiye’de Çocuk Oyunları: Araştırmalar. Ankara: Kök Yayıncılık.
- ÖĞRETİR, A.D.** (1999). “Alt ve Üst Sosyo-ekonomik Düzeydeki 6 yaş Çocuklarının Sosyal Oyun Davranışlarıyla Anne-baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Öğretir, A. D.** (2009). Televizyonun okul öncesi dönem çocuklarına etkisi: Aile değerlendirme ölçeği ve tv izleme sürelerine ilişkin bir araştırma. E-Journal of New Sciences Academy, 4, 3, 881-890.
- Ömeroğlu, E.** (2007). Okul Öncesi Eğitimde Drama (5. Baskı) Ankara: Kök Yayıncılık.
- Ömeroğlu, E, Büyüköztürk, Ş, Aydoğan, Y, Diğerleri, V, Çakan, M, Kılıç Çakmak, E, Özyürek, A, Gültekin Akduman, G , Günindi, Y , Kutlu, Ö , Çoban, A , Yurt, Ö , Koğar, H , Karayol, S .** (2015). Okul Öncesi Sosyal Beceri Destek Projesinde Geliştirilen Ölçme-Değerlendirme Araç ve Yöntemlerinin Tanıtımı. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2 (1), 74-83.
- Önder, A.** (2005). Okul öncesi çocukları için eğitici drama uygulamaları. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları Ltd. Ş.
- Öngider, N.** (2006). Evli ve Boşanmış Ailelerde Algılanan Ebeveyn Kabul veya Reddinin Çocuğun Psikolojik Uyumunu Üzerindeki Etkileri, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Öngider, N.** (2013). Anne-baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişki. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 5(4), 420-440.
- Özdoğan B.** (2000) Çocuk ve Oyun. Ankara: Anı Yayınları.

- Özabacı, N.** (2006) Çocukların Sosyal Becerileri ile Ebeveynlerinin Sosyal Becerileri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt:16, Sayı:1, Sayfa:163-179.
- Öztürk, A.** (2008). *Okulöncesi Eğitimin İlköğretim 1. ve 3. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Becerilerine Etkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, M.A.**, (2018). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Grup Ortamlarındaki Oyunun Değerlendirilmesi. Trakya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Öztürk Samur, A. ve Deniz, M. E.** (2014). Değerler eğitimi programının 6 yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerine etkisi. Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 7,463-481.
- Özyurt, M, Güzel, N.** (2018). Okul Öncesi Eğitimi Alan Çocukların Okul Olgunluğu Düzeylerinin ve Okul Olgunluğuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14 (3), 1250-1267.
- Özyürek, A .** (2015). Okul Öncesi Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri İle Anne Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Milli Eğitim Dergisi, 45 (206), 106-120.
- Palut, B.** (2003). Sosyal gelişim ve arkadaşlık ilişkileri. (Ed. M. Sevinç). Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, 311-319.
- Parker, J. G. & Asher, S. R.** (1993). Friends and friendship quality in middle childhood: Links with peer group acceptance and feelings of loneliness and social dissatisfaction. *Developmental Psychology*, 29, 611-621.
- Pehlivan, H.** (2005). Oyun ve Öğrenme. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Pekdoğan, S.** (2011). Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Beş-Altı Yaş Çocuklardaki Sosyal Becerilerin Bazı Özellikler Açısından İncelenmesi (Elazığ İli Örneği). İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Yüksek Lisans Tezi.
- Pervez, S.** (1992). The Role of Play in The Development of Preschool Children. Ph. D Thesis, Quaid-i Azam University.
- Poyraz, H.** (1999), Okul Öncesi Dönemde Oyun ve Oyuncak. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Poyraz, H.& Dere, H.** (2003). Okul Öncesi Eğitimin İlke ve Yöntemleri, Ankara: Anı Yayınları.
- Riley, A., Smith, P.** (2016). Kültürel Kurama Giriş. Ankara:Dipnot Yayınevi.
- Rivkin, M.** (1991). The Young Child At Play. In G.Fein and M. Rivkin (Eds). *The Educator's Place in Children's Play. Reviews of Research, Volume 4.* (pp.213-218). USA: Washington DC.
- Ryder, V.** (1995). *Parents and Their Children*, USA: The Goodheart Willcox Company.
- Samancı, O , Uçan, Z .** (2017). Çocuklarda Sosyal Beceri Eğitimi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21 (1), 281-288.
- Sarı, E.** (2007). "Anasınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların, Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının, Çocuğun Sosyal Uyum ve Becerilerine Etkisinin İncelenmesi". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü.
- Santrock, J.W.** (2004). *ChildDevelopment*, USA: Mc Graw-Hill Companies.
- Schunf, D. H.** (2011). Öğrenme Teorileri. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.

- Sekino, Y.** (2006). Investigation of the Relationship Between Preschool Peer Play And Third-Grade Outcomes For Low-Income Urban Students. Unpublished Doctoral Dissertation. University of Pennsylvania. Philadelphia.
- Sel, R.** (1987). Çocuk ve Oyun Dünyası. Ankara: Olgun Lisesi Yayınları, Lider Yayıncılık.
- Senemoğlu, N.** (2000). İlk Çocukluk Döneminde Gelişim. (Ed. E. Ceyhan). *Çocuk Gelişimi ve Psikolojisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Senemoğlu, N.** (2001). Gelişim öğrenme ve öğretim. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Serhatlıoğlu, B.** (2006). *Televizyon Programlarının Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocuklarının Zihin ve Dil Gelişimini Etkileme Biçimlerine Yönelik Öğretmen ve Veli Görüşlerinin Belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sevinç, M.** (2004). *Erken Çocukluk Gelişimi Ve Eğitiminde Oyun*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Seven, S.** (2006). 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri ile Bağlanma Durumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Yüksek Lisans Tezi.
- Seven, D .** (2007). Ailesel Faktörlerin Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Davranış Problemlerine Etkisi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi , 51 (51) , 477-499 Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kuey/issue/10346/126731>
- Seven, S & Yoldaş C.** (2007). “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi”. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: IV, Sayı: 1, 1–18.
- Seven, S.** (2008) 7-8 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin İncelenmesi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt:18, Sayı:2, Sayfa:151-174.
- Seyrek, H. ve Sun, H.** (1998). Okul Öncesi Eğitiminde Oyun. İzmir: Hilmi Seyrek.
- Sheridan, M. D.** (2005). Play in Early Childhood. London and New York: Routledge.
- Shim, J.** Low-Income Children Pretend Play: The Contributory Influences of Individual and Contextual Factors. Ph. D. Thesis. The University of North Carolina, 2007.
- Shim S.Y., Herwig, J. E. and Shelley, M.** (2001). Preschoolers' Play Behaviors With Peers In Classroom And Playground Settings. Journal of Research in Childhood Education; Spring; 15, 2; pp. 149-163.
- Spegman, A. M.,& Houck, G. M.** (2005). Assesing the feding/eating interaction as a contextfort he development od social competence in toddlers. Issues in Comprehensive Pediatric Nursing. 28, 213-236.
- Stefan, C. A.** (2008). Short-term efficacy of a primary prevention program fort he development of social-emotional competencies in preschool children. Cognition, Brain, Behavior, 12, 2, 285-307.
- Swith, Trawick** (2013). Erken Çocukluk Döneminde Gelişim. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Şanlı, D.** (2007). *Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmanlerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

- Şehirli, N.** (2007). Çocuk davranışlarını değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı değişkenlere göre incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Şentürk, S.** (1999). *Sosyalleşme Sürecinde Aile Kurumu*. Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi.
- Tekin, G. ve Tekin A.K.** (2008). Meanings of Child's Play According To Turkish Early Childhood Educators: A Phenomenological Study. *Journal of Instructional Psychology*, Vol. 34, No. 4. p. 207-213.
- (Tezel), Şahin, F.** (1999). Gazi Üniversitesi Anaokulu/Anasınıfı Öğretmeni El Kitabı. 1. Baskı. İstanbul: Turan Ofset.
- (Tezel), Şahin, F.** (2001). Gazi Üniversitesi Anaokulu/Anasınıfı Öğretmeni El Kitabı. İstanbul: Turan Ofset.
- Totan, T.** (2008). Ergenlerde Zorbalığın Anne, Baba ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik. Bolu.
- Tulviste, T. and Koor M.** (2005). "Hands Off the Car, It's Mine!" and "The Teacher Will Be Angry if We Don't Play Nicely": Gender-Related Preferences in the Use of Moral Rules and Social Conventions in Preschoolers' Dyadic Play. Vol 53, Nos ½, July.
- Tunçeli, H. İ.** (2012). Anaokullarına devam eden 6 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin okul olgunluklarına etkilerinin incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tutkun, C.** (2012). 60-72 aylık çocukların sosyal becerilerinin anne ve öğretmen değerlendirmelerine göre incelenmesi. (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Türköz, Y.** 2007, '*Okul Öncesi Çocuklarında Bağlanma Örüntüsünün Kişilerarası Problem Çözme ve Açık Bellek Süreçlerine Etkisi*', Ankara Üniversitesi, Doktora Tezi.
- Tüy, S. P.** (1999). *3-6 Yaş Arasındaki İşitme Engelli ve İşiten Çocukların Sosyal Beceri ve Problem Davranışları Yönünden Karşılaştırılmaları*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Uyanık-Balat, G., Şimşek, Z. ve Akman, B.** (2008). Okul öncesi eğitim alan çocukların davranış problemlerinin anne ve öğretmen değerlendirilmeleri açısından karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 263-275.
- Uysal, A. ve Balkan, İ. K.** (2015). Sosyal beceri eğitimi alan ve almayan okul öncesi çocukların, sosyal beceri ve benlik kavramı düzeyleri açısından karşılaştırılması. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 35, 27-56.
- Ülgen, G.,&Fidan, E.** (1997). *Çocuk Gelişimi*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Vaizoğlu, F.** (2008). *Anaokuluna Devam Eden Çocukların Sosyal Davranışları ile Ebeveynlerinin Evlilik Durumlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Vygotsky, L.** (1986). *Thought and Language*. Massachusetts: MIT Press Cambridge.
- Walker, S.** (2004). Teacher reports of social behavior and peer acceptance in early childhood: Sex and social status differences. *Child Study Journal*, 34, (1), 13-28.
- White, S. W., Keonig, K., & Scahill, L.** (2007). Social skills development in children with autism spectrum disorders: A review of the intervention research. *Journal Autism Development Disorders*, 37, 1858-1868.

- Woodhead, M., Carr, R., & Light. P.** (1991). *Becoming a Person*. London: The Open University.
- Wortham, S. C.** (1998). *Early Childhood Curriculum. Developmental Bases for Learning And Teaching*. Virginia: Dunningly and Sas Company.
- Wright, M** (2010). Exploring Early Bullying: Play and Agression in a Preschool Classroom. (Doktora Tezi). Antioch University/ New Hampshire Department of Clinical Psychology, New England Keene.
- Yalçın, H.** (2010). *Çocuk Gelişimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yavuzer, H.** (1999). *Bedensel, Zihinsel ve Sosyal Gelişimiyle Çocuğunuzun İlk 6 Yılı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H.** (2001). Okul çağı çocuğu. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H.** (2002). *Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzeri H.** (2013). Çocuk Tanımak Ve Anlamak. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H.** (2014). Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H.** (2016). *Bedensel, Zihinsel ve Sosyal Gelişimiyle Çocuğunuzun İlk 6 Yılı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H.** (2017). *Ana- Baba Okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H.** (2018). *Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazıcı, Z.** (2002); Okul öncesi eğitimin okul olgunluğu üzerindeki etkisinin incelenmesi, Milli eğitim dergisi, Sayı:155-156.
- Yılmaz, Y.** (2003). Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş grubu çocukları için okul olgunluğu kontrol listesi geliştirilmesi, Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H.** (2005). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A.** (2015). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. Ankara: Çizgi Yayınevi.
- Yörükoğlu, A.** (2010). Çocuk Ruh Sağlığı. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yukay, M.** (2006). *Okul öncesi dönem çocuklarının kişiler arası ilişkilerini geliştirmeye yönelik hazırlanmış sosyal beceri eğitimi programının değerlendirilmesi*. I. Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongresi. Marmara Üniversitesi. Bildiri Kitabı, 1.cilt. s. 78-90. İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık.
- Yüksel, G.** (1998). Sosyal Beceri Envanteri'nin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 9,39-48.
- Yüksel, G.** (2004). *Sosyal Beceri Envanteri El Kitabı*. Ankara: Asil Yayıncılık.
- Zembat, R.,& Unutkan P. Ö.** (2001). *Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Sosyalleşmesinde Ailenin Yeri (Aile Katılım Programı Uygulama Örnekleriyle)*. İstanbul: Ya-pa Yayıncılık.
- Zembat, R.** (2012). Okul öncesinde temel ihtiyaçlar ve temel alışkanlıkların kazandırılması. Rengin Zembat. (Ed.). Okul öncesi Eğitime Giriş. Ankara: Hedef.

EKLER

EK.1:Demografik Bilgiler Anketi ve Ölçekler

EK.2:Araştırma İzini

EK.3:Ölçek Yazışmaları

EK.4: Etik Kurul Raporu

EK-1:Demografik Bilgiler Anketi ve Ölçekler

Sayın Veli,

İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans programındaki “ Farklı Ekonomik Çevrede Eğitim Gören 60-72 Aylık Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Çocuğun Akran Oyunlarına Yansımasının İncelenmesi” başlıklı tez çalışmamın zorunlu bir aşaması olan bu araştırma için sizin görüşlerinize ihtiyaç duyulmuştur. Bu anket formu genel bir değerlendirme yapmak için hazırlanmıştır. Vereceğiniz cevaplar yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Elde edilen cevaplar gizli tutulacak ve bilimsel amaçlar için kullanılacağından tüm soruları içtenlikle yanıtlamanız beklenmektedir.

Göstereceğiniz ilgi ve tüm yardımlarınız için teşekkür ederim.

Saygılarımla,

İpek AKBAŞ

SORULAR

1-Annenin Yaşı

18-24 25-30 31-35 36-40 41 ve üstü

2-Babanın Yaşı

18-24 25-30 31-35 36-40 41 ve üstü

3-Anne ve Baba Birlikte mi yoksa ayrı mı?

Birlikte Ayrı

4-Annenin Öğrenim Durumu

İlkokul Ortaokul Lise Önlisans Lisans Yüksek Lisans
Doktora ve üstü

5-Babanın Öğrenim Durumu

İlkokul Ortaokul Lise Önlisans Lisans Yüksek Lisans
Doktora ve üstü

6-Ailenen Toplam Gelir Düzeyi

1.729

3.623

8.367

7-Çocuğun Yaşı

5 6

8-Çocuğun Cinsiyeti

Kız Erkek

10-Kardeş Sayısı (Çocuk ile birlikte toplam)

1

2

3

4

5 ve üstü

PENN ETKİLEŞİMLİ AKRAN OYUN ÖLÇEĞİ

Ebeveyn Formu (PEAOÖ-E)

Geçtiğimiz iki ayı göz önünde bulundurarak, çocuğunuzda evde ya da dışarıdaki oyun esnasında aşağıdaki davranışları ne kadar gözlemlediğinizi uygun kutucuğu daire içine alarak belirtiniz.

Maddeler	Hiçbir zaman	Nadiren	Sık sık	Her Zaman
1. Diğer çocuklara yardım eder				
2. Kavga etmeye ve tartışmaya başlar				
3. Diğer çocuklar tarafından dışlanır				
4. Oyun grubunun dışında gezinir				
5. Diğer çocuklarla oyuncaklarını paylaşır				
6. Kendini geri çeker				
7. Amaçsızca etrafta dolaşır				
8. Diğer çocukların oyun hakkındaki önerilerini reddeder				
9. Diğer çocuklar tarafından görmezden gelinir				
10. Gevezelik yapar				
11. Akran çatışmalarını yatıştırmaya yardımcı olur				
12. Diğerlerinin eşyalarına zarar verir				
13. Oyuna çağrıldığında katılmayı reddeder				

<p>14. Oyuna başlamak için yardıma ihtiyaç duyar</p> <p>15. Sözlü olarak başkalarıyla alay eder</p> <p>16. Diğer çocukların eylemlerini kibarca yönlendirir.</p>				
<p>17. Ağlar, mızımızlanır, kızgınlık gösterir</p> <p>18. Diğer çocukları oyuna katılmaları için cesaretlendirir</p> <p>19. Diğer çocukların eşyalarını zorla alır</p> <p>20. İncinen veya üzgün olan arkadaşlarını rahatlatır</p> <p>21. Oyun esnasında kafası karışır</p> <p>22. Oyun esnasında hikâyeleri sözlü olarak dile getirir</p> <p>23. Diğer çocukların oyununu bozar</p>				
<p>24. Mutsuz görünür</p> <p>25. Oyun esnasında olumlu duygular gösterir (örn., gülümser, kahkaha atar)</p> <p>26. Fiziksel olarak saldırgandır.</p> <p>27. Oyun hikâye ve aktiviteleri düzenlerken yaratıcılık gösterir</p> <p>28. Geçişlerde ortamı bozar (Bir aktiviteden diğerine geçerken)</p>	Hiçbir zaman	Nadiren	Sık sık	Her Zaman

PENN ETKİLEŞİMLİ AKRAN OYUN ÖLÇEĞİ

Öğretmen Formu (PEAOÖ-Ö)

Geçtiğimiz iki ayı göz önünde bulundurarak, bu çocuğun oyun esnasında aşağıdaki davranışları ne kadar gözlemlediğinizi uygun kutucuğu daire içine alarak belirtiniz.

	Hiçbir zaman	Nadiren	Sık sık	Her Zaman
1. Diğer çocuklara yardım eder 2. Kavga etmeye ve tartışmaya başlar 3. Diğer çocuklar tarafından dışlanır 4. Sırasını beklemez 5. Oyun grubunun dışında gezinir 6. Kendini geri çeker 7. Oyunda sorumluluk almayı ister. 8. Amaçsızca etrafta dolaşır 9. Diğer çocukların oyun hakkındaki önerilerini reddeder 10. Diğer çocuklar tarafından görmezden gelinir 11. Gevezelik yapar 12. Akran çatışmalarını yatıştırmaya yardımcı olur				
13. Diğerlerinin eşyalarına zarar verir				
14. Kavgaya dönüştürmeden itiraz eder 15. Oyuna çağrıldığında katılmayı reddeder 16. Oyuna başlamak için yardıma ihtiyaç duyar 17. Sözlü olarak başkalarıyla alay eder 18. Diğer çocukların eylemlerini kibarca yönlendirir. 19. Diğer çocukları oyuna katılmaları için cesaretlendirir 20. Diğer çocukların eşyalarını zorla alır 21. İncinen veya üzgün olan arkadaşlarını rahatlatır 22. Oyun esnasında kafası karışır 23. Oyun esnasında hikâyeleri sözlü olarak dile getirir 24. Öğretmenin yönlendirmesine ihtiyaç duyar 25. Diğer çocukların oyununu bozar 26. Oyun esnasında olumlu duygular gösterir (örn., gülümser, kahkaha atar) 27. Fiziksel olarak saldırgandır. 28. Oyun hikâye ve aktiviteleri düzenlerken yaratıcılık gösterir 29. Geçişlerde ortamı bozar (Bir aktiviteden diğerine geçerken)	Hiçbir	Nadiren	Sık sık	Her Zaman

SOSYAL BECERİLERİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ (4-6 YAŞ)

Değerlendirme Yapılan Kişinin Adı Soyadı :

Değerlendirmeyi Yapan Kişinin Adı Soyadı :

YÖNERGE: Aşağıda 4-6 yaş arasındaki çocukların sahip olması gereken bir takım sosyal beceriler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun sonra da değerlendirmesini yaptığınız çocuğun, sahip olduğu sosyal becerilerin karşısındaki duruma uygun olanına (X) işareti koyunuz. Gözleme olanağı bulamadığınız beceriyi boş bırakınız.

	Her Zaman Yapar	Çok Sık Yapar	Genellikle Yapar	Çok Az Yapar	Hiçbir Zaman Yapmaz
Kişiler Arası Beceriler (KB)					
1. Başkalarının duygularının farkına varır.					
2. Hata yaptığında özür diler.					
3. Grup üyelerinden izin alarak gruba katılır.					
4. Başkaları kendisinden yardım istediğinde yardım eder.					
5. Arkadaşlarına gönüllü olarak yardım eder.					
6. Başkalarını oyun oynamaya davet eder.					
7. Gönüllü olarak öğretmeni ya da öğretmenlerine yardım eder.					

8. Bir gruba kolayca katılır.					
9. Başkalarıyla kolayca arkadaşlık kurar.					
10. Anlamadığı kurallar olduğunda bunları sorar.					
11. Arkadaşlarına iltifatta bulunur.					
12. Kendi kendisine iltifatta bulunur.					
13. Başkalarıyla karşılaştığında (sözlü ya da başıyla) selam verir.					
14. Başkalarının duygularına saygı gösterir.					
15. Sırasını bekler.					
Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama Becerileri (KDKEDYSB)					
1. Başkasının kızgınlığının farkına varır.					
2. Kızgınlığını uygun şekilde sözel olarak ifade eder.					
3. Sürekli olmayan değişikliklere kolayca uyum gösterir.					
4. Sürekli değişikliklere tepki gösterir.					
5. Kızgınlığının başladığını fark eder.					

6. Olumlu değişiklikleri kolayca kabul eder.					
7. Olumsuz değişiklikleri kolayca kabul eder.					
8. Bağımsız olarak karar alır.					
9. Başkalarıyla arasında olan anlaşmazlığı idare eder.					
10. Kendisinden istenilenleri olumlu bir şekilde reddeder.					
11. Arkadaşlarının mantıklı düşüncelerini kabul eder.					
Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerileridir (ABBÇB).					
1. Olumsuz grup baskısına uygun şekilde hayır der.					
2. Olumsuz akran baskısına uygun şekilde hayır der.					
3. Olumsuz akran baskısına uygun şekilde karşı koyar.					
4. Akran baskısına rağmen kendi düşüncelerini uygun şekilde savunur.					
5. Arkadaşlarının mantıklı olmayan düşüncelerini uygun şekilde reddeder.					

6. Oynadığı bir oyunda üstlendiği rollerini akran baskısına rağmen yerine getirir.					
7. Akran baskısını görmezlikten gelir.					
8. Arkadaşlarının kızgınlığını kontrol etmeye çalışır.					
9. Farklı düşüncelerin olduğu durumlarda arkadaşlarıyla uzlaşır.					
10. Olumsuz grup baskısına uygun şekilde karşı koyar.					
Sözel Açıklama Becerileri (SAB)					
1. Başkalarına kendini tanıtır.					
2. Başkalarına arkadaşlarını tanıtır.					
3. Akran övgüleriyle karşılaştığında bu durumu açıklar.					
4. Başkalarınca anlaşılmayan davranışlar sergilediğinde bunları açıklar.					
5. Güçlü ve zayıf yanlarını tanımlar.					
6. Başkalarınca verilen yönergeleri anlamadığında bunu ifade eder.					
7. Başkalarına sözel olarak çeşitli					

görevleri dağıtır.					
Kendini Kontrol Etme Becerileri (KKEB)					
1. Baskı altında sakin kalır.					
2. Baskı altında kendini uzun süre kontrol etmeye devam eder.					
3. Sınıfta sessizce öğretmenini bekler.					
4. Kendisine yapılan olumsuz eleştirileri doğru bulduğunda kabul eder.					
Amaç Oluşturma Becerileri (AOB)					
1. Bağımsız olarak kendine bir amaç oluşturur.					
2. Birbirini izleyen amaçlar oluşturur.					
3. Oluşturduğu amaç ya da amaçları başarmak için çaba gösterir.					
Dinleme Becerileri (DB)					
1. Başkalarınınca verilen sözel yönergeleri dinler.					
2. Başkalarıyla etkileşim içerisindeyken konuşan kişiyi aktif olarak dinler.					

3. Başkalarınca verilen sözel yönergeleri yerine getirmeye çalışır.					
4. Başkalarının konuşmalarından duyduklarını açıklar.					
5. Başkaları konuşurken konuşan kişiyle göz ilişkisi kurar.					
Görevleri Tamamlama Becerileri (GTB)					
1. Verilen görev ya da görevleri tamamlamak için çalışır.					
2. Üstlendiği görev ya da görevleri zamanında bitirir.					
3. Üstlendiği görev ya da görevleri yerine getirir.					
Sonuçları Kabul Etme Becerileri (SKEB)					
1. Başarısız olduğunda bu durumu sakince karşılar.					
2. Olumsuz sonuçlar karşısında kızmadan sonuçları kabul eder.					
3. Kurallara uyduğunda ortaya çıkabilecek sonuçları kabul eder.					
4. Kurallara uymadığında ortaya çıkabilecek sonuçları kabul eder.					

EK-2: Araştırma İzini

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 12018877-604.01.02-E.8308149
Konu : Araştırma İzni

25.04.2019

Sayın: İpek AKBAŞ
Uğur Mumcu Mah. 1256/2 Sk. No:2 D: 7
Menemen/İZMİR

İlgi: : a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 22/08/2017 tarihli ve 355862610.06-E.12607291 sayılı yazısı (Genelge 2017/25)
b) 15/04/2019 tarihli dilekçeniz.
c) Valilik Makamınının 24/04/2019 tarihli ve 8190783 sayılı Onayı.

Müdürlüğümüz Aliağa Anaokulu, Menemen Anaokulu, Çiğli Anaokulu, Karşıyaka Anaokulu, Zübeyde hanım Anaokulu ve Sıdika Dilek Anaokulu'nda "Farklı Sosyoekonomik Çevrede Eğitim Gören 60-72 Aylık Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Çocuğun Akran Oyunlarına Yansımalarının İncelenmesi " konulu tez çalışmanız için kullanacağınız ölçekleri uygulama isteğiniz ilgi (c) Valilik Onayı ile uygun görülmüştür.

Araştırmanın tamamlanmasından itibaren en geç iki hafta içinde araştırmanın Teslimine İlişkin Taahhütname Tutanağı doldurulup, araştırmanın CD'ye aktarılması sağlanarak Müdürlüğümüze gönderilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

İlker ERARSLAN
Müdür Yardımcısı

Ek:

- 1- Valilik Onayı (1 sayfa)
- 2- Araştırma Değerlendirme Formu
- 3- Anket Formları
- 4- Taahhüt Formu

Aslı ile aynıdır
5070 sayılı yasa ile
elektronik olarak imzalanmıştır
26 Nisan 2019

Adres: Fevzipaşa mh. 452 sk. no:15 Konak /İZMİR
Elektronik Adres: izmir.meb.gov.tr
e-posta: stratiji35_1@meb.gov.tr

Bilgi için: Nihal GÜR
Tel: 0 (232) 280 36 31
Faks: 0 () _ _ _ _

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden dc83-6ea7-3623-93a2-2382 kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
Adı Soyadı	İpek AKBAŞ
Kurumu / Üniversitesi	İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi
Araştırma yapılacak iller	İzmir
Araştırma yapılacak eğitim kurumu ve kademesi	Aliğa Anaokulu, Menemen Anaokulu, Çiğli Anaokulu, Karşıyaka Anaokulu, Zübeyde Hanım Anaokulu, Sıdika Dilek Anaokulu
Araştırmanın konusu	Farklı Sosyoekonomik Çevrede Eğitim Gören 60-72 Aylık Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Çocuğun Akran Oyunlarına Yansımalarının İncelenmesi
Üniversite / Kurum onayı	---
Araştırma/proje/ödev/tez önerisi	Farklı Sosyoekonomik Çevrede Eğitim Gören 60-72 Aylık Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Çocuğun Akran Oyunlarına Yansımalarının İncelenmesi (Tez)
Veri toplama araçları	Sosyal becerileri Değerlendirme Ölçeği Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği
Görüş istenilecek Birim/Birimler	-----
KOMİSYON GÖRÜŞÜ	
İlgi: Milli Eğitim Bakanlığı'nın 22/08/2017 tarihli ve 3558626-10.06-e.12607291 sayılı Araştırma, yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri Konulu, 2017/25 Sayılı Genelgesi. Genelge gereğince; araştırma başvurusu olması gereken nitelikler açısından incelenmiş olup araştırmanın 2018-2019 öğretim yılında eğitim öğretimi aksatmayacak ve eğitim kurumları yöneticilerinin uygun gördüğü şekli ile yapılmasına oybirliği ile karar verilmiştir.	
Komisyon Kararı	Oybirliği ile alınmıştır.
Muhalif üyenin Adı ve Soyadı: ----	Gereççesi; -----

KOMİSYON

18./04/2019

(Başkan)
Beyhan
GÖKDEMİR
Şube Müdürü

Üye
Nurdan
MARAL
Öğretmen

Üye
Selahattin
ANIK
Öğretmen

Üye
Özlem
GÖRÜR
Öğretmen

Üye
Aslı
DEMİREL
Öğretmen

Üye
Yasin
KAYIŞ
Öğretmen

EK-3:Ölçek Yazışmaları

İpek Akbaş

8 Kasım 2018 Perşembe tarihinde, İpek Akbaş <ipekakbas.94@gmail.com> yazdı:

Hasan Avcioğlu

Alıcı: ben

Sevgili İpek, ölçeği kullanabilirsiniz. Kolaylıklar diliyorum.

Hasan Avcioğlu

----- Orijinal Mesaj -----

Kimden: İpek Akbaş <ipekakbas.94@gmail.com>

Kime: hasana@ciu.edu.tr

Gönderilenler: Thu, 08 Nov 2018 20:48:46 +0200 (EET)

Konu: Re: Ölçek İzni

Konu: PIPPS 2018 DAGITIM

Merhaba,

Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Ebeveyn ve Öğretmen Formu ve Türkçeye uyarlama çalışmalarımız ektedir. İlgili ölçekleri çalışmamızı referans göstererek kullanmanızdan ve yayınızı tarafıma iletmenizden memnun oluruz.

İlginiz için teşekkür ederim.

Saygılarımla,

Prof.Dr. Emine AHMETOĞLU

Trakya Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı
M. A. Ersoy Eğitim Binası
Kosova Yerleşkesi
Aysekadin-EDİRNE

OFIS:0-284-212 08 08 (1212)

BELGEGECER:0-284-214 62 79

EK 4: Etik Kurul Raporu

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 88083623-020
Konu : İpek AKBAŞ Etik Onayı Hk.

Sayın İpek AKBAŞ

Tez çalışmanızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz anketiniz İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 25.02.2019 tarihli ve 2019/03 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize rica ederim.

e-imzalıdır
Dr.Öğr.Üyesi Alper FİDAN
Müdür Yardımcısı

27/02/2020 Enstitü Sekreteri

Neslihan KUBAL

Evrakı Doğrulamak İçin : <https://evrakdogrula.aydin.edu.tr/enVision.Dogrula/BelgeDogrulama.aspx?V=BEK43AZL3>

Adres:Beşyol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy , 34295 Kültüçkekmece / İSTANBUL
Telefon:444 1 428
Elektronik Ağ:<http://www.aydin.edu.tr/>

Bilgi için: NESLİHAN KUBAL
Unvanı: Enstitü Sekreteri

ÖZGEÇMİŞ

İpek AKBAŞ

Temel Eğitim Anabilim Dalı

Okul Öncesi Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı

Eğitim

Lisans 2017 İstanbul Aydın Üniversitesi, Okul Öncesi Öğretmenliği, İstanbul

Lise 2012 Kız Teknik ve Meslek Lisesi, İstanbul

İş

2017-2018 Anasınıfı Öğretmeni, Melahat Öztoprak İlkokuluna bağlı anaokulu, İstanbul

2018-2019 Anasınıfı Öğretmeni, Sasalı Küçük Şeyler Anaokulu, İzmir

2019-devam Öğretmen, Özel Çağnur Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, İzmir

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı: İstanbul, 12.02.1994

Cinsiyeti: Kadın

